

รายงานการวิจัย

รายงานการวิจัยย่อยที่ ๒ เรื่อง

นวัตกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้วยชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่าน
Innovation in Local Economy development with model communities
in Nan Province

ภายใต้แผนงานวิจัย เรื่อง

เรื่อง การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้วยชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่าน
The Development a Foundational Economy By Model Community
Of Nan Province

โดย

ผศ.ดร.ธีรทัศน์ โรจน์กิจจากุล

นายสุรเชษฐ์ คำใจ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครน่าน
เฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

พ.ศ. ๒๕๖๖

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์วิจัยและนวัตกรรม

MCU RS 800766052

รายงานการวิจัย

รายงานการวิจัยย่อยที่ ๒ เรื่อง

นวัตกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้วยชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่าน
Innovation in Local Economy development with model communities
in Nan Province

โดย

ผศ.ดร.ธีรทัศน์ โรจน์กิจจากุล

นายสุรเชษฐ์ คำใจ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครน่าน

เฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

พ.ศ. ๒๕๖๖

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม

MCU RS 800766052

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

Research Report

Research Sub-Project 2

Innovation in Local Economy development with model communities
in Nan Province

BY

Asst. Prof. Dr. Theratas Rojkitjakul

Mr. Surachet Kamjai

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Nakhon Nan Buddhist College

B.E. 2566

Research Project Funded

By Thailand Science Research and Innovation Fund

MCU RS 800766052

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

ชื่องานวิจัย	: นวัตกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้วยชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่าน
ผู้วิจัย	: ผศ.ดร.ธีรทัศน์ โรจน์กิจจากุล
ส่วนงาน	: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครน่าน เฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี
ปีงบประมาณ	: ๒๕๖๖
ทุนอุดหนุนการวิจัย	: กองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษาการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้วยชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่าน ๒) เพื่อเสนอแนะนวัตกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้วยชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่าน ๓) เพื่อประเมินนวัตกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้วยชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่าน เป็นการวิจัยแบบผสมผสานของการวิจัย ๓ ประเภท คือ การวิจัยเชิงเอกสาร การวิจัยเชิงคุณภาพ และการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมโดยเน้นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ

ผลการศึกษานี้พบว่า

๑. การมีส่วนร่วมของคนในพื้นที่ในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้วยชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่าน โดยมีการดำเนินการดังนี้ ๑) การมีส่วนร่วมของคนในพื้นที่เป็นหัวใจสำคัญต่อการพัฒนาพื้นที่อย่างมาก ๒) หน่วยงานภาครัฐหรือภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องให้การสนับสนุนงบประมาณหรือด้านอื่นๆ ๓) ในพื้นที่มีการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ ๔) สร้างความเข้าใจกับคนในชุมชน ๕) มีการมอบรางวัลจากหน่วยงานต่างๆ

๒. เพื่อเสนอแนะนวัตกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้วยชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่านพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้วยชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่านนั้นเป็นการซึ่งเก็บข้อมูลโดยแบบสอบถามและวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์ส่วนใหญ่เป็นไปตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ๕ ด้าน ได้แก่ ๑) ด้านความพอประมาณ ๒) ด้านความมีเหตุผล ๓) การมีภูมิคุ้มกันที่ดี ๔) เงื่อนไขความรู้ ๕) เงื่อนไขคุณธรรม และอยู่ในระดับมากทุกข้อ

๓. เพื่อประเมินนวัตกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้วยชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่าน พบว่า การประเมิน (ร่าง) ประกาศแนวทางการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้วยชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่าน กลุ่มตัวอย่างประเมินและมีระดับความคิดเห็นสูงที่สุดในด้านดังกล่าว คือ ความถูกต้องตามหลักภาษาและหลักไวยากรณ์ โดยแนวทางการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้วยชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่าน คือ เน้นหาสอดคล้องและเอื้อต่อกฎหมายที่เกี่ยวข้อง และ ๒) ควรมีการนำเล่มไปแจกให้ชุมชนอื่นๆ

Research Title : Innovation in Local Economy development with model communities in Nan Province.

Researcher : Theeratas Rojkitjakul

Department : Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Nakhon Nan Buddhist College

Fiscal Year : 2023

Research Scholarship sponsor : Thailand Science Research and Innovation Fund

Abstract

This research study has the objectives 1) to study the development of grassroots economy using model communities in Nan Province, 2) to propose innovations for developing the grassroots economy using model communities in Nan Province, and 3) to evaluate the innovations for developing the grassroots economy using model communities in Nan Province. This is a mixed-method research combining three types of research: documentary research, qualitative research, and participatory action research, with a focus on action research.

The results of the research revealed that:

1. Participation of local people in the development of the grassroots economy with the model community of Nan Province. The operations are as follows:
1) Participation of people in the area is very important to the development of the area.
2) Relevant government or private sector agencies provide budgetary or other support.
3) In the area there is Manage it systematically. 4) Create understanding among people in the community. 5) Awards are given from various agencies.

2. To propose innovations for developing the grassroots economy using model communities in Nan Province. It was found that the factors that affect the development of the grassroots economy with model communities in Nan Province were data collected by questionnaires and data analyzed using Most social science ready-made programs follow the Sufficiency Economy Philosophy in 5 areas: 1) moderation, 2) reasonableness, 3) good immunity, 4) knowledge conditions, 5) morality conditions. and is at a high level in every item

3. To evaluate the innovations for developing the grassroots economy using model communities in Nan Province, it was found that the evaluation (draft) announced guidelines for driving the development of grassroots economies with model communities of Nan Province. The sample group evaluated and had the highest

level of opinion in the following areas: linguistic and grammatical correctness. The guidelines for driving the development of the grassroots economy with the model community of Nan Province are that the content is consistent with and conducive to relevant laws, and 2) the book should be distributed to other communities.

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัย เรื่อง “นวัตกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้วยชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่าน” สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี เพราะได้รับความเมตตา อนุเคราะห์ให้คำปรึกษา แนะนำ และช่วยเหลือจาก บุคคลหลายท่านด้วยกัน ซึ่งคณะผู้วิจัยขอระบุนามไว้ เพื่อแสดงความขอบคุณ ดังนี้

ขอกราบขอบพระคุณพระเดชพระคุณ พระครูสุธีกิตติบัณฑิต, รศ.ดร. ผู้อำนวยการสถาบันวิจัย พุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, พระราชันนทวัชรบัณฑิต, รศ.ดร. ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์นครน่าน เฉลิมพระเกียรติฯ, รศ.ดร. สุรพล สุยะพรหม รองอธิการบดีฝ่าย บริหารทั่วไป มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ผู้ทรงคุณวุฒิที่ให้คำแนะนำและข้อเสนอ อัน เป็นประโยชน์ในการทำวิจัย เพื่อให้สมบูรณ์และเป็นไปตามกระบวนการมากยิ่งขึ้น

กราบขอบพระคุณคณะกรรมการสอบโครงร่าง สอบร่างสมบูรณ์ อาทิ รศ.ดร. เกียรติศักดิ์ สุขเหลือง ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, รศ.ดร. อำนาจ บัวศิริ, รศ.ดร.กมลาศ ภูวนาธิพงศ์ ที่ได้ให้ความช่วยเหลือให้คำแนะนำ แก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ เพื่อให้เนื้อหามีความถูกต้องชัดเจนและสมบูรณ์ ตั้งแต่ต้นจนเสร็จสมบูรณ์ ด้วยความเมตตากรุณา และปรารถนาดีตลอดมา

ขอขอบคุนมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และวิทยาลัยสงฆ์นครน่าน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพพระรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี อันเป็นสถานบ่มเพาะองค์ความรู้ ประสบการณ์ และมีทรัพยากรที่ดีงาม จนทำให้ งานวิจัยฉบับนี้เกิดขึ้นและบรรลุเป้าหมายได้

คุณงามความดีของงานวิจัยฉบับนี้ คณะผู้วิจัยขอมอบให้กับผู้มีพระคุณทุกๆ ท่าน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง บิดา มารดา ภรรยา บุตรสาว ครู และเพื่อนคณาจารย์ที่เป็นกำลังใจสนับสนุนใน หลายๆ เรื่อง และร่วมกันสรรค์สร้างงานวิจัยฉบับนี้จนประสบผลสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

ผศ.ดร. ชีรทัศน์ โรจน์กิจจากุล และคณะ

มิถุนายน ๒๕๖๗

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อ	ก
กิตติกรรมประกาศ	ง
สารบัญ	จ
สารบัญตาราง	ช
สารบัญภาพ	ฌ
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความสำคัญและความเป็นมาของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย	๓
๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ	๓
๑.๔ ขอบเขตการวิจัย	๓
๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะ	๔
๑.๖ ประโยชน์ที่รับจากการวิจัย	๕
บทที่ ๒ แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๖
๒.๑ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม	๖
๒.๒ แนวคิด ทฤษฎีการพัฒนาสมรรถนะด้านนวัตกรรม	๒๒
๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	๒๘
๒.๔ แนวคิดการพัฒนายั่งยืน	๔๗
๒.๕ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๔๙
๒.๖ กรอบแนวคิดในการวิจัย	๕๙
บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย	๖๐
๓.๑ รูปแบบการวิจัย	๖๐
๓.๒ พื้นที่ศึกษา ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	๖๒
๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัย	๖๔
๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล	๖๔
๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	๖๖
๓.๖ การนำเสนอผลการศึกษวิจัย	๖๖
บทที่ ๔ ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	๖๗
๔.๑ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	๖๘

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง	หน้า
๔.๒ ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากฯ	๖๙
๔.๓ ผลการวิเคราะห์แบบสอบถามเกี่ยวกับการประเมิน (ร่าง) ประกาศฯ	๗๕
๔.๔ องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย	๘๒
บทที่ ๕ สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ	๘๔
๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๘๔
๕.๒ อภิปรายผล	๘๗
๕.๓ ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการให้บริการ	๙๑
บรรณานุกรม	๙๓
ภาคผนวก	๙๗
ผนวก ก หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลวิจัย/ ขอความอนุเคราะห์การสัมภาษณ์	๙๘
ผนวก ข แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย	๑๐๐
ประวัติผู้วิจัย	๑๐๘

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
ตารางที่ ๒.๑	ระดับการมีส่วนร่วมของนรินทร์ชัย พัฒนพงศา.....	๑๙
ตารางที่ ๒.๒	แสดงระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน.....	๒๐
ตารางที่ ๔.๑	แสดงจำนวนและคำร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม	๖๘
ตารางที่ ๔.๒	ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างใน การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้วยชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่าน ด้านความ พอประมาณ.....	๗๐
ตารางที่ ๔.๓	ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างใน การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้วยชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่าน ด้านความมีเหตุผล.....	๗๑
ตารางที่ ๔.๔	ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างใน การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้วยชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่าน ด้านการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี.....	๗๒
ตารางที่ ๔.๕	ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างใน การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้วยชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่าน ด้านเงื่อนไขความรู้.....	๗๓
ตารางที่ ๔.๖	ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างใน การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้วยชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่าน ด้านเงื่อนไขคุณธรรม.....	๗๔
ตารางที่ ๔.๗	แสดงข้อมูลทั่วไป เกี่ยวกับเพศของผู้ตอบแบบสอบถาม.....	๗๕
ตารางที่ ๔.๘	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับผลการ วิเคราะห์แบบสอบถามเกี่ยวกับการประเมิน (ร่าง) ประกาศแนวทางการ ขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้วยชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่าน ในประเด็นเกี่ยวกับแบบอักษรที่ใช้.....	๗๗

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
ตารางที่ ๔.๙	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็น ผลการวิเคราะห์แบบสอบถามเกี่ยวกับการประเมิน (ร่าง) ประกาศแนวทางการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้วยชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่าน ในประเด็นเกี่ยวกับเนื้อหา.....	๗๗
ตารางที่ ๔.๑๐	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับผลการวิเคราะห์แบบสอบถามเกี่ยวกับการประเมิน (ร่าง) ประกาศแนวทางการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้วยชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่าน รูปแบบในภาพรวมของเล่ม.....	๗๘
ตารางที่ ๔.๑๑	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับผลการวิเคราะห์แบบสอบถามเกี่ยวกับการประเมิน (ร่าง) ประกาศแนวทางการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้วยชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่าน รูปแบบในภาพรวมของเล่ม.....	๗๙
ตารางที่ ๔.๑๒	ผลการแจกแจงความถี่ความคิดเห็นเกี่ยวกับแบบอักษรที่ใช้.....	๘๐
ตารางที่ ๔.๑๓	ผลการแจกแจงความถี่ความคิดเห็นเกี่ยวกับเนื้อหา.....	๘๐
ตารางที่ ๔.๑๔	ผลการแจกแจงความถี่ความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบในภาพรวมของเล่ม....	๘๑
ตารางที่ ๔.๑๕	ผลการแจกแจงความถี่ความคิดเห็นเกี่ยวกับการนำไปใช้งานจริง.....	๘๑

สารบัญภาพ

แผนภาพที่	หน้า
แผนภาพที่ ๒.๑ แสดงวงจรการมีส่วนร่วม.....	๑๕
แผนภาพที่ ๒.๒ แสดงกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน.....	๑๕
แผนภาพที่ ๒.๓ ระดับการมีส่วนร่วมของปรีดี โชติช่วงและคณะ.....	๑๙
แผนภาพที่ ๒.๔ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง.....	๓๖
แผนภาพที่ ๒.๕ กรอบแนวคิดการวิจัย.....	๔๙
แผนภาพที่ ๔.๑ องค์ความรู้จากการวิจัย.....	๘๓

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความสำคัญและความเป็นมาของปัญหา

จังหวัดน่านเป็นหนึ่งจังหวัดของประเทศไทยที่ในอดีตมีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ แต่เมื่อประมาณ ๑๐ ปีให้หลังสภาพของภูเขาต่างๆของจังหวัดน่านกลับกลายเป็นภูเขาหัวโล้น ทำให้ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ประชาชนน่านเป็นอย่างมาก^{*} โดยจังหวัดน่านนั้นถูกขนานนามว่าเป็นดินแดนล้านนา ซึ่งเป็นบริเวณที่เคยเป็นอาณาจักรล้านนาอันดำรงอยู่ในช่วงปี พ.ศ. ๑๗๐๐ ถึงประมาณ พ.ศ. ๒๓๐๐ ปัจจุบันได้แก่พื้นที่ในจังหวัดทางภาคเหนือของประเทศไทย รวม ๘ จังหวัดด้วยกัน กล่าวคือ เชียงราย แม่ฮ่องสอน เชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง แพร่ น่าน และพะเยา พื้นที่ทั้งหมดของอาณาจักรล้านนาคือ ถ้าคำนวณออกมาเป็นตารางกิโลเมตรจะมีพื้นที่รวมทั้งสิ้นประมาณ ๙๐,๙๐๐ ตารางกิโลเมตร หรือหากเทียบกับพื้นที่ของประเทศไทยทั้งหมดคิดเป็นประมาณร้อยละ ๑๗ ซึ่งบางท่านขนานนามว่า น่านนั้น “เป็นดินแดนล้านนาตะวันออก มีชื่อเรียกตามตำนานต่างๆ ว่า “กาวะราชนคร” และ “นันทสุวรรณนคร” บ้างก็เรียก “นันทบุรี”

ที่ประชุมศูนย์บริหารสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (โควิด-๑๙) หรือ ศบค. มีมติขยายระยะเวลามาตรการควบคุมการระบาดโควิด-๑๙ เพิ่มอีก ๑๔ วัน โดยมีผลตั้งแต่วันที่ ๓ ส.ค.พ.ย. อภิสมัย ศรีรังสรรค์ ผู้ช่วยโฆษกศบค. กล่าวในการแถลงข่าวเมื่อเวลา ๑๗.๐๐ น. ที่ผ่านมาว่า ประชุมดังกล่าวมีขึ้นเมื่อเวลา ๑๓.๓๐ น. ซึ่งพล.อ.ประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม ผู้อำนวยการ ศบค. เป็นประธานการประชุมผ่านระบบวิดีโอคอนเฟอเรนซ์ และมีรัฐมนตรีและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้าร่วม เพื่อคลี่คลายสถานการณ์ที่ยังน่าเป็นห่วงเนื่องจากยอดผู้ติดเชื้อยังคงเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง นอกจากการขยายมาตรการล็อกดาวน์แล้ว ที่ประชุมศบค. ยังเห็นชอบให้ประกาศยกระดับพื้นที่ควบคุมสูงสุดและเข้มงวด หรือ พื้นที่สีแดงเข้ม อีก ๑๖ จังหวัด จากเดิมที่เคยประกาศไปแล้ว ๑๓ จังหวัดเมื่อวันที่ ๑๙ ก.ค. ที่ผ่านมา เพื่อการบริหารจัดการให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน และลดอัตราการเสียชีวิตและติดเชื้อรายใหม่ และรักษาระบบสาธารณสุขการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ ในประเทศไทย มีจำนวนผู้ติดเชื้อเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดย ประกาศจาก ศูนย์บริหารสถานการณ์โควิด-๑๙ (ศบค.) ถึงสถานการณ์ โควิด-๑๙ ในประเทศไทย อัปเดตล่าสุด ยอดผู้ติดเชื้อ COVID-๑๙ รายวัน ประจำวันที่ ๑๕ กันยายน ๒๕๖๔ มีผู้ติดเชื้อเพิ่ม ๑๓,๗๘๘ ราย

ด้วยมาตรการการควบคุมโรคที่ทุกประเทศใช้อยู่ขณะนี้ ตั้งแต่การลดการเดินทางการเข้าออกพื้นที่ การปิดสนามบิน การใช้มาตรการ Social distancing มีการปิดสถานที่ ปิดสถานการค้า และกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ปิดเมือง ฯลฯ ย่อมมีผล กระทั่งไปถึงการชะงักงันของเศรษฐกิจการค้าการทำงานผลิต และ อุตสาหกรรมท่องเที่ยวและอุตสาหกรรมต่อเนื่อง โรงแรม ร้านอาหาร รวมไปถึงการ

^{*} ประวิทย์ ตันตลานุกุล, พงศวดารเมืองน่าน (ฉบับวัดพระธาตุแช่แห้ง), (หจก.เชียงใหม่โรงพิมพ์แสงศิลป์, ๒๕๕๕), หน้า ๑๑.

ผลิตในภาคอุตสาหกรรม ขณะเดียวกันทุกคนมีความกังวล และต้องดูแลปกป้องตัวเองมีการกักตัวอยู่กับบ้าน หลายคนไม่สามารถมาทำงานหาเลี้ยงชีพแบบปกติได้ ธุรกิจจำนวนมากต้องหยุดกิจการ หรือทำได้ไม่เต็มประสิทธิภาพ จนทำให้ขาดรายได้มาจุนเจือครอบครัว ถึงแม้ว่ารัฐบาลจะมีมาตรการเยียวยา ผู้ขาดรายได้ในรูปแบบ คนไทยไม่ทิ้งกัน แต่ก็ยังเกิดความเครียดและปัญหาทางสุขภาพจิตตามมา การค้าและการลงทุนเกิดผลกระทบค่อนข้างรุนแรง แม้แต่เศรษฐกิจโลกก็กำลังเข้าสู่วิกฤติเศรษฐกิจ ซึ่งมีที่มาจากโควิด ๑๙ เป็นสำคัญ ผลกระทบทางลบจากการแพร่กระจายของเชื้อไวรัสโควิด-๑๙ จึงเกิดปัญหาอย่างมาก โดยเฉพาะคนยากจนที่ต้องทำงานหาเลี้ยงชีพเป็นวันๆ ซึ่งคนเหล่านี้จะต้องตกงาน สูญเสียรายได้ ช้ำร้าย คนยากจนเหล่านี้ยังไม่สามารถเข้าถึงบริการทางด้านสาธารณสุขได้เท่ากับคนที่มั่งคั่ง การร่วมแรงร่วมใจฟันฝ่าอุปสรรค จึงต้องช่วยเหลือแบ่งปัน เพื่อให้ผ่านวิกฤตินี้ไปได้

ผลกระทบที่สำคัญอีกด้านคือการผลิตอุตสาหกรรม ซึ่งส่งผลกระทบต่อสินค้าขาดแคลน เช่น เครื่องมือ อุปกรณ์ทางการแพทย์ การดูแลสุขภาพ ที่ทำให้สินค้ามีราคาแพง เช่น หน้ากากอนามัย หรือเจลล้างมือ สินค้าอุปโภคบริโภคที่จำเป็น เกิดปัญหาการเก็งกำไร สร้างผลกระทบในระยะยาวได้ เนื่องจากการเติบโตทางเศรษฐกิจลดลง ทำให้สูญเสียการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ที่เกี่ยวข้องกับการจ้างงาน ที่ประเทศจะสูญเสียขีดความสามารถในการแข่งขันและการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจในระยะยาว เนื่องจากจะต้องใช้ทรัพยากรจำนวนมากมาลงทุนกับการป้องกันและรักษาโรคโควิด-๑๙ มีการนำเงินกู้จำนวนมากมาใช้จ่าย จนอาจขาดแคลนทรัพยากรในการลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็น

มาตรการป้องกันและควบคุมโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ หรือโควิด-๑๙ ในพื้นที่จังหวัดน่าน ได้ประกาศใช้ในขณะที่เกิดการระบาดหนัก เช่นปิดจังหวัดมาแล้วในอดีต นอกจากนั้นมีการประกาศมาตรการป้องกันและควบคุมโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ ที่สำคัญ เช่น ข้อ ๑ ปิดสถานบริการ สถานประกอบการที่มีลักษณะคล้ายสถานบริการ สถานบันเทิง ผับ บาร์ คาราโอเกะ และสถานประกอบกิจการอาบ อบ นวด สถานประกอบการที่มีลักษณะคล้ายสถานบริการ ทุกแห่งที่ตั้งอยู่ในจังหวัดน่าน ข้อ ๒ ห้ามบริโภคสุรา และหรือเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ ในร้านอาหาร ร้านเครื่องดื่ม หรือ ร้านอื่นใดที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน ทำให้เกิดปัญหาเศรษฐกิจของ และอาจส่งผลกระทบต่อด้านจำนวนอาหารที่ไม่เพียงพอได้ในอนาคตหากมีการระบาดของโรคอื่นๆตามมาในอนาคต

จังหวัดน่านมีชุมชนต้นแบบหลากหลาย โดยมีชุมชนต้นแบบที่สำคัญของจังหวัดน่าน อาทิ วิสาหกิจชุมชนชีวิวิถี บ้านน้ำเกี๋ยน อ.ภูเพียง จ.น่าน, ชุมชนบ้านใหม่ ชุมชนต้นแบบโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงวังไผ่ ตำบลนาไร่หลวง อำเภอสองแคว จังหวัดน่าน, ชุมชนนิเวศวนเกษตร บ้านพื้เหนือ, ชุมชนนิเวศทำสวน บ้านพญาแก้ว, ชุมชนนิเวศทำนา บ้านหนองผุก แต่ยังไม่มีการบูรณาการร่วมกันเพื่อนำไปสู่ความยั่งยืนของเศรษฐกิจและสังคมของจังหวัดน่าน เมื่อเกิดการระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ หรือโควิด-๑๙ ในพื้นที่จังหวัดน่าน จึงส่งผลกระทบต่อด้านเศรษฐกิจและสังคม และมีผลในด้านการขาดแคลนสินค้าบางประเภทในช่วงการปิดจังหวัด

การขับเคลื่อนภาระกิจของภาคีเครือข่ายชุมชนต้นแบบนำไปสู่การพึ่งพาตนเองของคนในจังหวัดน่านซึ่งสอดคล้องกับการพัฒนาตามแนวพระราชดำริของรัชกาลที่ ๙ โดยมีพระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ณ หอประชุมมหาวิทยาลัย

เกษตรศาสตร์ วันศุกร์ ที่ ๑๙ กรกฎาคม ๒๕๖๓ ในเบื้องต้นเป็นการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า เพื่อให้ประชาชนมีความแข็งแรงพอที่จะดำรงชีวิตได้ และขั้นตอนต่อไปคือ การพัฒนาให้ประชาชนสามารถอยู่ในสังคมได้ตามสภาพแวดล้อม สามารถพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน โดยใช้หลักคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง คือ การวางเส้นทางชีวิตของตนเองให้เรียบง่าย ธรรมดา และเดินสายกลางด้วยปัญญาพร้อมคุณธรรมในจิตใจ เพื่อนำชีวิตไปสู่ความสมดุลของทรัพยากร ให้มีความมั่นคง และเกิดความยั่งยืนในที่สุด เปรียบเสมือนเป็นการวางรากฐานของอาคารให้แข็งแรง ดังพระราชดำรัสความตอนหนึ่งว่า “...การช่วยเหลือสนับสนุนประชาชนในการประกอบอาชีพและตั้งตัวให้มีความพอกินพอใช้ ก่อนอื่นเป็นสิ่งสำคัญยิ่งยวดเพราะผู้มีอาชีพ และฐานะเพียงพอที่จะพึ่งพาตนเองได้ ย่อมสามารถสร้างความเจริญในระดับสูงขึ้นต่อไป...”

จากเหตุผลดังกล่าวคณะวิจัยจึงดำเนินการวิจัยครั้งนี้ขึ้น เพื่อจะทำให้ได้นวัตกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้วยชุมชนต้นแบบตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงของจังหวัดน่าน และพัฒนากลไกการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้วยชุมชนต้นแบบตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงของจังหวัดน่าน ซึ่งจะเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืนอันมีส่วนประกอบพื้นฐานที่สำคัญ ๓ องค์ประกอบ ได้แก่ องค์ประกอบทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม ส่วนประกอบทั้งสามนี้จะเชื่อมโยงสัมพันธ์กัน วัตถุประสงค์ของการพัฒนาที่ยั่งยืน ตามแนวคิดของ Edward Barbier เป็นการป้องกันผลกระทบอันจะเกิดขึ้นจากการปิดจังหวัดในคราวการเกิดระบาดของโรคต่างๆในอนาคตต่อไป

๑.๒ วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้วยชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่าน
๒. เพื่อเสนอแนะนวัตกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้วยชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่าน
๓. เพื่อประเมินนวัตกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้วยชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่าน

๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ

๑. การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้วยชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่านเป็นอย่างไร
๒. นวัตกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้วยชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่านควรเป็นอย่างไร
๓. ผลการประเมินนวัตกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้วยชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่านเป็นอย่างไร

๑.๔ ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Methods Research) โดยเน้นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research-PAR) โดยคณะผู้วิจัยจากวิทยาลัยสงฆ์นครน่านเป็นผู้ออกแบบกระบวนการร่วมกันกำหนดกิจกรรมการวิจัย แล้วดำเนินงานวิจัยตามแผนที่จัดทำไว้ โดยมีคณะนักวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดน่าน ให้การสนับสนุนการดำเนินงานวิจัย ซึ่งมีวิธีการดำเนินงานโดยมีขั้นตอนการวิจัย ดังนี้

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้อง หนังสือ รายงานการวิจัย รายงานการประชุม เอกสารแสดงเอกสาร หนังสือ ตำรา บทความที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์จากมรดกศิลปวัฒนธรรม ชุมชน สังคม การใช้ทรัพย์สินทางปัญญา (Intellectual property) ที่เชื่อมโยงกับรากฐานทางชุมชนต้นแบบ และการพัฒนาโลกให้ดียิ่งขึ้น

๑.๔.๒ ขอบข่ายด้านพื้นที่

คณะผู้วิจัยกำหนดพื้นที่ที่จะทำการศึกษาวิจัยในพื้นที่จังหวัดเชียงรายในอำเภอต่าง ๆ และกลุ่มเป้าหมายที่เป็นชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่าน จำนวน ๕ แห่ง ประกอบด้วย

๑) วิสาหกิจชุมชนชีวิติ บ้านน้ำเกี๋ยน อ.ภูเพียง จ.น่าน ตั้งอยู่ที่ บ้านใหม่พัฒนา หมู่ ๔ ต.น้ำเกี๋ยน อ.ภูเพียง จ.น่าน

๒) ชุมชนบ้านใหม่ ชุมชนต้นแบบโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงวังไผ่ ตำบลนาไร่หลวง อำเภอสองแคว จังหวัดน่าน ตั้งอยู่ที่ ชุมชนบ้านใหม่ ต.นาไร่หลวง อ.สองแคว จ.น่าน

๓) ชุมชนนิเวศวนเกษตรบ้านพื้เหนือ ตั้งอยู่ที่ บ้านพื้เหนือ หมู่ ๔ ตำบลป่าคาหลวง อ.บ้านหลวง จ.น่าน

๔) ชุมชนนิเวศทำสวน บ้านพญาแก้ว ตั้งอยู่ที่ บ้านพญาแก้ว หมู่ ๔ ต.พญาแก้ว อ.เชียงกลาง จ.น่าน

๕) ชุมชนนิเวศทำนา บ้านหนองผุก ตั้งอยู่ที่ บ้านหนองผุก หมู่ ๑๐ ต.เปือ อ.เชียงกลาง จ.น่าน

๑.๔.๓ กลุ่มเป้าหมายหรือผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ประชากร ได้แก่ สมาชิกชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่าน ตัวแทนหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชนในเขตพื้นที่ของจังหวัดน่าน จำนวน ๔๐๐ คน

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ กลุ่มตัวอย่างของสมาชิกชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่าน ตัวแทนหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชนในเขตพื้นที่ของจังหวัดน่าน จำนวน ๒๒๒ คน

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ๑) ตัวแทนสมาชิกชุมชนต้นแบบ จำนวน ๑๕ คน ๒) ตัวแทนหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง คือ เกษตรจังหวัดน่าน พัฒนาชุมชนจังหวัดน่าน อพท.น่าน จำนวน ๖ คน ๓) กลุ่มตัวแทนภาพเอกชน จำนวน ๔ คน รวมผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้งหมด ๒๕ คน

๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะ

ทุนทางวัฒนธรรม หมายถึง ผลผลิตทางวัฒนธรรมทั้งที่จับต้องได้ และจับต้องไม่ได้ ทุนทางวัฒนธรรมที่จับได้ เช่น โบราณสถาน มรดกทางวัฒนธรรม ผลงาน ศิลปะแขนงต่าง ๆ ทั้งภาพวาด หัตถกรรม ดนตรี ภาพยนตร์วรรณกรรม ที่สามารถวัดมูลค่าเป็นตัวเงินได้ ส่วนทุนวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ ได้แก่ ความเชื่อ จารีต ประเพณี วิถีชีวิต

มรดกทางวัฒนธรรม หมายถึง สิ่งที่มีมนุษย์ในอดีตที่ผ่านมาได้เคยสร้างไว้ เพื่อใช้ประโยชน์ในการใช้สอย ทั้งในการดำรงชีพและพิธีกรรมต่าง ๆ ซึ่งจัดเป็นหลักฐานทางวัฒนธรรมโดยฝีมือมนุษย์ในอดีต เช่น ซากบ้านเรือน ซากโบสถ์วิหาร ศาสนสถาน ซากกำแพงคูเมือง สถานที่ประกอบพิธีกรรม หรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในอดีต

การพัฒนาเชิงพื้นที่ หมายถึง กระบวนการที่ก่อให้เกิดความจำเริญทางเศรษฐกิจโดยสม่ำเสมอและต่อเนื่องเป็นระยะเวลายาวนานพอที่จะทำให้เกิดการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงสภาพทางสังคมและเศรษฐกิจของสังคมให้เกิดการยกระดับพื้นที่ก่อให้เกิดการเพิ่มขึ้นของรายได้ที่แท้จริงต่อบุคคล (per capita real income) ตลอดระยะเวลายาวนานเพื่อให้มาตรฐานความเป็นอยู่ของประชาชนส่วนใหญ่ดีขึ้นกว่าเดิม การกระจายรายได้เป็นไปอย่างเสมอภาค ประชาชนส่วนใหญ่ได้รับประโยชน์จากรายได้ที่เพิ่มขึ้นอย่างเท่าเทียมกัน

การมีส่วนร่วมของชุมชน หมายถึง การกระทำการเพื่อกระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วมและสร้างความร่วมในชุมชนเป็นการพัฒนาที่สร้างความสัมพันธ์ในการทำงานระหว่างองค์กรรัฐบาลกับกลุ่มชุมชนและพลเมืองให้มีความยั่งยืน

๑.๖ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

- ๑.๖.๑ ได้องค์ความรู้การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้วยชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่าน
- ๑.๖.๒ ได้นวัตกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้วยชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่าน
- ๑.๖.๓ ได้องค์ความรู้จากการประเมินนวัตกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้วยชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่าน
- ๑.๖.๔ คน ชุมชน และสังคมจังหวัดน่านมีการพัฒนาอย่างยั่งยืน

บทที่ ๒

แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง นวัตกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้วยชุมชนต้นแบบของจังหวัด
น่าน คณะผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มานำเสนอตามลำดับดังนี้

- ๒.๑ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม
- ๒.๒ แนวคิด ทฤษฎีการพัฒนาสมรรถนะด้านนวัตกรรม
- ๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
- ๒.๔ แนวคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน
- ๒.๕ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- ๒.๖ กรอบแนวคิดการวิจัย

๒.๑ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

การศึกษาแนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม ผู้วิจัยได้รวบรวมแนวคิด และ
ผลงานจากนักวิชาการหลายท่านที่ได้นำเสนอไว้หลายประเด็น เช่น ความหมาย แนวคิด และทฤษฎี
เกี่ยวกับการมีส่วนร่วม สาเหตุการมีส่วนร่วม ปัจจัยของการมีส่วนร่วม และประโยชน์ของการมีส่วน
ร่วม ดังนี้

๒.๑.๑ ความหมายของการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมของประชาชน คือ “กระบวนการที่ความกังวล ความต้องการ และคุณค่า
ของประชาชน ได้รับการบูรณาการในกระบวนการตัดสินใจของภาครัฐ ผ่านกระบวนการสื่อสารแบบ
สองทาง โดยมีเป้าหมายโดยรวมเพื่อที่จะทำให้เกิดการตัดสินใจที่ดีขึ้นและได้รับ การสนับสนุนจาก
ประชาชน” การมีส่วนร่วมนั้นจะหมายถึงการที่ประชาชนมีโอกาสดแสดงความคิดเห็นก่อนการตัดสินใจ
จะเกิดขึ้น หรือหมายความว่า ผู้มีอำนาจตัดสินใจจะสามารถตัดสินใจใดๆ ที่อาจส่งผลกระทบต่อ
ประชาชนได้ก็ต่อเมื่อได้รับความเห็นชอบ จากประชาชนก่อนเท่านั้น Creighton ตั้งคำถามถึงประเด็น
ผู้มีอำนาจตัดสินใจ โดยพิจารณาว่าทำไม เจ้าหน้าที่ของรัฐจึงเป็นผู้มีอำนาจตัดสินใจได้เท่านั้น
ถึงแม้ว่าปัจจุบันเจ้าหน้าที่ของรัฐมีแนวโน้มที่จะทำกระบวนการตัดสินใจให้เปิดเผย และมีความ
โปร่งใสมากขึ้น แต่ในหลายกรณีหรือสถานการณ์ โดยอำนาจการตัดสินใจขั้นสุดท้ายก็ยังคงเป็นของ
เจ้าหน้าที่ภาครัฐอยู่นั่นเอง^๑

การมีส่วนร่วม (Participation) เป็นกระบวนการสื่อสารในระบบเปิด ซึ่งเป็นการสื่อสาร
สองทางระหว่างบุคคล กลุ่มบุคคล ชุมชน หรือองค์การ ในการดำเนินกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งหรือ

^๑ วันชัย วัฒนศัพท์, คู่มือการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจของชุมชน (กรุงเทพมหานคร :
สถาบันพระปกเกล้า และ มูลนิธิเอเชีย, ๒๕๕๒), หน้า ๗.

หลายกิจกรรมทั้งเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ซึ่งการมีส่วนร่วมจะเกี่ยวข้องกับกระบวนการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานพัฒนา ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมการดำเนินการ และร่วมรับผลประโยชน์ โดยมีเป้าหมายเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายร่วมกันของกลุ่ม และเป็นการเสริมสร้างความสามัคคี ความรู้สึกร่วมรับผิดชอบกับกลุ่ม การให้ความหมายคำจำกัดความการมีส่วนร่วมมีมากมายหลายทัศนะ โดยการเกี่ยวข้องทางจิตใจและอารมณ์ของบุคคลหนึ่งในสถานการณ์กลุ่ม ซึ่งผลของการเกี่ยวข้องดังกล่าวเป็นเหตุเร้าใจให้กระทำเพื่อบรรลุจุดมุ่งหมายของกลุ่มนั้นกับทั้งให้เกิดความรู้สึกรับผิดชอบร่วมกับกลุ่มดังกล่าวด้วย^๒

บางมิติกกล่าวถึง การที่ปัจเจกบุคคลที่ดี กลุ่มคน หรือองค์กรประชาชนก็ดี ได้อาสาเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การดำเนินโครงการ การแบ่งปันผลประโยชน์ และการประเมินผลโครงการพัฒนาด้วยความสมัครใจ โดยปราศจากข้อกำหนดที่มาจากบุคคลภายนอก และเป็นไปเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของสมาชิกในชุมชน รวมทั้งมีอำนาจอิสระในการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดจากการพัฒนาให้กับสมาชิกด้วยความพึงพอใจ และผู้เข้ามามีส่วนร่วมมีความรู้สึกเป็นเจ้าของโครงการด้วย^๓

ซึ่งอาจเป็นกระบวนการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินการพัฒนา ร่วมคิด ตัดสินใจ แก้ปัญหาของตนเอง เน้นการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องอย่างแท้จริงของประชาชน ใช้ความคิดสร้างสรรค์ และความชำนาญของประชาชนแก้ไขปัญหาพร้อมกับการใช้วิทยาการ^๔ หรือการที่ผู้ได้รับผลประโยชน์หรือมีส่วนได้เสียในการพัฒนาได้ใช้ความพยายามร่วมกันในขั้นตอนต่าง ๆ ของกระบวนการพัฒนา ด้วยความรู้สึกผูกพันในความเป็นเจ้าของหรือหุ้นส่วน เพื่อทำให้งานหรือโครงการนั้นบรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่ทุกฝ่ายได้รับประโยชน์ร่วมกัน^๕

ในขณะที่ “ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดที่ไม่เคยได้เข้าร่วมในกิจกรรมต่างๆ หรือเข้าร่วมการตัดสินใจ หรือเคยเข้าร่วมด้วยเล็กน้อยได้เข้าร่วมด้วยมากขึ้น เป็นไปอย่างมีอิสระภาพ เสมอภาค มีเพียงส่วนร่วมอย่างผิวเผิน แต่เข้าร่วมด้วยแท้จริงยิ่งขึ้น และการเข้าร่วมนั้นต้องเริ่มตั้งแต่ขั้นแรกจนถึงขั้นสุดท้ายของโครงการ^๖

บางครั้งการมีส่วนร่วมของประชาชนในความหมายกว้างซึ่งมักจะคาบเกี่ยวกับการพัฒนานั้นก็คือ การให้อิทธิพลประชาชนเป็นฝ่ายตัดสินใจ กำหนดปัญหาและความต้องการของตนเองอย่างแท้จริง เป็นการเสริมพลังอำนาจให้แก่ประชาชน/ชุมชนให้สามารถระดมขีดความสามารถในการ

^๒ Davis Keith, Human Behavior of World-Man Relations and Organization Behavior, (New York : Mc Graw -Hill Book Co, 1972), p. 15.

^๓ เสาวนิตย์ ชัยมุสิก, การบริหารโรงเรียนเป็นฐานเพื่อการประกันคุณภาพการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์บุ๊คพ้อยท์, ๒๕๔๒), หน้า ๔๑.

^๔ Erwin, Williams, Participation Management : Concept, Theory and Implementation, (Atlanta, Ga : Georgia State University Press, 1976), p. 138.

^๕ White, Alastair T, The community A Discussion of the Agreement Community Participation, Current issue and Lesson Learned, (USA. : The United Nations Childrens Fund, 1982), p. 18.

^๖ นรินทร์ชัย พัฒนพงศา, การมีส่วนร่วม : หลักการพื้นฐาน เทคนิค และกรณีตัวอย่าง, ภาควิชาส่งเสริมและเผยแพร่การเกษตร, คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๖, หน้า ๔.

จัดการทรัพยากร การตัดสินใจ และควบคุมดูแลกิจกรรมต่างๆ ในชุมชนมากกว่าที่จะเป็นฝ่ายตั้งรับ...” เป็นคำที่ทุกคนในวงการพัฒนาพูดกันมาก เป็นคำที่มักจะถูกนำไปใช้ปนกันกับคำว่า การให้ความร่วมมือ การมีส่วนร่วม หมายถึง การยุ่งเกี่ยว การเกี่ยวข้องกับกิจกรรมต่างๆ เป็นคำที่หมายถึง บุคคล ๒ ฝ่าย เป็นต้นว่า ใครร่วมกับใคร เป็นคำที่ในทางการพัฒนามีความหมายเกี่ยวข้องกับศักดิ์ศรีและศักยภาพแห่งมนุษย์^๘

พจนานุกรมอังกฤษฉบับ Oxford (Oxford English Dictionary : OED) ได้ให้คำนิยามคำว่า “การมีส่วนร่วม (Participation) ไว้ว่า “เป็นการมีส่วนร่วม (ร่วมกับคนอื่น) ในการกระทำบางอย่างหรือบางเรื่อง” ซึ่งจะมีความหมายตรงกันข้ามกับคำว่า การเมินเฉย (Apathy) หากจะอธิบายความหมายของการมีส่วนร่วม (Participation) ในทางวิชาการ จะหมายถึงความเกี่ยวข้องทางด้านจิตใจ ความรู้สึก นึกคิดของแต่ละคนที่มีต่อกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งของกลุ่ม เป็นแรงกระตุ้นที่ช่วยให้ทำให้เกิดความสำเร็จ เกิดความรับผิดชอบต่อกิจกรรมร่วมกันด้วยการเข้าไปเกี่ยวข้อง (Responsibility) ซึ่งอาจเกิดขึ้นทุกระดับของสายบังคับบัญชาใน ๓ ลักษณะ คือ การช่วยเหลือ มีการให้อำนาจ และมีขอบเขตภาระงาน^๙

การมีส่วนร่วมของประชาชนจะต้องมีความหมาย ครอบคลุม ๓ ประการ^{๑๐} คือ

- ๑) การที่ประชาชนมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากโครงการพัฒนา
- ๒) การที่ประชาชนมีส่วนร่วมช่วยเหลือในการปฏิบัติตามโครงการ
- ๓) การที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ตลอดกระบวนการพัฒนา

ความหมายการมีส่วนร่วมนั้นมีนักวิชาการได้กล่าวไว้หลายท่าน ซึ่งสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วม (Participation) คือ กระบวนการสื่อสารในระบบเปิด ซึ่งเป็นการสื่อสาร สองทางระหว่างบุคคล กลุ่มบุคคล ชุมชน หรือองค์การ ในการดำเนินกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งหรือหลายกิจกรรมทั้งเป็นทางการและไม่เป็นทางการเป็นการส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนา ร่วมคิดตัดสินใจ แก้ปัญหาของตนเอง เน้นการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องอย่างแท้จริงของประชาชน ใช้ความคิดสร้างสรรค์ และความชำนาญของประชาชนแก้ไขปัญหา ร่วมกับการใช้วิทยาการ

เมื่อศึกษาจากความหมายของการมีส่วนร่วมจากวิชาการต่างๆ แล้วนั้น สามารถสรุปได้ว่าการมีส่วนร่วม (Participation) หมายถึง “การสื่อสารสองทาง ระหว่างบุคคล กลุ่มบุคคล ชุมชน หรือองค์การ ในการดำเนินกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งหรือหลายกิจกรรมทั้งเป็นทางการและไม่เป็นทางการ”

^๘ จินตวิทย์ เกษมสุข, หลักการมีส่วนร่วมกับการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทแอดทีฟ พรินท์ จำกัด, ๒๕๕๗), หน้า ๙.

^๙ นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์, แนวคิดแนวทางการพัฒนาชุมชน, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท ร้าไทยเพรส, ๒๕๕๐), หน้า ๔๓.

^{๑๐} โกวิท พวงงาม, การจัดการตนเองของชุมชนและท้องถิ่น, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท บพิธการพิมพ์ จำกัด, ๒๕๕๓), หน้า ๑๘๙.

^{๑๑} ทวีวงศ์ ศรีบุรี, สิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ และการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๙), หน้า ๑๐๐.

๒.๑.๒ แนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมขององค์กรปกครองท้องถิ่น นับว่าเป็นหัวใจสำคัญ หรือเป็นหลักการอันเป็นสาระสำคัญของระบบการปกครองท้องถิ่น และอาจเป็นเหตุผลสำคัญที่อธิบายว่า เหตุใดจึงต้องมีระบบการปกครองท้องถิ่นคู่ขนานไปกับระบบการปกครองส่วนกลาง และส่วนภูมิภาค ซึ่งเป็นเหตุผลสำคัญที่รัฐจะต้องมีการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.๒๕๕๐ เช่น มาตรา ๖๖ บุคคลซึ่งรวมกันเป็นชุมชน ชุมชนท้องถิ่นหรือชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม ย่อมมีสิทธิอนุรักษหรือฟื้นฟู จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่นและของชาติ การมีส่วนร่วมในการจัดการ และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม รวมทั้งความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุลและยั่งยืน มาตรา ๖๗ สิทธิของบุคคลที่จะร่วมกับรัฐและชุมชนในการอนุรักษ์ บำรุงรักษา และการได้ประโยชน์จากการรักษาทรัพยากรธรรมชาติและ ความหลากหลายทางชีวภาพและในการคุ้มครองส่งเสริม และรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ดำรงอยู่อย่างปกติและต่อเนื่องในสิ่งแวดล้อมที่จะไม่ก่อให้เกิดอันตรายต่อ สุขภาพและอนามัย สวัสดิภาพหรือคุณภาพชีวิตของตน ย่อมได้รับความคุ้มครองตามความเหมาะสม^{๑๑} นอกจากนี้ แนวนโยบายการมีส่วนร่วมของประชาชน มาตรา ๘๗ รัฐต้องดำเนินการตาม นโยบายด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน ได้แก่ ส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนด นโยบายและวางแผนเศรษฐกิจ ทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น^{๑๒}

การมีส่วนร่วมเป็นส่วนหนึ่งของการบริหาร ที่เกี่ยวข้องกับจิตใจและพฤติกรรมของคนใน สังคมนั้น ที่จะเป็แรงกระตุ้นไปสู่ความสำเร็จหรือล้มเหลว เดวิส และนิวสตรอม (Davis and Newstrom) อธิบายว่า การมีส่วนร่วมเป็นเรื่องของการเข้าไปเกี่ยวข้อง (Involvement) เมื่อเกี่ยวข้อง ก็คิดช่วยเหลือกัน (Contribution) และร่วมรับผิดชอบ (Responsibility) ในสิ่งนั้นๆ^{๑๓}

การมีส่วนร่วมของประชาชน คือ การให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารงานของ องค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่นครบถ้วนทุกขั้นตอนในการดำเนินงานข้างต้นนั้นย่อมเรียกได้ว่าเป็นการมี ส่วนร่วมอย่างมีความหมาย (Meaningful Participation) เป็นกระบวนการซึ่งประชาชน หรือผู้มีส่วน ได้เสียได้มีโอกาสแสดงทัศนะ และเปลี่ยนข้อมูลและความคิดเห็น เพื่อแสวงหาทางเลือกและ การ ตัดสินใจต่างๆ เกี่ยวกับโครงการที่เหมาะสมและเป็นที่ยอมรับร่วมกัน ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องจึงควรเข้า ร่วมในกระบวนการนี้ตั้งแต่เริ่มจนกระทั่งถึงการติดตามและประเมินผล เพื่อให้เกิดความเข้าใจและการ รับรู้-เรียนรู้ การปรับเปลี่ยนโครงการร่วมกัน ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อทุกฝ่าย^{๑๔}

การมีส่วนร่วมทางการเมือง (Political participation) เป็นคำที่มีความหมายมากจนทำให้ เกิดความสับสน คำนี้ใช้กับกิจกรรมที่คนเข้าไปสู่ระบบการเมืองทุกระดับ เช่น การมีส่วนร่วม

^{๑๑} สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา, รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา, ๒๕๕๑), หน้า ๓ -๔ .

^{๑๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕ -๖ .

^{๑๓} Davis Keith, Human Behavior of World-Man Relations and Organization Behavior, (New York : Mc Graw – Hill Book Co, 1972), p. 21.

^{๑๔} อรทัย ก๊กผล และฉัตรระวี ปริสุทธิญาณ, บันทึกเรื่องเด่นรางวัลพระปกเกล้า ๕๒ ด้านความ โปร่งใสและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน, (กรุงเทพมหานคร: สถาบันพระปกเกล้า, ๒๕๕๓), หน้า ๙.

เลือกตั้งโดยการออกเสียง รัฐมนตรีต่างประเทศมีส่วนร่วมกำหนดนโยบายต่างประเทศ บางครั้งก็ใช้ในความหมายที่เป็นความสับสนใจการเมืองมากกว่าทำจริง เช่น ประชาชนมีส่วนร่วมโดยการสนใจการเมือง หรือบางครั้งก็อยู่นอกการเมือง เช่น ประชาชนมีส่วนร่วมกับครอบครัวหรือโรงเรียน^{๑๕}

กระบวนการการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นกระบวนการซึ่งสาธารณะชนมีความห่วงกังวล มีความต้องการ และมีทัศนคติที่มีส่วนร่วมกับรัฐบาลในการตัดสินใจ กระบวนการการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นกระบวนการสื่อสารสองทางที่มีเป้าหมายโดยรวมที่จะให้เกิดการตัดสินใจที่ดีขึ้น และได้รับการสนับสนุนจากสาธารณะชน^{๑๖}

การมีส่วนร่วมแสดงลักษณะร่วมกันได้ ๔ ประการ ดังนี้^{๑๗}

๑) การมีส่วนร่วม หมายถึง การเข้าไปได้รับอำนาจ ที่จะคิดจะทำมากขึ้น ไม่ว่าในเรื่องการเมืองหรืออำนาจในการตัดสินใจที่จะดำเนินการใดๆ

๒) การมีส่วนร่วม หมายถึง ต้องร่วมกันอย่างมีอิสรภาพ เสมอภาค เท่าเทียมกัน และ ควรมีส่วนร่วมด้วยอย่างแท้จริง/เข้มแข็ง (active) มิใช่ร่วมอย่างผิวเผินเฉื่อยชา (passive)

๓) การมีส่วนร่วม หมายถึง ต้องร่วมตั้งแต่ขั้นแรกของกระบวนการ จนถึงขั้นสุดท้ายของโครงการ (entire development process)

๔) การมีส่วนร่วมมักเป็นเรื่องที่ผู้ด้อยโอกาสขอแบ่งอำนาจจากผู้ที่มีอำนาจเหนือกว่า เพื่อปรับปรุงวิถีชีวิตชุมชนให้ดีขึ้น

นักวิชาการได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนภายใต้หลักการแห่งรัฐธรรมนูญว่า ประชาชนสามารถมีส่วนร่วมได้ใน ๕ ลักษณะ^{๑๘}

๑) มีส่วนร่วมในการรับรู้ (ความเป็นไปของการบริหารราชการแผ่นดินทั้งฝ่ายนิติบัญญัติ บริหาร และตุลาการ มากขึ้น)

๒) มีส่วนร่วมในการคิด (ร่วมกับองค์กรทั้งหลายที่รัฐธรรมนูญตั้งขึ้น)

๓) มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ

๔) มีส่วนร่วมในการกระทำการบางอย่าง (ร่วมกับรัฐหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น)

๕) มีส่วนร่วมในการตรวจสอบ (องค์กรที่ใช้อำนาจรัฐ ไม่ว่าจะเป็นฝ่ายทางการเมืองหรือข้าราชการประจำ)

นอกจากนั้น หลักการพื้นฐานของการมีส่วนร่วมมีอยู่ด้วยกัน ๑๐ ประการ ดังนี้^{๑๙}

^{๑๕} เรื่องวิทยุ เกษสุวรรณ, **หลักรัฐศาสตร์**, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท บพิตรการพิมพ์, ๒๕๕๓), หน้า ๑๖๕.

^{๑๖} วันชัย วัฒนศัพท์, **คู่มือ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจของชุมชน**, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (ขอนแก่น : โรงพิมพ์ศิริภรณ์ ออฟเซ็ท, ๒๕๔๗), หน้า ๑.

^{๑๗} นรินทร์ชัย พัฒนพงศา, **การมีส่วนร่วม หลักการพื้นฐาน เทคนิค และกรณีตัวอย่าง**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (เชียงใหม่ : สิริลักษณ์การพิมพ์, ๒๕๔๗), หน้า ๓.

^{๑๘} บวรศักดิ์ อุวรรณโณ, **รัฐธรรมนูญปัจจุบันกับการปฏิรูปการเมือง**, (นนทบุรี : สถาบันพระปกเกล้า, 2542), หน้า 61.

^{๑๙} นรินทร์ชัย พัฒนพงศา, **การมีส่วนร่วม หลักการพื้นฐาน เทคนิค และกรณีตัวอย่าง**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (เชียงใหม่ : สิริลักษณ์การพิมพ์, ๒๕๔๗), หน้า ๑๔-๑๖.

- ๑) เชื่อว่ามนุษย์ต่างมีความคิดและมีศักดิ์ศรีเท่าเทียมกัน
- ๒) เชื่อว่าทุกคนไม่ได้ชั่วมาแต่กำเนิด
- ๓) ต้องคิดว่ามนุษย์มีความสำคัญไม่น้อยไปกว่าเทคโนโลยีที่จะนำมาใช้
- ๔) เชื่อว่าชาวชุมชนต่างๆ มักมีภูมิปัญญาที่สอดคล้องกับวิถีชีวิต ตามความเป็นอยู่ของตนในระดับหนึ่ง

- ๕) ต้องมีความเชื่อว่ามนุษย์มีความสามารถพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของตนเอง ให้ได้ดี
- ๖) การมีส่วนร่วมย่อมเพิ่มขึ้น เมื่อมีสภาพที่เหมาะสมต่อไปนี้
 - ประชาชนในท้องถิ่นได้รู้สึกว่าเขาได้ควบคุมโชคชะตาของตนเอง
 - ผู้ที่จะเข้าร่วมต้องมีอิสรภาพ ได้รับความเสมอภาคและได้รับความจริงใจให้เข้ามีส่วนร่วม
 - ผู้ที่จะเข้าร่วมด้วยต้องมีความสามารถพอที่จะมีส่วนร่วมด้วยได้
 - มีการสื่อสาร ๒ ทาง เพื่อให้ผู้มีส่วนได้รับข้อมูลอย่างถูกต้อง
 - ประชาชนมีส่วนร่วมรับทราบ ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจในโครงการตั้งแต่เริ่มต้น จะทำให้ต้องการเข้ามามีส่วนร่วมกับโครงการมากยิ่งขึ้น
 - ประชาชนมีทัศนคติที่ดีต่อเจ้าหน้าที่โครงการและต่อโครงการนั้น และเต็มใจที่จะมีส่วนร่วมด้วย
 - การมีส่วนร่วมนั้นต้องไม่ทำให้ประชาชนเสียค่าใช้จ่ายมากเกินไปจนเกินกว่าผลตอบแทนที่ประเมินว่าจะได้รับ
 - เมื่อเข้ามามีส่วนร่วมแล้ว จะไม่กระทบกระเทือนสถานภาพในหน้าที่การงานหรือทางสังคมให้ลดน้อยลง
 - มีกลวิธีการแลกเปลี่ยนข่าวสารระหว่างโครงการ และมีผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเป็นอย่างดี

- ๗) เชื่อว่าตนต่างกับชาวบ้านอยู่ไม่น้อย และชาวบ้านเองก็แตกต่างกันอยู่บ้าง
 - ๘) อาจใช้การมีส่วนร่วมในหลายรูปแบบ
 - ๙) ไม่มีสิ่งใดได้มาฟรี
 - ๑๐) การมีส่วนร่วมต้องนึกถึงใจของผู้อื่น
- นอกจากนั้น หลักการมีส่วนร่วมพื้นฐาน “การมีส่วนร่วมของประชาชน” ยังเป็นสิ่งที่สังคมไทยตื่นตัวและถูกนำมาใช้กล่าวอ้างกันอย่างกว้างขวางเมื่อสิบกว่าปีนี้เอง เริ่มต้นจากการมีส่วนร่วมในการปฏิรูปการเมืองหลังเหตุการณ์ เดือนพฤษภาคม ๒๕๓๕ ซึ่งต้องยอมรับว่าเป็นประวัติศาสตร์หน้าใหม่ของการเมืองการปกครองไทย ที่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีบทบาทและได้เข้ามีส่วนร่วมในการกำหนดกฎหมายสูงสุดของประเทศ โดยที่เป็นการมีส่วนร่วมทั้งอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ^{๒๐}
- การมีส่วนร่วมเป็นพื้นฐานของกิจกรรมทุกกิจกรรม กระบวนการตัดสินใจของกลุ่มจะเกิดจากการมีส่วนร่วมของสมาชิกทุกคนในกลุ่ม ซึ่งปัจจัยสำคัญของการมีส่วนร่วมมี ๔ ประการ คือ
- ๑) เป็นความพยายามที่เกี่ยวข้องกันทางด้านจิตใจและความรู้สึก

^{๒๐} ปัทมา สุปกาปิง, “การมีส่วนร่วมของประชาชนชาวไทยในรอบทศวรรษที่ผ่านมา : สภาพปัญหาและความท้าทายในอนาคต”, วารสารสำนักวิจัยและพัฒนา, (กรุงเทพมหานคร : สำนักวิจัยและพัฒนา สถาบันพระปกเกล้า, ๒๕๕๑), หน้า ๑.

๒) เป็นการกระตุ้นให้เกิดความร่วมมือ

๓) เป็นการให้บุคลากรรับผิดชอบต่อการปฏิบัติงาน

๔) เป็นการพัฒนาการมีส่วนร่วม ซึ่งคำนึงถึงความสมดุลระหว่างการมีส่วนร่วมอย่างไม่แท้จริงกับการมีส่วนร่วมมากเกินไป^{๒๑} ขณะที่นักวิชาการบางท่านกล่าวว่า “การให้มีส่วนร่วมเป็นเทคนิคอย่างหนึ่งที่ผู้บริหารต้องการให้ได้รับการสนับสนุนที่เข้มแข็ง อันมีผลมาจากการวิจัยและทฤษฎีด้านการสร้างแรงจูงใจที่ตระหนักถึงประโยชน์ของการมีส่วนร่วมและการสร้างการยอมรับนับถือ”^{๒๒}

การมีส่วนร่วมของประชาชนมีลักษณะ ๓ ประการ^{๒๓} ได้แก่

๑) การมีส่วนร่วมของประชาชน คือ กระบวนการให้ประชาชนเข้ามามี ส่วนร่วมในการดำเนินงานพัฒนา ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจแก้ไขปัญหาตนเอง ร่วมให้ความคิดสร้างสรรค์ ความรู้และความชำนาญ ร่วมกับการใช้วิทยาการที่เหมาะสมและสนับสนุนติดตามผลการปฏิบัติงานขององค์กร และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง

๒) การมีส่วนร่วมของประชาชน คือ กระบวนการที่ประชาชนกลุ่มเป้าหมายได้รับโอกาสและได้ใช้โอกาสที่ได้รับแสดงออกซึ่งความรู้สึกรู้สึกนึกคิด แสดงออกซึ่งสิ่งที่เขามี แสดงออกซึ่งสิ่งที่เขาต้องการ แสดงออกซึ่งปัญหาที่กำลังเผชิญ และแสดงซึ่งวิธีการแก้ไขปัญหา และลงมือปฏิบัติโดยการช่วยเหลือของหน่วยงานภายนอกน้อยที่สุด

๓) การมีส่วนร่วมของประชาชน คือ กระบวนการที่รัฐบาลทำการส่งเสริม ชักนำสนับสนุนและสร้างโอกาสให้ประชาชนในชุมชนทั้งรูปของบุคคล กลุ่มคน ชุมชน สมาคม มูลนิธิ

การมีส่วนร่วม^{๒๔} คือ การที่ประชาชนจะเข้ามามีบทบาทในการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมแก้ไข และร่วมมีผลประโยชน์ดังที่กล่าวมานั้น ขึ้นอยู่กับลักษณะของกลยุทธ์การพัฒนาที่เห็นความสำคัญของประชาชนในระดับรากหญ้าโดยคำนึงถึงหลักเกณฑ์ประกอบ ทั้งด้านการกระจายอำนาจการวางแผนจากส่วนกลางสู่ท้องถิ่น และการกำหนดแนวทางการพัฒนาจากล่างขึ้นบน การมีส่วนร่วมของประชาชนสามารถทำได้ ๔ ลักษณะ คือ

๑) เป็นผู้มียุทธศาสตร์สำคัญในการกำหนดว่าอะไรคือความจำเป็นพื้นฐานของชุมชน

๒) เป็นผู้ระดมทรัพยากรต่างๆเพื่อตอบสนองความจำเป็นขั้นพื้นฐาน

๓) เป็นผู้มียุทธศาสตร์ในการปรับปรุงวิธีการกระจายสินค้าและบริการให้สมบูรณ์ขึ้น

๔) เป็นผู้ได้รับความพึงพอใจและเกิดแรงจูงใจที่จะสร้างกระบวนการพัฒนาอย่างต่อเนื่องซึ่งมีความสอดคล้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชน ๗ ประการ^{๒๕} ดังนี้ การมีส่วนร่วมแบบอยู่เฉย ๆ (Passive Participation) administration ประชาชนจะได้รับการบอกกล่าวในสิ่งที่เกิดขึ้น

^{๒๑} Putti Joseph M, **Management : A Functional**, (Singapore : Mc Graw-Hill, 1987), p. 305.

^{๒๒} Koontz & others, **Essential of management**, (New York : Mc Graw-Hill, 1986), p. 385.

^{๒๓} ทนงค์ศักดิ์ คุ่มไข่น้ำ, **หลักการพัฒนาชุมชน**, (ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๐), หน้า ๙๓.

^{๒๔} ปกรณ์ ปรียากร, **การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา**, (กรุงเทพมหานคร : ศักดิ์โสภากการพิมพ์), หน้า ๖๕-๖๖.

^{๒๕} Helene Heyd and Andreas Neef, **International Food policy Research Institute 2033 K Street, N.W.Washington, D.C. 2006** (U.S.A. December 2004). p. 29.

จะเป็นการประกาศฝ่ายเดียวโดยฝ่ายบริหารหรือผู้จัดการโครงการโดยไม่ต้องมีการฟังการตอบสนองของประชาชนใดๆทั้งสิ้น การมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูล (Participation in information giving) ข้อมูลถูกนำไปใช้ร่วมกันกับผู้เชี่ยวชาญจากภายนอก การมีส่วนร่วมของประชาชนคือการตอบคำถามจากผู้เชี่ยวชาญหรือนักวิจัยโดยใช้แบบสอบถามหรือการสำรวจ ประชาชนไม่ได้มีโอกาสที่จะมีอิทธิพลต่อวิธีการหรือผลลัพธ์ที่เป็นผลการวิจัยที่ใช้ร่วมกันไม่ได้มีการตรวจสอบความถูกต้อง การมีส่วนร่วมแบบปรึกษาหารือ (Participation by consultation) การมีส่วนร่วมของประชาชนโดยเริ่มจากการปรึกษาและรับฟังทัศนะจากตัวแทนภายนอก

องค์การอนามัยโลก (WHO and UNICEF) ได้เสนอกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินกิจกรรมไว้ ๔ ขั้นตอน ดังนี้

๑. การวางแผน ประชาชนต้องมีส่วนร่วม ในการวิเคราะห์ปัญหา จัดอันดับความสำคัญ ตั้งเป้าหมาย กำหนดการให้ทรัพยากร กำหนดวิธีติดตามประเมินผล และประการที่สำคัญคือ ต้องตัดสินใจด้วยตนเอง

๒. การดำเนินกิจกรรม ประชาชนต้องมีส่วนร่วมในการดำเนินการและบริหารการใช้ทรัพยากร มีความรับผิดชอบในการจัดสรรควบคุมทางการเงิน

๓. การใช้ประโยชน์ประชาชนต้องมีความสามารถในการนำเอากิจกรรมมาใช้ให้เกิดประโยชน์ได้ ซึ่งเป็นการเพิ่มระดับของการพึ่งตนเองและการควบคุมทางสังคม

๔. การได้รับประโยชน์ประชาชนต้องได้รับการแจกจ่ายผลประโยชน์จากชุมชนในพื้นฐานที่เท่าเทียมกัน ซึ่งเป็นผลประโยชน์ส่วนตัว สังคม หรือในรูปวัตถุก็ได้^{๒๖}

๒.๑.๓ ทฤษฎีการมีส่วนร่วม

ทฤษฎีการมีส่วนร่วมของประชาชนมีเนื้อหาแตกต่างกันดังนี้^{๒๗}

๑) ทฤษฎีการเกลี้ยกล่อมมวลชน (Mass Persuasion Theory) กล่าวถึงการใช้ คำพูด หรือการเขียนเพื่อให้เกิดความเชื่อถือและการกระทำโดยใช้หลักพฤติกรรมของมนุษย์ การเกลี้ยกล่อมต้องอาศัยชนส่วนใหญ่ และใช้เวลามาก ในการเกลี้ยกล่อมต้องอาศัยพฤติกรรม สัญชาตญาณ การศึกษาอบรมและความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งแวดล้อมรอบตัว การเกลี้ยกล่อมจะให้ ผลดีต้องสร้างความสนใจในเรื่องที่จะเกลี้ยกล่อมให้เข้าใจแจ่มแจ้ง ให้เกิดศรัทธาตรงกับ

๒) ทฤษฎีการระดมสร้างขวัญของชนในชาติ (National Morale Theory) กล่าวถึงการสร้างกำลังใจหรือการสร้างขวัญขึ้นมาเพื่อให้คนเกิดกำลังใจในการทำงานในการฝ่าฟัน อุปสรรค ต่าง ๆ คนที่มีขวัญในการทำงานดีจะเกิดความรู้สึกรับผิดชอบต่อส่วนรวมมากกว่าคนที่ ไม่มีขวัญและกำลังใจ เมื่อคนมีสำนึกรับผิดชอบต่อส่วนรวม ก็จะทำให้เขามีความคิดที่จะเข้าไป มีส่วนร่วมกับสังคมในด้านต่าง ๆ เพื่อที่จะพิทักษ์รักษาทรัพย์สินสมบัติของส่วนรวมเอาไว้

๓) ทฤษฎีการสร้างผู้นำ (Leadership Theory) ทฤษฎีนี้กล่าวถึงการจูงใจให้ คนทำงานด้วยความเต็มใจ เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกัน ชนหมู่มาจจำเป็นจะต้องมีผู้นำที่มี ความสามารถในการตัดสินใจ รู้จักประนีประนอม รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น และอดทน ต่อคำวิพากษ์วิจารณ์ ผู้นำ

^{๒๖} WHO and UNICEF, Report of The International Conference on Primary Health Care, (NewYork : N.P.Press, 1981), p. 41.

ช่วยให้เกิดความร่วมมือในการปฏิบัติงานกันอย่างมีขวัญและกำลังใจ ทำให้คนหนุ่มมากเข้ามาร่วมคิดร่วมทำกิจกรรมต่าง ๆ ให้สำเร็จลุล่วงไปได้ การสร้างผู้นำจึงเป็น การส่งเสริมการมีส่วนร่วมอย่างหนึ่ง เพราะผู้นำที่ดี สามารถจูงใจให้คนคล้อยตาม และเต็มใจที่จะ ให้ความร่วมมือด้วยดี

๔) ทฤษฎีการใช้วิธีและระบบทางการบริหาร (Administrative System and Method Theory) กล่าวว่าการใช้ระบบการบริหารเป็นวิธีการในการระดมความร่วมมือที่ง่ายที่สุด เพราะใช้กฎหมายระเบียบแบบแผนในการดำเนินการ แต่ผลของการร่วมมือยังไม่มีระบบใดดีที่สุด ระบบการบริหารแบบกระจายอำนาจ ถือว่าเป็นหัวใจสำคัญของแนวการพัฒนาที่มุ่งให้ประชาชน มีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย ในการตัดสินใจ การประเมินผลโครงการและอื่น ๆ ไม่ว่า ประชาชนจะเข้าร่วมโดยตรง หรือเข้าร่วมโดยอ้อม ผ่านผู้แทนหรือไม่ก็ตาม

๕) ทฤษฎีแรงจูงใจ (Theory of Human Motivation) มาสโลว์ ได้อธิบายว่า การที่จะจูงใจคนนั้น จะต้องรู้ความต้องการตามลำดับขั้นของคน และการปฏิบัติการเพื่อสนองตอบความต้องการเหล่านั้น มาสโลว์ แบ่งลำดับความต้องการ ของคนออกเป็น ๕ ระดับ

Cohen, J.M. and Uphoff ได้อธิบายกรอบความคิดเบื้องต้นในการวิเคราะห์การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบทไว้ว่า มี ๓ มิติ (Dimensions) และ ๒ บริบท (Contexts) ทั้งนี้ ในมิติของการมีส่วนร่วม ได้แก่

มิติที่ ๑ การมีส่วนร่วมอะไร (What) แบ่งเป็น

- ๑) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ
- ๒) การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน
- ๓) การมีส่วนร่วมได้รับผลประโยชน์
- ๔) การมีส่วนร่วมในการประเมินผลการดำเนินงาน

กรอบทฤษฎีการมีส่วนร่วมที่ได้รับการพัฒนาจากแนวคิดที่เป็นระบบมากที่สุด ซึ่งมีลักษณะและขั้นตอนของการมีส่วนร่วมของประชาชน ดังนี้

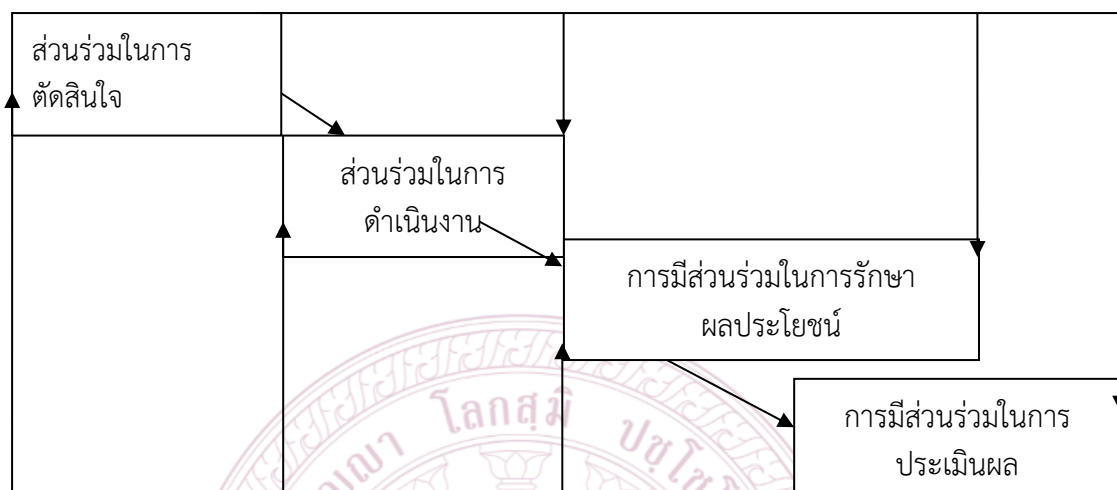
ขั้นที่ ๑ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (decision making) ในกระบวนการของการตัดสินใจนั้น ประการแรกสุดที่จะต้องกระทำคือ การกำหนดความต้องการและการจัดลำดับความสำคัญ ต่อจากนั้นจึงเลือกนโยบายและประชากรที่เกี่ยวข้อง การตัดสินใจนี้เป็นกระบวนการต่อเนื่องที่ต้องดำเนินการไปเรื่อย ๆ ตั้งแต่การตัดสินใจในช่วงเริ่มต้น การตัดสินใจในช่วงดำเนินการวางแผน และการตัดสินใจปฏิบัติตามแผนที่วางไว้

ขั้นที่ ๒ การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ (implementation) ในส่วนที่เป็นองค์ประกอบของการดำเนินโครงการนั้นจะได้มาจากคำถามที่ว่า ใครจะทำประโยชน์ให้แก่โครงการได้บ้าง และจะทำประโยชน์ได้โดยวิธีใด เช่น การช่วยเหลือด้านทรัพยากร การบริหารงานและการประสานงาน และการขอความช่วยเหลือ เป็นต้น

ขั้นที่ ๓ การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (benefits) ในส่วนที่เกี่ยวกับผลประโยชน์ นอกจากความสำคัญของผลประโยชน์ในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพแล้ว ยังต้องพิจารณาถึงการกระจายผลประโยชน์ภายในกลุ่มด้วยผลประโยชน์ของโครงการนี้ รวมทั้งผลที่ได้ประโยชน์ทางบวก และผลที่เกิดขึ้นในทางลบที่เป็นผลเสียของโครงการ ซึ่งจะได้ผลประโยชน์และเป็นโทษต่อบุคคลและสังคมด้วย

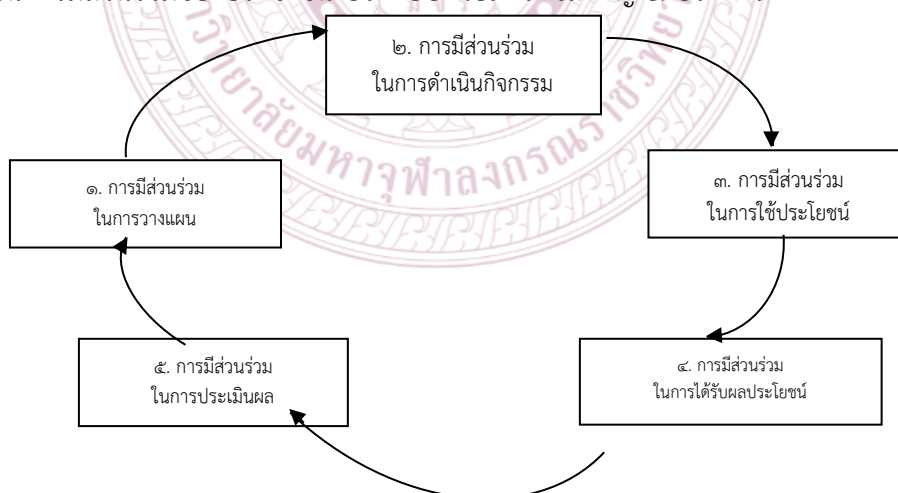
ขั้นที่ ๔ การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (evaluation) ซึ่งสิ่งสำคัญที่จะต้องสังเกตในขั้นนี้ คือ ความเห็น (view) ความชอบ (preferences) และความคาดหวัง (expectation) ซึ่งจะมีอิทธิพลสามารถแปรเปลี่ยนพฤติกรรมของบุคคลในกลุ่มต่าง ๆ ได้

ซึ่งสามารถแสดงเป็นวงจรการมีส่วนร่วมตามแนวคิดของ Cohen และ Uphoff ได้ดังนี้^{๒๘}

แผนภาพที่ ๒.๑ แสดงวงจรการมีส่วนร่วม

สถาบันวิจัยสังคมและสถาบันวิจัยสภาวะแวดล้อม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย^{๓๐} ได้จัดประเภทของการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยอิงพัฒนาการของโครงการพัฒนาเป็นเกณฑ์กล่าวคือ กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน ประกอบด้วยภารกิจสำคัญ ๕ ประการ

แผนภาพที่ ๒.๒ แสดงกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน

ภารกิจที่ ๑ การมีส่วนร่วมในการวางแผน (Participation in Planning) อันได้แก่ การที่ประชาชนมีบทบาทในกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการวางแผนโครงการนับตั้งแต่การวิเคราะห์ปัญหา การกำหนดลำดับ ความสำคัญของปัญหา การกำหนดเป้าหมาย การกำหนดแนวทางในการดำเนินงาน การกำหนดแนวทางในการติดตามและประเมินผลโครงการ

ภารกิจที่ ๒ การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม (Participation in Implementation) อันได้แก่ การสนับสนุนด้านทรัพยากรต่างๆ และการประสานความร่วมมือในการจัดกิจกรรมต่างๆ

ภารกิจที่ ๓ การมีส่วนร่วมในการใช้ประโยชน์ (Participation in Utilization) อันได้แก่ การนำเอากิจกรรมต่าง มาใช้ให้เกิดประโยชน์ โดยเฉพาะในด้านการเพิ่มระดับการพึ่งตนเอง และการควบคุมทางสังคม

ภารกิจที่ ๔ การมีส่วนร่วมในการได้รับประโยชน์ (Participation in Benefit-Sharing) อันได้แก่ การแจกจ่ายผลประโยชน์ต่างๆ ในการพัฒนาอย่างยุติธรรม

ภารกิจที่ ๕ การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Participation in Evaluation) อันได้แก่ การให้ประชาชนได้รับทราบถึงสภาพปัญหาและอุปสรรคต่างๆ เพื่อร่วมกันหาทางแก้ไขในลำดับต่อไป ทั้งนี้รูปแบบของการมีส่วนร่วมที่ดำเนินอยู่โดยทั่วไป สามารถสรุปได้เป็น ๔ รูปแบบ^{๓๑} คือ

๑) การรับรู้ข่าวสาร (Public Information) ประชาชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องได้รับการแจ้งให้ทราบถึงรายละเอียดของโครงการที่จะดำเนินการ รวมทั้งผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้น ทั้งนี้ การได้รับแจ้งข่าวสารดังกล่าวจะต้องเป็นการแจ้งก่อนที่จะมีการตัดสินใจดำเนินโครงการ

๒) การปรึกษาหารือ (Public Consultation) เป็นรูปแบบการมีส่วนร่วมที่มีการจัดการหารือระหว่างผู้ดำเนินโครงการกับประชาชนที่เกี่ยวข้องและได้รับผลกระทบ เพื่อรับฟังความคิดเห็น และตรวจสอบข้อมูลเพิ่มเติม เพื่อให้เกิดความเข้าใจในโครงการและกิจกรรมมากขึ้น

๓) การประชุมรับฟังความคิดเห็น (Public Meeting) มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ประชาชนและฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับโครงการหรือกิจกรรม และผู้มีอำนาจตัดสินใจในการทำโครงการหรือกิจกรรมนั้นได้ใช้เวทีสาธารณะในการทำความเข้าใจ และค้นหาสาเหตุในการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมในพื้นที่นั้น ซึ่งมีหลายรูปแบบ ได้แก่ การประชุมในระดับชุมชน (Community Meeting) การประชุมรับฟังความคิดเห็นในเชิงวิชาการ (Technical Hearing) และ การประชาพิจารณ์ (Public Hearing)

๔) การร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) เป็นเป้าหมายสูงสุดของการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งประชาชนจะมีบทบาทในการตัดสินใจได้เพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับองค์ประกอบของคณะกรรมการที่เป็นผู้แทนประชาชนในพื้นที่

และได้มีนักวิชาการได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมไว้ว่า “มีชุมชนต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับความพยายามในการวางแผนระยะยาวอย่างสม่ำเสมอเพื่อชี้ทิศทางพัฒนาและเพื่อที่จะตัดสินใจระดับความจำเป็นของงบประมาณหรือเพื่อที่จะพิจารณาถึงความจำเป็นที่จะต้องมีการหาแหล่งใหม่ โดยเฉพาะ ขอบเขตของการมีส่วนร่วมของประชาชนอาจจะมีประเด็นกว้างขวางครอบคลุมทั้งเมืองหรือนครหรือเขตเทศบาลหรืออาจจะจำกัดอยู่เพียงชุมชนใดชุมชนหนึ่งโดยเฉพาะ”^{๓๒}

การติดตามงานประเมินผลแบบมีส่วนร่วมไว้ดังนี้^{๓๓}

การติดตามและประเมินผล มักถูกนำมากล่าวพร้อมกันเป็น “การติดตามและประเมินผล” แต่โดยแท้จริงแล้วคำทั้ง ๒ มีความหมายที่แตกต่างกัน แต่ก็มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกัน

การติดตามงาน (Monitoring) คือ ระบบการติดตามความก้าวหน้าของการดำเนินโครงการ เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปตามแผนมากที่สุด ใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าที่สุด ซึ่งจะมีการติดตามเป็นระยะๆ อย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่เริ่มดำเนินการโครงการจนสิ้นสุดโครงการ เพื่อการทบทวน

การดำเนินงานในแต่ละกิจกรรมในประเด็นสำคัญ ๒ ประการ คือ ประการแรก การใช้ทรัพยากรของโครงการ เช่น บุคลากร งบประมาณ วัสดุ อุปกรณ์ ว่าเป็นไปตามแผนที่วางไว้หรือไม่ เป็นไปตามเวลาที่กำหนดหรือไม่ มีคุณภาพเป็นอย่างไร ในประการที่ ๒ การพิจารณากระบวนการ วิธีการทำงานว่ามีความเหมาะสมกับบริบทของพื้นที่เพียงใด มีปัญหา-อุปสรรคใด ที่จำเป็นต้องได้รับการแก้ไขปรับปรุง

การประเมินผล (Evaluation) ความหมายในมุมมองของงานพัฒนาชุมชนคือ “การศึกษาว่า การดำเนินโครงการสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการหรือไม่ ภายใต้เงื่อนไข ปัจจัยใด หากจะดำเนินการต่อไปน่าจะทำอย่างไรบ้าง” การประเมินผลจึงมุ่งเน้นเพื่อให้เห็นว่าโครงการพัฒนาได้ดำเนินการบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้หรือไม่ และการแสดงให้เห็นคุณภาพของโครงการ... การประเมินผลสามารถทำได้ในหลายช่วงเวลา ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของการประเมิน โดยทั่วไปมี ๔ ระยะ คือ นอกจากการติดตามประเมินผลแบบมีส่วนร่วมแล้ว ในกระบวนการพัฒนามักจัดให้มี ๑) การสรุปบทเรียน เป็นระยะๆ ของการดำเนินงาน ๒) การทบทวน ตรวจสอบผลสำเร็จและความล้มเหลว ๓) พิจารณาศักยภาพและข้อจำกัด เงื่อนไขที่สนับสนุนให้เกิดผลสำคัญหรือปัจจัยเงื่อนไขที่ขัดขวางความสำเร็จ และ ๔) การพัฒนางานในอนาคต เพื่อให้เกิดผลสำเร็จมากที่สุด ซึ่งอาจหมายถึงการเสริมศักยภาพ การแก้ไขข้อจำกัด ทั้งนี้การสรุปบทเรียนมุ่งเน้นที่จะสรุปกระบวนการ วิธีการทำงานเป็นสำคัญ ว่าถูกออกแบบอย่างไรเอื้อให้เกิด “การเรียนรู้” หรือไม่ เช่น การมีส่วนร่วมการดำเนินโครงการในเชิงความสัมพันธ์แนวราบ การมีปฏิสัมพันธ์ การสื่อสาร จนเกิดความไว้วางใจกัน การมองสิ่งต่างๆ อย่างองค์รวมและบูรณาการ เป็นต้น

ได้มีนักวิชาการอีกท่านได้กล่าวว่า^{๓๔} การติดตาม (Monitoring) คือ กระบวนการตรวจสอบ บันทึกซ้ำหลายครั้ง เป็นส่วนหนึ่งของวัฏจักรการจัดการ นั่นคือ การติดตามสังเกตผลกระทบเห็นระยะๆ จะใช้ในการตัดสินใจปรับปรุงวิธีการจัดการ

การติดตามในงานจัดการทรัพยากรป่าไม้เช่นเมื่ออนุญาตให้ชุมชนจัดการป่าชุมชนนั้นสามารถแบ่งการติดตามจัดการโครงการป่าชุมชนออกเป็น ๒ ลักษณะ คือ^{๓๕}

๑. การติดตามโครงการ (Project monitoring) หรือบางที่อาจเรียกว่าการติดตามกิจกรรม (Active monitoring) เป็นการติดตามกิจกรรมต่างๆ ที่ได้กำหนดตามแผนงานต่างๆ ในโครงการ ว่าทำได้ หรือไม่ ได้ผลตามที่วางแผนทั้งปริมาณ และคุณภาพอย่างไรบ้าง ซึ่งการติดตามลักษณะนี้จะป็นงานของเจ้าของโครงการ

๒. การติดตามผลกระทบของโครงการ (Impact monitoring) คือ การติดตามวัตถุประสงค์ของการจัดการ เช่น การทำป่าชุมชนบรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการหรือไม่ โดยติดตามว่ามีผลกระทบต่อป่า ต่อคนอย่างไร ลักษณะการติดตามจะเป็นการติดตามร่วมกันระหว่างผู้ที่ป็นเจ้าของโครงการ และผู้ที่เกี่ยวข้อง มีส่วนได้ส่วนเสียที่จะได้รับผลกระทบจากโครงการนั้นๆ เช่น ภาครัฐกับชุมชนร่วมกันติดตามประเมินผลการทำป่าชุมชน แล้วนำผลที่ได้มาปรับปรุงวิธีการจัดการความจริงแล้ว คำว่า ยังยืนในการจัดการทรัพยากรหรือจัดป่านั้นเป็นการเดินสู่ความยั่งยืน การติดตามผลกระทบนั้นก็เปรียบเสมือนแสงส่องทางไปสู่จุดหมาย

จะเห็นว่าแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมนั้นที่เป็นที่นิยมและได้รับการยอมรับมากที่สุดนั้นคือ ทฤษฎีการมีส่วนร่วมของ Cohen, J.M. and Uphoff แต่ด้วยผู้วิจัยเห็นว่าการระดมการวางแผนนั้นก็เป็นสิ่งที่สำคัญเป็นอย่างมากต่อการยังให้เกิดผลตามมา ดังที่นักวิชาการข้างบนได้กล่าวไว้แล้ว ดังนั้นผู้วิจัยจึงสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมควรประกอบด้วย ๕ ขั้นตอนดังนี้

- ๑) การมีส่วนร่วมในการวางแผน (Planning)
- ๒) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making)
- ๓) การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน (Implementation)
- ๔) การมีส่วนร่วมได้รับผลประโยชน์ (Benefit)
- ๕) การมีส่วนร่วมในการประเมินผลการดำเนินงาน (Evaluation)

๒.๑.๔ ระดับการมีส่วนร่วม

เมื่อกล่าวถึงความหมาย แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมแล้วนั้น ยังมีนักวิชาการอีกหลายท่านที่ได้กล่าวหรืออธิบายเกี่ยวกับระดับของการมีส่วนร่วมไว้อย่างน่าสนใจอย่างยิ่ง คือ

ถวิลวดี บุรีกุล กล่าวว่า จำนวนประชาชนที่เข้ามีส่วนร่วมในแต่ละระดับ จะเป็นปฏิภาคกับระดับของการมีส่วนร่วม กล่าวคือ ถ้าระดับการมีส่วนร่วมต่ำ จำนวนประชาชนที่เข้ามีส่วนร่วมจะมาก และยิ่งระดับการมีส่วนร่วมสูงขึ้นเพียงใด จำนวนประชาชนที่เข้ามีส่วนร่วมก็จะลดลงตามลำดับ ซึ่งระดับของการมีส่วนร่วมของประชาชนเรียงลำดับจากต่ำสุดไปสูงสุดได้แก่ ระดับการให้ข้อมูล ระดับการเปิดรับความคิดเห็นของประชาชน ระดับการปรึกษาหารือ ระดับการวางแผนจนถึงระดับการตัดสินใจร่วมกัน ระดับการร่วมปฏิบัติ ระดับการติดตามตรวจสอบ จนสูงสุดคือระดับการควบคุมโดยประชาชน ^{๓๖}

นอกจากนั้น ระดับของการมีส่วนร่วมโดยเรียงลำดับจากระดับน้อยไปหาระดับมากดังนี้ ^{๒๗}

ระดับที่ ๑ ถูกบังคับให้ร่วม มองว่าการที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในโครงการต่างๆ เพราะถูกบังคับโดยไม่มีทางเลือกเลย

ระดับที่ ๒ ถูกหลอกให้ร่วม ลักษณะนี้ประชาชนจะถูกล่อใจด้วยผลประโยชน์ในรูปของค่าจ้างแรงงาน หรือความสะดวกสบายบางอย่าง

ระดับที่ ๓ ถูกชักชวนให้เข้าร่วม การมีส่วนร่วมในลักษณะเช่นนี้ ส่วนมากเป็นโครงการที่ทางราชการคิดขึ้นเองเรียบร้อยแล้วพยายามชักชวนประชาชนให้ร่วมมือในทุกรูปแบบโดยอาศัยระบบการโฆษณาประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อสารมวลชนต่างๆ ว่าเป็นโครงการที่ดีขอให้ประชาชนให้ความร่วมมือ

ระดับที่ ๔ สัมภาษณ์แล้ววางแผนให้ ลักษณะการมีส่วนร่วมในชนิดนี้ จะปรากฏว่าปัญหาความต้องการและเสียงเรียกร้องของประชาชนจะได้รับการเอาใจใส่ขึ้นบ้าง กล่าวคือ ผู้ที่จะวางโครงการจะต้องสำรวจปัญหาและความต้องการของประชาชนด้วยการเรียกประชุม สอบถาม สัมภาษณ์ แต่การตัดสินใจว่าปัญหาของชาวบ้าน คืออะไร ควรจะแก้ไขด้วยวิธีใด จะวางแผนอย่างไร และจะปฏิบัติตามแผนอย่างไร ซึ่งยังคงเป็นเรื่องของทางราชการ

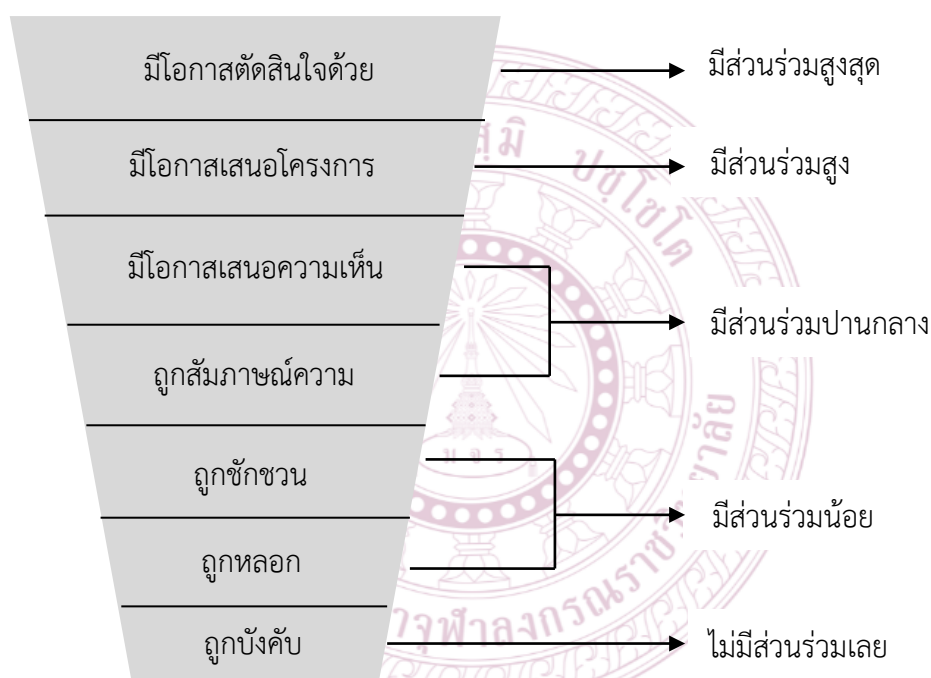
^{๒๗} ปรีดี โชติช่วง และคณะ, การพัฒนาชุมชนและการบริหารงานพัฒนาชุมชน, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท บพิธการพิมพ์, ๒๕๓๖), หน้า ๑๑๐ - ๑๑๒.

ระดับที่ ๕ มีโอกาสเสนอความคิดเห็น ในระดับนี้ประชาชนมีโอกาสแสดงความคิดเห็นที่เกี่ยวข้องกับการวางแผนโครงการและดำเนินการตามโครงการ แต่การตัดสินใจยังเป็นส่วนราชการอยู่

ระดับที่ ๖ โอกาสเสนอโครงการ ในระดับนี้ทางราชการกับประชาชนจะมีการปรึกษาหารือกันอย่างใกล้ชิด ประชาชนมีโอกาสในการตัดสินใจว่าปัญหาของตนเองคืออะไร จะแก้ไขอย่างไร วิธีใดที่ดีที่สุด จนกระทั่งมีสิทธิเสนอโครงการและเข้าร่วมปฏิบัติด้วย

ระดับที่ ๗ มีโอกาสในการตัดสินใจ ซึ่งในระดับนี้ประชาชนจะเป็นหลักสำคัญของการตัดสินใจทุกเรื่องตั้งแต่การวางแผน การปฏิบัติแผนและการประเมินผลโครงการ

ซึ่งระดับการมีส่วนร่วมของปรีดี โชติช่วงและคณะ สามารถสรุปเป็นแผนภาพดังนี้

แผนภาพที่ ๒.๓ ระดับการมีส่วนร่วมของปรีดี โชติช่วงและคณะ

นอกจากนั้น นรินทร์ชัย พัฒนพงศา ได้แบ่งการมีส่วนร่วมเป็น ๓ ระดับ ๘ ขั้นตอน ดังตารางระดับการมีส่วนร่วม ดังนี้^{๒๘}

ตารางที่ ๒.๑ : ระดับการมีส่วนร่วมของนรินทร์ชัย พัฒนพงศา

ระดับการมีส่วนร่วม	ขั้นตอนการมีส่วนร่วม
ประชาชนมีส่วนร่วมมากขึ้น	๘) ประชาชนคือผู้กำหนดสิ่งที่ต้องการ และร่วมกันจัดการ
	๗) ประชาชนได้ “ควบคุม” “บางส่วน”

^{๒๘} นรินทร์ชัย พัฒนพงศา, การมีส่วนร่วม หลักการพื้นฐาน เทคนิค และกรณีตัวอย่าง, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (เชียงใหม่ : สิริลักษณ์การพิมพ์, ๒๕๔๗), หน้า ๑๔-๑๖.

	๖) ประชาชนและรัฐมีส่วนร่วมเท่ากัน (โดยรัฐถือว่าประชาชนเป็น “หุ้นส่วน”)
ประชาชนมีส่วนร่วมปานกลาง	๕) รัฐให้ประชาชนเข้าร่วมได้บางเรื่อง เช่น เป็นที่ปรึกษา, เข้าเป็นกรรมการ (แต่งเพียงส่วนน้อย)
	๔) ประชาชนได้รับการปรึกษา (โดยมีการถามความต้องการบ้าง)
ระดับที่ประชาชนไม่มีส่วนร่วม	๓) รัฐบอกให้ทราบว่า “มีอะไรบ้าง”
	๒) รัฐคือผู้จัดการให้
	๑) รัฐคือผู้กำหนด (คิดให้แทน)

การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการพัฒนาชุมชน จึงมาจากแนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน และแนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในงานพัฒนาชุมชนรวมกันโดยมีแนวคิดที่สำคัญ คือ ความสำเร็จของการพัฒนาชุมชน เห็นผลมาจากการมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของกระบวนการพัฒนาชุมชน ไม่ใช่ด้วยการดำเนินงานโดยภาครัฐ ภาคประชาชนหรือองค์กรพัฒนาเอกชนเพียงฝ่ายเดียว โดยต้องให้ประชาชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องหรือเป็นผู้ที่ได้รับผลที่เกิดขึ้นจากการพัฒนามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาอย่างเต็มที่ ทั้งการมีส่วนร่วมของบุคคล การรวมกันเห็นกลุ่ม องค์กร และเครือข่าย ส่วนหน่วยงานภาครัฐ ภาคประชาชน องค์กรพัฒนาเอกชนหรือหน่วยงานอื่นๆ เป็นผู้เข้ามาร่วมสนับสนุนส่งเสริมเพื่อรวมพลังกันพัฒนาชุมชนเท่านั้น การมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนาชุมชนนี้จะสร้างเสริมให้ประชาชนเกิดความรัก ความหวงแหนชุมชนของตนเอง อันจะทำให้เกิดจิตสำนึกความเป็นชุมชนและความรู้สึกเห็นเจ้าของชุมชน ซึ่งเป็นพลังสำคัญที่ผลักดันให้การพัฒนาชุมชนประสบความสำเร็จ

อรทัย ก๊กผล ได้กล่าวถึงระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนโดยสามารถแสดงเป็นตารางได้ดังนี้^{๒๙}

ตารางที่ ๒.๒ : แสดงระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน

ให้ข้อมูลข่าวสาร (Inform)	รับฟังความคิดเห็น (Consult)	เข้ามามีบทบาท (Involve)	สร้างความร่วมมือ (Collaborate)	เสริมพลังอำนาจ (Empower)
เป้าหมาย :	เป้าหมาย :	เป้าหมาย :	เป้าหมาย :	เป้าหมาย :
เพื่อให้ข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชนและเสริมสร้างความเข้าใจของประชาชน	เพื่อได้รับข้อมูลและความคิดเห็นจากประชาชนเกี่ยวกับสภาพปัญหาทางเลือก	เพื่อร่วมทำงานกับประชาชนเพื่อสร้างความมั่นใจกับประชาชนว่าความคิดเห็นและความต้องการ	เพื่อเป็นหุ้นส่วนกับประชาชนในทุกขั้นตอนของการตัดสินใจ ตั้งแต่การระบุปัญหา	เพื่อให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจ

^{๒๙} อัมพร อารังลักษณ์ บรรณาธิการ, การบริหารปกครองสาธารณะ (Public Governance) การบริหารรัฐกิจในศตวรรษที่ ๒๑, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๖), หน้า ๙๗.

เกี่ยวกับประเด็น ปัญหาทางเลือก และทางแก้ไข	แ ล ะ แ น ว ทางแก้ไข	ของประชาชนจะ ไ ต่ รั บ ก า ร พิจารณา	พัฒนาทางเลือก และแนวทางแก้ไข	
--	-------------------------	--	---------------------------------	--

เมื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมจากนักวิชาการหลายท่านแล้วนั้น สามารถสรุปได้ว่าระดับของการมีส่วนร่วมแบ่งเป็น ๓ ระดับ ๘ ขั้นตอน อันได้แก่

ระดับที่ ๑ (ระดับต่ำ) ประชาชนไม่มีส่วนร่วมมี ๓ ขั้นตอน คือ

๑. ผู้อื่นเป็นผู้กำหนด (ผู้อื่นคิดให้แทน) *ระดับต่ำที่สุด
๒. ผู้อื่นเป็นผู้จัดการให้
๓. ผู้อื่นบอกกล่าวให้ทราบ

ระดับที่ ๒ (ระดับปานกลาง) ระดับประชาชนมีส่วนร่วมปานกลาง มี ๒ ขั้นตอน คือ

๔. มีการขอรับคำปรึกษา
๕. มีการให้ผู้อื่นเข้าร่วมได้บางเรื่อง

ระดับที่ ๓ (ระดับสูง) ระดับประชาชนมีส่วนร่วมมากขึ้น มี ๓ ขั้นตอน คือ

๖. มีให้มีส่วนร่วมเท่าๆกัน
๗. ให้ผู้มีส่วนได้-เสีย ควบคุมได้บางส่วน
๘. ผู้มีส่วนได้เสียสามารถกำหนดสิ่งที่ต้องการและร่วมกันจัดการ *ระดับ สูงที่สุด

๒.๑.๖ ความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชน

ผู้วิจัยได้รวบรวมผู้ที่ให้ทัศนะเกี่ยวกับความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ ดังนี้ การที่จะทำให้ประชาชนยอมรับโครงการมากขึ้นเนื่องจากเป็นโครงการที่ตรงกับปัญหา และความต้องการของประชาชน ๆ จะรู้สึกผูกพันรู้สึกเป็นเจ้าของโครงการมากขึ้นเนื่องจากเป็น โครงการที่ตรงกับปัญหาและความต้องการของประชาชน การดำเนินโครงการจะราบรื่นได้รับความ ร่วมมือจากประชาชนมากขึ้น โครงการจะให้ประโยชน์แก่ประชาชนมากขึ้น และมีการระดมทรัพยากร เพื่อความ พัฒนามากขึ้น และจะช่วยพัฒนาขีดความสามารถของประชาชนมากขึ้น^{๓๑}

การมีส่วนร่วมของประชาชนมีความสำคัญต่อการบริหารการปกครอง พอสรุปได้ในประเด็นสำคัญดังนี้

๑) ทำให้ได้แนวทางแก้ไขปัญหาที่สอดคล้องเหมาะสมกับความต้องการของท้องถิ่น กล่าวคือ การกำหนดแนวทางแก้ไขปัญหาการพัฒนาแต่ละท้องถิ่นนั้น ควรที่จะให้ประชาชนในท้องถิ่นได้ มีส่วน ร่วมในการเสนอความคิดเห็นของตน ประชาชนจะรู้ดีว่าความต้องการของตนคืออะไร ทำให้ สามารถ กำหนดแนวทางเพื่อตอบสนองความต้องการได้เหมาะสม สามารถแก้ไขปัญหาก็ถูกจุดและ ตรง ประเด็น

๒) ทำให้ประชาชนต้องผูกมัดตนเองกับสิ่งที่ตนมีส่วนร่วมเมื่อประชาชนได้เสนอ แนวทางใน การพัฒนาท้องถิ่นของตนแล้ว เขาย่อมรู้สึกผูกพันตนเองที่จะต้องดำเนินกิจกรรมบาง ประการอันจำเป็น

^{๓๑} ประภาพร ศรีสถิตธรรม, “การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม : ศึกษาเฉพาะชุมชน ในเขตเทศบาล จังหวัดนครราชสีมา”, วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๓), หน้า ๓๘.

ทำให้สิ่งที่เสนอแนะมาปฏิบัติให้บรรลุผล ประชาชนจะร่วมแรงร่วมใจปฏิบัติงาน อย่างจริงจังและต่อเนื่อง

๓) ทำให้ประชาชนรู้สึกรัก และหวงแหนในท้องถิ่นของตนเองจากข้อ ๒ เมื่อประชาชนผูกมัดตนเองกับสิ่งที่ตนเสนอแนะและร่วมแรงร่วมใจปฏิบัติงานแล้วจะก่อให้เกิดผลต่อมาคือความรักความภูมิใจ และความหวงแหนในท้องถิ่นของตนเองจากตนเองได้มีส่วนร่วมทำให้ท้องถิ่นเจริญรุ่งเรืองและพัฒนาขึ้น

๔) ทำให้แบ่งเบาภาระจากรัฐบาลกลาง การให้ประชาชนมีส่วนร่วมต่าง ๆ เท่ากับรับหลักการในเรื่องการกระจายอำนาจจากส่วนกลางสู่ท้องถิ่นแต่ละแห่ง เมื่อประชาชนในท้องถิ่นสามารถดำเนิน กิจกรรมต่าง ๆ ได้ด้วยตนเองก็จะทำให้แบ่งเบาภาระจากรัฐบาลกลาง รัฐบาลกลางก็ย่อมมีเวลามากขึ้นที่จะไป ดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อประเทศต่อไปได้

๕) ส่งเสริมการปกครองในระบอบประชาธิปไตย การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็น สิ่งจำเป็นต่อความสัมฤทธิ์ผลในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย เมื่อประชาชนในระดับตำบล เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการต่าง ๆ ย่อมเป็นการปลูกฝังเบื้องต้นและเป็นพื้นฐานในการปกครอง ระบอบประชาธิปไตยในระดับประเทศชาติต่อไป^{๓๒}

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนมีความสำคัญในการทำให้ประชาชนยอมรับโครงการต่าง ๆ ดำเนินการให้สำเร็จตามเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ และให้ตรงตามความต้องการของประชาชน อีกทั้ง ยังเป็นการช่วยเหลือให้ภาคประชาชนให้สามารถพัฒนาขีดความสามารถและช่วยเหลือตนเองได้

๒.๒ แนวคิด ทฤษฎีการพัฒนาสมรรถนะด้านนวัตกรรม

๒.๒.๑ ความหมายของนวัตกรรม

นวัตกรรม (Innovation) มีรากศัพท์มาจาก innovare ในภาษาละติน แปลว่า ทำสิ่งใหม่ขึ้นมา ซึ่งสอดคล้องกับความหมายของคำว่า นวัตกรรม ที่รูปศัพท์เดิมมาจากภาษาบาลี คือ นว + อตต + กรรม กล่าวคือ นว แปลว่าใหม่ อตต แปลว่า ตัวเองและกรรม แปลว่า การกระทำ เมื่อนำคำ นว มาสนธิ กับอตต จึงเป็น นวัตกรรม และเมื่อรวมคำ นวัตกรรม มาสมาส กับกรรม จึงเป็นคำว่า นวัตกรรมแปลตามรากศัพท์เดิมว่า การกระทำที่ใหม่ของตนเอง หรือการกระทำของตนเองใหม่ นอกจากนี้

องค์กรด้านนวัตกรรมและนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของคำว่า นวัตกรรม ดังนี้ สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติให้ความหมายว่า นวัตกรรม คือ สิ่งใหม่ที่เกิดจากการใช้ความรู้และความคิดสร้างสรรค์ที่มีประโยชน์ต่อเศรษฐกิจและสังคม

ทอมัส ฮิวส์ (Thomas Hughes) ได้ให้ความหมายของคำว่านวัตกรรมว่าเป็นการนำวิธีการใหม่ ๆ มาปฏิบัติ หลังจากได้ผ่านการทดลองหรือได้รับการพัฒนามาเป็นขั้น ๆ แล้ว โดยเริ่มมา ตั้งแต่การคิดค้น (Invention) พัฒนาการ (Development) ซึ่งอาจจะเป็นไปในรูปของโครงการทดลอง

^{๓๒} มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, รายงานการวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบท, (เนนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๓), หน้า ๒๔๓-๒๔๔

ปฏิบัติก่อน(Pilot Project) แล้ว จึงนำไปปฏิบัติจริงซึ่งมีความแตกต่างไปจากการปฏิบัติเดิมที่เคยปฏิบัติมาและเรียกว่านวัตกรรม (Innovation)

มอร์ตัน (Morton, J.A.) ได้ให้นิยามของนวัตกรรมไว้ในหนังสือ Organizing for Innovation ว่าหมายถึงการทำให้ใหม่ขึ้นอีกครั้ง (Renewal) ซึ่งได้แก่การปรับปรุงของเก่าและการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรตลอดจนหน่วยงานหรือองค์กรนั้น ๆ นวัตกรรมไม่ใช่การจัดหรือล้มล้างสิ่งเก่าให้หมดไปแต่เป็นการปรับปรุงเสริมแต่งและพัฒนาเพื่อความอยู่รอดของระบบ

ไมล์ แมทธิว (Miles Matthew B.) ได้กล่าวถึงนวัตกรรมไว้ในเรื่อง Innovation in Education ว่านวัตกรรม หมายถึง การเปลี่ยนแปลงแนวคิดอย่างถาวร การเปลี่ยนแปลงให้ใหม่ขึ้นเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพให้เป้าหมายของระบบบรรลุผล กิดานันท์ มลิทอง ได้กล่าวไว้ว่านวัตกรรม เป็นแนวความคิด การปฏิบัติ หรือสิ่งประดิษฐ์ใหม่ ๆ ที่ยังไม่เคยมีใช้มาก่อนหรือเป็นการพัฒนาดัดแปลงจากของเดิมที่มีอยู่แล้วให้ทันสมัยและใช้ได้ผลดียิ่งขึ้น เมื่อนำนวัตกรรมมาใช้จะช่วยให้การทำงานนั้นได้ผลดีมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงกว่าเดิม ทั้งยังช่วยประหยัดเวลาและแรงงานได้ด้วย

นอกจากนี้ คำว่านวัตกรรมยังสามารถถูกนิยามในความหมายที่แตกต่างกันออกไปตามบริบทต่าง ๆ ที่เฉพาะเจาะจงลงไป เช่น นวัตกรรมทางการศึกษา นวัตกรรมทางเทคโนโลยี นวัตกรรมทางการแพทย์ รวมทั้งนวัตกรรมการบริหารจัดการภาครัฐ เป็นต้น ^{๓๓}

สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติได้ให้ความหมายของนวัตกรรมไว้ว่านวัตกรรม คือ สิ่งใหม่ที่เกิดจากการใช้ความรู้และความคิดสร้างสรรค์ที่มีประโยชน์ต่อเศรษฐกิจและสังคม

โทมัส ฮิวส์ ให้ความหมายของนวัตกรรมไว้ว่าเป็นการนำเอาวิธีการใหม่มาปฏิบัติหลังจากที่ได้ผ่านการทดลองและได้รับการพัฒนามาแล้ว และมีความแตกต่างจากการปฏิบัติเดิม ที่เคยปฏิบัติมา

สมนึก เอื้อจิระพงษ์พันธ์ และคณะให้ความหมายของ นวัตกรรม หมายถึง สิ่งใหม่ที่เกิดขึ้นจากการใช้ความรู้ ทักษะประสบการณ์ และความคิดสร้างสรรค์ในการพัฒนาขึ้นซึ่งอาจจะ มีลักษณะเป็นผลิตภัณฑ์ใหม่ บริการใหม่ หรือกระบวนการใหม่ ที่ก่อให้เกิดประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจและสังคม

สรุปแล้ว นวัตกรรม คือ สิ่งที่เกิดจากการใช้ความรู้ในศาสตร์สาขาต่าง ๆ อย่างบูรณาการเพื่อประดิษฐ์สร้างสรรค์สิ่งใหม่ให้เกิดขึ้นเพื่อประโยชน์ทางสังคมและเศรษฐกิจ ^{๓๔}

๒.๒.๒ องค์ประกอบของนวัตกรรม

จากประเด็นที่เป็นแกนหลักสำคัญของคำนิยาม องค์ประกอบที่เป็นมิติสำคัญของนวัตกรรม มีอยู่ ๓ ประการ คือ

(๑) ความใหม่ (Newness) หมายถึง เป็นสิ่งใหม่ที่ถูกพัฒนาขึ้น ซึ่งอาจเป็นตัว

ผลิตภัณฑ์ บริการ หรือกระบวนการ โดยจะเป็นการปรับปรุงจากของเดิมหรือพัฒนาขึ้นใหม่เลยก็ได้

^{๓๓} ศูนย์นวัตกรรมเพื่อพัฒนาระบบราชการไทย, ความหมายของนวัตกรรม, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.opdc.go.th/psic/main.php?url=content&gp=๑&mn=๓> [๙ ตุลาคม ๒๕๖๕].

^{๓๔} สมนึก เอื้อจิระพงษ์พันธ์ และคณะ, “นวัตกรรม: ความหมาย ประเภท และความสำคัญต่อการเป็นผู้ประกอบการ”, วารสารบริหารธุรกิจ, ปีที่ ๓๓ ฉบับที่ ๑๒๘ (ตุลาคม-ธันวาคม ๒๕๓๓): หน้า ๕๒

(๒) ประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจ (Economic Benefits) หรือการสร้างความสำเร็จในเชิงพาณิชย์ กล่าวคือ นวัตกรรม จะต้องสามารถทำให้เกิดมูลค่าเพิ่มขึ้นได้จากการพัฒนาสิ่งใหม่นั้น ๆ ซึ่งผลประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นอาจจะวัดได้เป็นตัวเงินโดยตรง หรือไม่เป็นตัวเงินโดยตรงก็ได้

(๓) การใช้ความรู้และความคิดสร้างสรรค์ (Knowledge and Creativity Idea) สิ่งที่จะเป็นนวัตกรรมได้นั้นต้องเกิดจากการใช้ความรู้และความคิดสร้างสรรค์เป็นฐานของการพัฒนาให้เกิดซ้ำใหม่ ไม่ใช่เกิดจากการลอกเลียนแบบ การทำซ้ำ เป็นต้น

๒.๒.๓ กระบวนการนวัตกรรม

กระบวนการนวัตกรรม จะเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้องค์กรสามารถดำรงอยู่และเจริญเติบโตต่อไปได้ ซึ่งกระบวนการประกอบด้วยส่วนที่สำคัญ ๆ หลายประการ

๑) การค้นหา (Searching) เป็นการสำรวจสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอก เพื่อตรวจจับสัญญาณของทั้งโอกาสและอุปสรรค สำหรับการนำไปสู่จุดเริ่มต้นการเปลี่ยนแปลงในอนาคต

๒) การเลือกสรร (Selecting) เป็นการตัดสินใจเลือกสัญญาณที่สำรวจพบเหล่านั้นเพื่อจะนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับองค์กร ทั้งนี้การเลือกสรรจำเป็นต้องมีความสอดคล้องกับหลักกลยุทธ์ขององค์กร

๓) การนำไปปฏิบัติ (Implementing) เป็นการแปลงสัญญาณที่มีศักยภาพไปสู่การสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ ขึ้นและนำสิ่งเหล่านั้นออกเผยแพร่สู่ตลาดทั้งภายในและภายนอกองค์กรแต่สัญญาณที่ว่าไม่ได้เกิดขึ้นเพียงชั่วครั้งชั่วคราวเท่านั้นหากแต่จะเกิดขึ้น ด้วยการดำเนินงานขั้นตอนที่สำคัญอีก ๔ ประการ ดังนี้

(๑) การรับ (Acquiring) คือ ขั้นตอนของการนำองค์ความรู้ต่าง ๆ มาประยุกต์ใช้ให้

เกิดเป็นนวัตกรรมขึ้น เช่น การสร้างสรรค์สิ่งใหม่จากกระบวนการทางวิจัยและพัฒนา (R&D) การทำวิจัยทางการตลาด รวมไปถึงการได้รับองค์ความรู้จากแหล่งอื่น ๆ โดยการถ่ายทอดทางเทคโนโลยี (Technology Transfer) หรือการค้นคว้าร่วมกันในเครือพันธมิตร (Strategic Alliance) เป็นต้น

(๒) การปฏิบัติ (Executing) คือ ขั้นตอนของการนำโครงการดังกล่าวสู่การปฏิบัติงานภายใต้สภาพของความไม่แน่นอนต่าง ๆ ซึ่งต้องอาศัยทักษะการแก้ปัญหา (Problem-Solving) ตลอดเวลา

(๓) การนำเสนอ (Launching) คือ การนำนวัตกรรมที่ได้ออกสู่ตลาด โดยอาศัยการจัดการอย่างเป็นระบบเพื่อให้นวัตกรรมนั้นสามารถเป็นที่ยอมรับจากตลาดได้โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงแรกของการนำออกสู่ตลาด

(๔) การรักษาสภาพ (Sustaining) คือ การรักษาสถานะภาพการยอมรับจากตลาด ให้เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องต่อไปและคงอยู่ให้นานเท่าที่จะเป็นไปได้ ซึ่งอาจจะต้องนำนวัตกรรมนั้น ๆ กลับมาปรับปรุงแก้ไขในแนวความคิดหรือทำการเริ่มใหม่ตั้งแต่ต้น (Reinnovation) เพื่อให้ได้นวัตกรรมที่ถึงพัฒนาให้มีความสอดคล้องกับความต้องการของตลาดมากยิ่งขึ้น

๕) การเรียนรู้ (Learning) เป็นสิ่งจำเป็นที่องค์กรควรที่จะศึกษาและเรียนรู้ในขั้นตอนต่าง ๆ ของกระบวนการทางนวัตกรรมเพื่อก่อให้เกิดเป็นองค์ความรู้พื้นฐานที่แข็งแกร่งและสามารถนำไปใช้พัฒนาวิธีการสำหรับการจัดการกับกระบวนการทางนวัตกรรมเหล่านั้นให้มีประสิทธิภาพที่ดียิ่งขึ้น

๒.๒.๔ ประเภทของนวัตกรรม

การจำแนกประเภทของนวัตกรรม แบ่งได้หลายประเภทตามลักษณะขอบเขต และ วัตถุประสงค์ของการนำไปใช้ การจำแนกที่พบบ่อย และมีการนำไปใช้ประโยชน์ในเชิงการวิจัย และการจัดการนวัตกรรมค่อนข้างมากก็จะประกอบด้วย ๓ ลักษณะ คือ

๑) การจำแนกตามเป้าหมายของนวัตกรรม (The Target of Innovation) แบ่งเป็น นวัตกรรมผลิตภัณฑ์ (Product Innovation) และ นวัตกรรมกระบวนการ (Process Innovation)

๒) การจำแนกตามระดับของการเปลี่ยนแปลง (The Degree of Change) จะแบ่งนวัตกรรมออกเป็น ๒ ประเภทใหญ่ คือ นวัตกรรมในลักษณะเฉียบพลัน (Radical Innovation) และนวัตกรรมในลักษณะค่อยเป็นค่อยไป (Incremental Innovation)

๓) การจำแนกตามขอบเขตของผลกระทบ (The Area of Impact) จำแนกได้ ๒ ประเภท คือ นวัตกรรมทางเทคโนโลยี (Technological Innovation) และนวัตกรรมทางการบริหาร (Administrative Innovation)

Bessant & Tidd, และ Schilling สามารถสรุปและอธิบายรายละเอียดของการจำแนกประเภทของนวัตกรรมในแต่ละลักษณะ ได้ ดังนี้^{๓๕}

๑. การจำแนกตามเป้าหมายของนวัตกรรม

๑.๑ นวัตกรรมผลิตภัณฑ์ (Product Innovation) สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติได้ให้ความหมายของนวัตกรรมผลิตภัณฑ์ไว้ว่า นวัตกรรมผลิตภัณฑ์ คือ การพัฒนาและนำเสนอผลิตภัณฑ์ใหม่ไม่ว่าจะเป็นด้านเทคโนโลยี หรือวิธีการใช้ก็ดี รวมไปถึงการปรับปรุงผลิตภัณฑ์เดิมที่มีอยู่ให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพดีขึ้น นวัตกรรมผลิตภัณฑ์ถือเป็นผลิตผล

(Outputs) ขององค์การหรือธุรกิจ โดยอาจจะอยู่ใน รูปของตัวสินค้า (Goods) หรือการบริการ

(Services) ก็ได้ และตัวแปรหลักที่สำคัญ ของการพัฒนานวัตกรรมผลิตภัณฑ์มี ๒ ตัวแปร คือ

๑) โอกาส ทางด้านเทคโนโลยี หมายถึง องค์ความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์ และ เทคโนโลยี เครื่องมือ อุปกรณ์ และกระบวนการที่จะทำให้ สามารถพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้เกิดขึ้นได้

๒) ความต้องการ ของตลาด หมายถึง ความต้องการของผู้ใช้ ที่มีความต้องการ ในผลิตภัณฑ์ใหม่นั้น และพร้อมที่จะซื้อหรือใช้ และส่งผล ทำให้ผู้เป็นเจ้าของนวัตกรรมได้รับประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจ หรือสังคม เช่น บริษัท แอปเปิ้ล ที่ได้มีการพัฒนานวัตกรรมผลิตภัณฑ์ด้านการออกแบบและการสื่อสารที่เรียกว่า iPod จนทำให้สามารถเป็น ที่ต้องการและตอบสนองความต้องการของผู้บริโภค

^{๓๕} Bessant, J. & Tidd, J., *Innovation and Entrepreneurship*, Entrepreneurship, (Westsex: John Wiley & Sons Ltd., 2007).

ภายใต้รูปแบบและวิธีการดำเนินชีวิตในยุคปัจจุบัน ซึ่งส่งผลทำให้บริษัท ประสบความสำเร็จและได้รับผลประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจอย่างมากมาย เป็นต้น

๑.๒ นวัตกรรมกระบวนการ (Process Innovation) สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ ให้ความหมายของนวัตกรรมกระบวนการ หมายถึง การประยุกต์ใช้แนวคิด วิธีการหรือกระบวนการใหม่ ๆ ที่ส่งผลให้กระบวนการผลิต และการทำงานโดยรวมมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลสูงขึ้นอย่างเห็นได้ชัด เช่น การใช้คอมพิวเตอร์ในการออกแบบกระบวนการผลิตใหม่ เป็นต้น

จากความหมายดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่านวัตกรรมกระบวนการ เป็นเรื่องของการเปลี่ยนแปลงในองค์การไม่ว่าจะเป็นเครื่องมือ กรรมวิธีการผลิต การจัด จำหน่าย หรือรูปแบบการจัดการองค์การ ทั้งนี้โดยมีเป้าหมายที่จะนำไปสู่การพัฒนาวัตกรรมการผลิตภัณฑ์ให้ไปถึงมือผู้บริโภคหรือผู้ใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อองค์การมากที่สุด แม้ว่านวัตกรรมผลิตภัณฑ์จะถูกมองเห็นได้ชัดเจนมากกว่าแต่นวัตกรรมกระบวนการก็มีความสำคัญมากเช่นเดียวกัน ในการที่จะทำให้องค์การหรือธุรกิจมีความได้เปรียบในเชิงการแข่งขันทางธุรกิจ โดยนวัตกรรมกระบวนการส่วนใหญ่จะมุ่งเน้นไปในเรื่องของ การควบคุมคุณภาพ (Quality Control) และการปรับปรุงประสิทธิภาพการผลิตและการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องรวมถึงกิจกรรมหรือกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบในระบบ กล่าว คือ ปัจจัยนำเข้า (Inputs) กระบวนการ (Process) และผลิตผล (Outputs) เช่น บริษัท วอลล์มาร์ต ซึ่งดำเนินธุรกิจค้าปลีกที่สามารถพัฒนาระบบการกระจายสินค้า และการบริหารต้นทุนการขนส่งได้อย่างมีประสิทธิภาพ จนทำให้สามารถจำหน่ายสินค้าได้ในราคาถูกกว่าคู่แข่งและสามารถครองตลาดค้าปลีกในประเทศจีนที่มีกำลังซื้อมหาศาล เป็นต้น

๒. การจำแนกตามระดับของการเปลี่ยนแปลง

๒.๑ Smith ให้ความหมายว่านวัตกรรมในลักษณะเฉียบพลัน (Radical Innovation) เป็นนวัตกรรมที่มีระดับความใหม่ ในลักษณะที่มีความแตกต่างไปจากกรรมวิธีและแนวคิดเดิมไปอย่างสิ้นเชิง หรือเป็นลักษณะของการเปลี่ยนแปลงแบบถอนรากถอนโคน ดังนั้น นวัตกรรมที่มีลักษณะการเปลี่ยนแปลงแบบเฉียบพลันจึงมีนัยสำคัญมากกว่าการปรับปรุงสิ่งที่มีอยู่เดิมแต่เป็นการออกแบบและใช้แนวคิดใหม่ทั้งหมดในการพัฒนานวัตกรรม นอกจากนี้ หากพิจารณาการให้ความหมายของ Henderson & Clark's นวัตกรรมในลักษณะเฉียบพลัน (Radical Innovation) จะทำให้เกิดการออกแบบที่เป็นต้นแบบใหม่ของนวัตกรรม (New Dominant Design) รวมถึงแนวคิดของการออกแบบ และรายละเอียดขององค์ประกอบและโครงสร้างทางสถาปัตยกรรมด้วย Rothwell & Gardner ได้ประมาณว่า นวัตกรรมที่มีลักษณะเฉียบพลันจะมีเพียง ๑๐% ของนวัตกรรมทั้งหมด ตัวอย่างนวัตกรรมที่มีลักษณะเป็นนวัตกรรมในลักษณะเฉียบพลัน (Radical

Innovation) เช่น กล้องถ่ายรูปแบบดิจิทัลที่เปลี่ยนแปลงมาจากกล้องถ่ายรูปที่ใช้ฟิล์ม โทรศัพท์ที่เกิดขึ้นแทนการส่งข้อความด้วยจดหมายหรือบันทึกข้อความ เป็นต้น ซึ่งนวัตกรรม ในลักษณะเฉียบพลันจะมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการเป็นผู้นำตลาดของ ธุรกิจ รวมทั้งสามารถสร้างมูลค่าทางการตลาดและความอยู่ รอดของธุรกิจได้มากกว่านวัตกรรมที่มีลักษณะค่อยเป็นค่อยไป

๒.๒ นวัตกรรมในลักษณะค่อยเป็นค่อยไป (Incremental Innovation) นวัตกรรม

ประเภทนี้เป็นนวัตกรรมที่เกิดขึ้นจำนวนมาก และมีความถี่ในการเกิดบ่อยมากกว่านวัตกรรมในลักษณะเฉียบพลัน โดยมีลักษณะของการเปลี่ยนแปลงที่ค่อยเป็นค่อยไป มีการปรับปรุงระบบให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้นทีละเล็กละน้อย จากเทคโนโลยีหรือสิ่งที่มีอยู่เดิม นวัตกรรมในลักษณะค่อยเป็นค่อยไป (Incremental Innovation) เป็นนวัตกรรมที่เปลี่ยนแปลงจากความเชี่ยวชาญขององค์กรหรือธุรกิจในเรื่องของเทคโนโลยีภายใต้โครงสร้างหรือสถาปัตยกรรมเดิม เช่น เครื่องซักผ้าที่มีการเปลี่ยนระบบการหมุน และประสิทธิภาพในการซักให้มีคุณภาพมากขึ้น หรือเครื่องปรับอากาศที่มีการปรับปรุงระบบการฟอกอากาศ และการทำงานให้มีประสิทธิภาพดีขึ้นก็นับว่าเป็นตัวอย่างของนวัตกรรมในลักษณะค่อยเป็นค่อยไปที่เห็นภาพได้อย่างชัดเจน ดังนั้น กล่าวโดยสรุปได้ว่า นวัตกรรมในลักษณะค่อยเป็นค่อยไป (Incremental Innovation) เป็นนวัตกรรมที่มีลักษณะของการเปลี่ยนแปลงแบบค่อยเป็นค่อยไป โดยจะพัฒนาจากพื้นฐานแนวคิดหรือการออกแบบจากผลิตภัณฑ์หรือกระบวนการที่มีอยู่เดิม ทั้งนี้ ความสามารถในการเปลี่ยนแปลงจะมีมากน้อยเพียงไรก็ขึ้นอยู่กับประสบการณ์ ความเชี่ยวชาญ และข้อมูลความต้องการของลูกค้าที่องค์กรมีอยู่

๓. การจำแนกตามขอบเขตของผลกระทบ

๓.๑ นวัตกรรมทางเทคโนโลยี (Technological Innovation) เป็นนวัตกรรมที่มีพื้นฐาน

หรือขอบเขตของการ พัฒนามาจากเทคโนโลยี โดยในปัจจุบันการพัฒนานวัตกรรมทางเทคโนโลยีมีบทบาทและความสำคัญต่อหลาย ๆ อุตสาหกรรม ทั้งนี้ เนื่องจากเทคโนโลยีช่วยให้การพัฒนาวัตกรรมสามารถตอบสนองความต้องการของลูกค้าหรือผู้บริโภค และสร้างรายได้เปรียบในเชิงการแข่งขันได้เป็นอย่างดี รวมทั้งเป็นนวัตกรรมที่มีแรงผลักดันที่สำคัญของความก้าวหน้าในด้านต่าง ๆ ทั้งทางด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง สิ่งแวดล้อม และความเป็นอยู่ของนวัตกรรมทางเทคโนโลยี จึงเป็นได้ทั้งนวัตกรรมผลิตภัณฑ์ นวัตกรรมกระบวนการ นวัตกรรมที่มีลักษณะเฉียบพลัน และนวัตกรรมที่มีลักษณะค่อยเป็นค่อยไป ถ้าการพัฒนาวัตกรรมนั้นอยู่บนพื้นฐานของการใช้เทคโนโลยีเพื่อการเปลี่ยนแปลง นอกจากนี้การเปลี่ยนแปลงของนวัตกรรมทางเทคโนโลยียังจะส่งผลต่อรูปแบบและระดับของการแข่งขันในเชิงธุรกิจได้อีกด้วย

๓.๒ นวัตกรรมทางการบริหาร (Administrative Innovation) นวัตกรรมทางการบริหารเป็น

เรื่องของการคิดค้นและเปลี่ยนแปลงรูปแบบวิธีการตลอดจนกระบวนการจัดการองค์การใหม่ ที่ส่งผลให้ระบบการทำงาน การผลิต การออกแบบผลิตภัณฑ์ และการให้บริการขององค์กร มีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น เช่น การบริหารองค์การในลักษณะโครงสร้างองค์การแบบเมตริกซ์ อย่างไรก็ดี การใช้แนวคิด Balanced Score Card ในการวางแผนและประเมินผลงานขององค์กร การจัดการความรู้เพื่อการพัฒนาองค์กร การพัฒนารูปแบบการดำเนินธุรกิจลักษณะที่เป็น Open Business Models เพื่อให้สอดคล้องกับแนวคิดของการพัฒนานวัตกรรมแบบเปิด (Open Innovation) ก็จัดได้ว่าเป็นลักษณะของนวัตกรรมทางการบริหารซึ่งจะส่งผลกระทบต่อเปลี่ยนแปลงรูปแบบการดำเนินงานขององค์กรหรือธุรกิจให้มีประสิทธิภาพหรือประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจเพิ่มมากขึ้น กล่าว

โดยสรุปได้ว่า นวัตกรรมทางการบริหารเป็นเรื่องที่มีความสัมพันธ์โดยตรงกับนโยบาย โครงสร้างองค์การ ระบบ รูปแบบ และกระบวนการจัดการในองค์กร ซึ่งต่างจากนวัตกรรมทาง

เทคโนโลยีที่มีผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีในนวัตกรรมผลิตภัณฑ์และนวัตกรรมกระบวนการถึงแม้ว่าการจำแนกประเภทของนวัตกรรมจะมีได้ในหลายมิติกระบวนการที่ทำให้เกิดนวัตกรรม(Process of Innovation) ก็ยังสามารถพิจารณาได้หลายมุมมองด้วยโดยหากจำแนกตามปัจจัยหลักของการเกิดนวัตกรรม ซึ่งประกอบด้วย เทคโนโลยี (Technology) และความต้องการของผู้บริโภค (Market Demand) ทำให้สามารถจำแนกลักษณะของกระบวนการที่ทำให้เกิดนวัตกรรม ได้ ๓ ลักษณะ คือ

๑) การผลักดันด้วยเทคโนโลยี (Technology Push) กล่าวคือ การเกิดนวัตกรรมเกิดขึ้นจากความเข้มแข็งของการลงทุนและพัฒนาทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

๒) การดึงด้วยความต้องการของผู้บริโภค (Demand Pull) การเกิดนวัตกรรมในลักษณะนี้เป็นการพิจารณาจากปัญหาและความต้องการของผู้บริโภคเป็นหลักและนำกลับมาสู่การสร้างและพัฒนาวัตกรรมเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้บริโภค

๓) การผสมผสานทั้งด้านเทคโนโลยีและความต้องการของผู้บริโภค (Coupling) เป็นการสร้างนวัตกรรมโดยคำนึงถึงทั้งความต้องการของผู้บริโภคและเทคโนโลยีที่มีอยู่เพื่อพัฒนาวัตกรรมให้เป็นที่ต้องการของผู้บริโภคภายใต้การพัฒนาและยกระดับเทคโนโลยีที่มีอยู่ไปพร้อม ๆ กัน

กล่าวโดยสรุปแล้ว คณะผู้วิจัยให้ความหมายของ “นวัตกรรม” หมายถึงการพัฒนาที่ยังไม่เคยมีมาก่อน หรือเป็นการพัฒนาดัดแปลงจากของเดิมที่มีอยู่แล้วให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ที่เกิดขึ้นจากการใช้ความรู้ ทักษะประสบการณ์ และความคิดสร้างสรรค์ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ โดยการนำเอาวิธีการใหม่มาปฏิบัติ หลังจากที่ได้ผ่านการทดลองและได้รับการพัฒนามาแล้วและใช้ได้ผลดียิ่งขึ้น

๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

๒.๓.๑ ความหมายของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความหมายของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมีนักวิชาการหลายท่านได้ให้นิยามความหมายของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไว้หลากหลาย ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาและเรียบเรียงไว้ ดังนี้

เศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางการดำเนินชีวิต และวิถีปฏิบัติที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำรัสชี้แนะแก่พสกนิกรชาวไทย โดยทรงเน้นย้ำถึงแนวทางการพัฒนาที่ตั้งบนพื้นฐานของทางสายกลาง และความไม่ประมาท โดยคำนึงถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันในตัวเอง รวมถึงการใช้ความรู้ความสามารถที่ประกอบไปด้วยคุณธรรมในการดำรงชีวิต เพื่อป้องกันตนเองให้รอดพ้นจากวิกฤต สามารถดำรงตนอยู่ได้อย่างมั่นคง^{๓๖} ทั้งนี้จะต้องอาศัยความรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่ง ในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต มีความรอบรู้ที่เหมาะสมต่อการดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร

^{๓๖} สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ, นานาคำถามเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๔๘), หน้า ๓.

มีสติปัญญา เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วทั้งด้าน วัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอก^{๓๓๗}

เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาที่ชี้แนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชมีพระดำรัสแก่พสกนิกรชาวไทยมาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๑๗ มีใจความว่า “...การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องทำตามลำดับขั้น ต้องสร้างพื้นฐาน คือ ความพอมี พอกิน พอใช้ ของประชาชนส่วนใหญ่เป็นเบื้องต้นก่อน โดยใช้วิธีการและอุปกรณ์ที่ประหยัดแต่ถูกต้อง ตามหลักวิชาการ เมื่อได้พื้นฐานมั่นคงพร้อมพอควร และปฏิบัติได้แล้ว จึงค่อยเสริมความเจริญ และฐานะทางเศรษฐกิจ ขั้นที่สูงขึ้นโดยลำดับต่อไป...” และนับจากนั้นเป็นต้นมาพระองค์ได้ ทรงเน้นย้ำถึง แนวทางการพัฒนาหลักแนวคิดพึ่งตนเองเพื่อให้เกิดความพอมี พอกิน พอใช้ ของคนส่วนใหญ่ โดยใช้หลักความพอประมาณ การคำนึงถึงความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันในตัว ที่ดี ตลอดจนทรงเตือนสติปวงชนชาวไทยไม่ให้ประมาท มีความตระหนักถึงการพัฒนาอย่างเป็นขั้น เป็นตอนที่ต้องทำตามหลักวิชา และการมีคุณธรรมเป็นกรอบในการปฏิบัติและการดำรงชีวิต

ในปี พ.ศ. ๒๕๔๐ ประเทศไทยประสบกับภาวะวิกฤตเศรษฐกิจ นับว่าเป็นบทเรียน ของการพัฒนาที่ไม่สมดุลและไม่มีเสถียรภาพ ซึ่งส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของประชาชนส่วนใหญ่ ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากการพัฒนาสังคมที่ไม่ได้คำนึงถึงระดับความเหมาะสมกับศักยภาพของประเทศ หรือความพร้อมของคนและระบบ และอีกส่วนหนึ่งนั้น การหวังพึ่งพิงจากต่างประเทศมากเกินไป ทั้งในด้านความรู้ เงินลงทุน หรือตลาด โดยไม่ได้เตรียมสร้างพื้นฐานภายในประเทศให้มีความมั่นคง และเข้มแข็ง หรือสร้างภูมิคุ้มกันที่ดี เพื่อให้สามารถพร้อมรับความเสี่ยงจากความผันผวนเปลี่ยนแปลง ของปัจจัยภายในและภายนอก บทเรียนจากการพัฒนาที่ผ่านมาทำให้ประชาชนคนไทยทุกระดับ ในทุกภาคส่วนของสังคม ทั้งภาครัฐ เอกชน ประชาสังคม นักวิชาการ หันกลับมาทบทวนแนวทาง การพัฒนาและการดำเนินชีวิตของคนในชาติ แล้วมุ่งให้ความสำคัญกับพระราชดำริของ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในเรื่องการพัฒนาและการดำเนินชีวิตแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง และ ศึกษาค้นคว้าพัฒนาความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงทั้งในเชิงกรอบแนวคิดทาง ทฤษฎี และใช้เป็นแนวทางในการนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน^{๓๓๘}

เศรษฐกิจพอเพียงนับเป็นแนวทางปฏิบัติเพื่อให้ชีวิตดำเนินไปในทางสายกลาง ที่เหมาะสมสอดคล้องกับวิถีความเป็นอยู่อันเรียบง่ายของคนไทยซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้ให้ เหมาะสมกับประชาชนทุกระดับ บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กร และระดับประเทศได้ โดยมี คุณลักษณะที่สำคัญดังนี้

^{๓๓๗} สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาประถมศึกษาแห่งชาติ, **ทฤษฎีใหม่สู่การเรียนรู้ มุ่งสู่เศรษฐกิจพอเพียง**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา ลาดพร้าว, ๒๕๔๓), หน้า ๗๙.

^{๓๓๘} ศราวุธ บวรณเจริญ, จานัน หนูนิล และพัฒนสุตา สอนชื้อ, **หนังสือเรียนสาระกับทักษะการดำเนินชีวิต รายวิชาเศรษฐกิจพอเพียง (ทข ๒๑๐๐๑) ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ฉบับปรับปรุง**, (กรุงเทพมหานครสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๕๔), หน้า ๑๐.

ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีต่อความจำเป็นและเหมาะสมกับฐานะตนเอง สังคมสิ่งแวดล้อม รวมทั้งวัฒนธรรมในแต่ละท้องถิ่นไม่มากเกินไป ไม่น้อยเกินไปและต้องไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น

ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจในดำเนินการต่างๆอย่างมีเหตุผลตามหลักวิชา หลักกฎหมาย หลักศีลธรรมจรรยาและวัฒนธรรมที่พึงยึดถือถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องอย่างถ้วนถี่ โดยคำนึงถึงที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้นๆ อย่างรอบคอบ

ภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงในด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมเพื่อให้สามารถปรับตัวและรับมือได้อย่างทันที่ทั้งเงื่อนไขสำคัญ เพื่อให้เกิดความพอเพียงการตัดสินใจและดำเนินกิจกรรมต่างๆต้องอาศัยทั้งเงื่อนไขคุณธรรม หลักวิชา และเงื่อนไขชีวิตเป็นพื้นฐาน

เงื่อนไขหลักวิชา อาศัยความรู้ รอบคอบและระมัดระวังอย่างยิ่ง ในการนำวิชาการต่างๆมาใช้วางแผนและดำเนินการทุกขั้นตอน

เงื่อนไขชีวิต ดำเนินชีวิตด้วยความอดทนมีความเพียร มีสติและปัญญา บริหารจัดการใช้ชีวิตโดยใช้หลักวิชาและคุณธรรมเป็นแนวทางพื้นฐาน^{๓๙}

ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นต้องมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้จะต้องอาศัยความรู้รอบคอบและความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผนดำเนินงานทุกขั้นตอนและในขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎีและนักธุรกิจในระดับให้มีจิตสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริตและให้มีความรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียรมีสติปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวางทั้งด้านวัตถุสังคม สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี^{๔๐}

เศรษฐกิจพอเพียง มีความหมายอย่างเดียวกัน หรือเหมือนกันกับเศรษฐกิจสมดุล เศรษฐกิจบูรณาการ เศรษฐกิจศีลธรรม เศรษฐกิจพื้นฐาน และเศรษฐกิจชุมชน โดยในส่วนของเศรษฐกิจพื้นฐานนั้น หมายถึง เศรษฐกิจที่คำนึงถึงการทะนุบำรุงพื้นฐานของตัวให้เข้มแข็งทั้งทางสังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อมและเศรษฐกิจ พื้นฐานของสังคมก็คือเศรษฐกิจชุมชน เพราะฉะนั้นเศรษฐกิจพื้นฐานกับเศรษฐกิจชุมชนคืออย่างเดียวกัน หัวใจของเศรษฐกิจพื้นฐานหรือเศรษฐกิจชุมชนอยู่ที่การรวมตัวของชาวบ้านในการทำอาชีพต่าง ๆ เช่น เกษตรกรรม การแปรรูปอาหารงาน หัตถกรรมธุรกิจชุมชนศูนย์การแพทย์แผนไทย กองทุนชุมชนเพื่อการเพิ่มทุนทุก ๆ ทาง

^{๓๙} สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, *ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง* (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ ๒๑ เซ็นจูรี, ๒๕๕๑), หน้า ๑๓ - ๑๖.

^{๔๐} สุขสรณ์ กันตะบุตร, *การศึกษาการประยุกต์ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในภาคธุรกิจ*, (กรุงเทพมหานคร: คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๕๐), หน้า ๖.

พร้อมกันคือทุนทางสังคม ทุนทางวัฒนธรรม ทุนทางสิ่งแวดล้อม ทุนทางเศรษฐกิจ^{๔๑} โดยดำเนินการตามฐานคิดการพัฒนาเพื่อความพอเพียง ดังนี้

๑. ยึดแนวพระดำริในการพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียงตามขั้นตอนทฤษฎีใหม่
๒. สร้างพลังงานสังคม โดยการประสานพลังสร้างสรรค์ ของทุกฝ่ายในลักษณะพหุภาคี อาทิ ภาครัฐ องค์กร พัฒนาเอกชน นักวิชาการ ธุรกิจเอกชน สื่อมวลชน ฯลฯ เพื่อให้ขับเคลื่อนกระบวนการพัฒนาธุรกิจชุมชน
๓. ยึด พื้นที่เป็นหลัก และใช้องค์กรชุมชนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา ส่วนภาคอื่น ๆ ทำหน้าที่ช่วยกระตุ้นอำนวยความสะดวก ส่งเสริมและสนับสนุน
๔. ใช้กิจกรรมของชุมชนเป็นเครื่องมือสร้างการเรียนรู้ และ การจัดการร่วมกันพร้อมพัฒนาอาชีพที่หลากหลายเพื่อเป็นทางเลือกของคนในชุมชน ซึ่งมีความแตกต่างกัน ทั้งด้าน เพศ วัย การศึกษา ความถนัด ฐานะเศรษฐกิจ ฯลฯ
๕. ส่งเสริมการรวมกลุ่ม และการสร้างเครือข่าย องค์กรชุมชนเพื่อสร้างคุณธรรมจริยธรรม” และการเรียนรู้ที่มีคุณภาพอย่างรอบด้าน อาทิ การศึกษา สาธารณสุข การฟื้นฟูวัฒนธรรม การจัดการสิ่งแวดล้อม ฯลฯ
๖. วิจัยและพัฒนาธุรกิจชุมชนครบวงจร (ผลิต – แปรรูป – ขาย – บริโภค) โดยให้ความสำคัญต่อ การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน และฐานทรัพยากรของท้องถิ่นควรเริ่มพัฒนาจากวงจรธุรกิจขนาดเล็กในระดับท้องถิ่นไปสู่วงจรธุรกิจที่ใหญ่ขึ้นระดับประเทศ และระดับต่างประเทศ
๗. พัฒนาเศรษฐกิจชุมชนที่มีศักยภาพของแต่ละเครือข่ายให้เป็นศูนย์การเรียนรู้ธุรกิจชุมชน ที่มีข้อมูลข่าวสารธุรกิจนั้น ๆ อย่างครบวงจร พร้อมทั้งใช้เป็นสถานที่สำหรับศึกษาดูงาน และฝึกอบรม^{๔๒}

สรุปได้ว่า ความหมายของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง แนวทางการดำเนินชีวิตของทุกคน และเป็นแนวคิดที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ ให้เกิดประโยชน์อย่างมากมายครอบคลุมไปได้ทุกด้าน ทั้งยังเป็นการวางรากฐานในการพัฒนาสร้างความสมดุลให้กับชีวิต โดยมีการวางแผนการดำเนินงานทุกขั้นตอนด้วยความอดทน ความเพียร มีสติปัญญา และรอบคอบ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

๒.๓.๒ แนวคิดของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้นิยามแนวคิดของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไว้หลากหลาย ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาและเรียบเรียงไว้ ดังนี้

^{๔๑} ประเวศ วะสี, **ประชาคมตำบล**, ยุทธศาสตร์เพื่อเศรษฐกิจพอเพียง ศีลธรรมและสุขภาพ, พิมพ์ครั้งที่ ๓ (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มติชน, ๒๕๔๑), หน้า ๔๐-๔๖.

^{๔๒} สุเมธ ตันติเวชกุล, ดร, **๒๐๙ คำสอนพ่อเศรษฐกิจพอเพียง หนังสือเฉลิมพระเกียรติเฉลิมฉลองพระชนมายุ ๘๑ พรรษา**, (กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา สถาบันสื่อธรรม, ๒๕๕๑), หน้า ๒๔๙-๒๕๑.

แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำรัสแก่พสกนิกรชาวไทยมาโดยตลอดตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๑๗ และภายหลังวิกฤตเศรษฐกิจ พ.ศ. ๒๕๔๐ ได้ทรงเน้นย้ำเป็นแนวทางการแก้ไขเพื่อให้รอดพ้น และสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ และความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ของสังคมไทยก็กลายเป็นอุดมการณ์สำหรับคนทุกชนชั้นในสังคมไทยที่อยากใช้ชีวิตแบบทางสายกลาง รวมทั้งผู้คนในวัยรุ่นหนุ่มสาวเช่นกันและต่อมา ในปี พ.ศ. ๒๕๔๙ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระราชทานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้กับสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติไว้ว่า “เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาชี้ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชนจนถึงระดับรัฐทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียงหมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึง ความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควร ต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้ จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผนและดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับให้มีจิตสำนึกในคุณธรรมความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี^{๔๓} และพระองค์ท่านทรงทอดพระเนตรเห็นความเสี่ยงของเศรษฐกิจสังคมไทยที่พึ่งพิงปัจจัยภายนอกสูงภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และการเปลี่ยนแปลงต่างๆ อย่างรวดเร็ว จึงทรงเตือนให้พสกนิกรตระหนักถึงความสำคัญของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนและทรงเน้นย้ำว่าการพัฒนาต้องเริ่มจากการ “พึ่งตนเอง” สร้างพื้นฐานให้พอมีพอกินพอใช้ ด้วยวิธีการประหยัดและถูกต้องตามหลักวิชาการให้ได้ก่อนโดยต้องรู้จักประมาณตนและดำเนินการด้วยความรอบรู้รอบคอบระมัดระวังและ “ทำตามลำดับขั้น” สู่การ “ร่วมมือช่วยเหลือซึ่งกันและกัน” เมื่อพัฒนาตนเองและชุมชนให้เข้มแข็งแล้วจะได้ “พัฒนาเครือข่ายเชื่อมสู่สังคมภายนอกอย่างเข้มแข็งมั่นคงและยั่งยืน” ต่อไป โดยที่องค์ประกอบของ “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชทรงพระราชทานปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ให้เป็นแนวทางการดำเนินชีวิตและวิถีปฏิบัติ นำสู่ความสมดุลอันส่งผลให้มีความสุขอย่างยั่งยืน โดยมีองค์ประกอบสำคัญดังนี้

๑) ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีต่อความจำเป็นและเหมาะสมกับฐานะของตนเองสังคมสิ่งแวดล้อมรวมทั้งวัฒนธรรมในแต่ละท้องถิ่น ไม่มากเกินไปไม่น้อยเกินไปและต้องไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น

๒) ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจดำเนินการอย่างมีเหตุผล ตามหลักวิชาการหลักกฎหมายหลักคุณธรรมและวัฒนธรรมที่ดีงาม โดยคำนึงถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องอย่างถ่วงถ่วง

^{๔๓} สุภัทรา บุญปัญญาโรจน์, “ภาวะบริโภคนิยมของวัยรุ่นไทย: ปัจจัยผลักดันสู่สังคมไทย”, วารสารรามคำแหง, ฉบับมนุษยศาสตร์ ปีที่ ๒๗ ฉบับที่ ๑ (มกราคม ๒๕๕๐): ๑-๒.

“รู้จักอ่อน จุดแข็งโอกาสอุปสรรค” และคาดการณ์ผลที่จะเกิดขึ้นอย่างรอบคอบ “รู้เขา รู้เรา รู้จัก เลื่อนนำสิ่งที่ดี และเหมาะสมมาประยุกต์ใช้ ”

๓) การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจสังคมสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม จากทั้งในและต่างประเทศ เพื่อให้สามารถบริหารความเสี่ยงปรับตัวและรับมือได้อย่างทันที่ ในการปฏิบัติเพื่อให้เกิดความพอเพียงนั้นจะต้องเสริมสร้างให้คนในชาติมีพื้นฐานจิตใจในการปฏิบัติตน ดังนี้

๑) มีคุณธรรม ทั้งนี้ บุคคลรอบครอบครัวและชุมชนที่จะนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ ต้องนำระบบคุณธรรมและความซื่อสัตย์สุจริตมาประพฤติปฏิบัติก่อน โดยเริ่มจากการอบรมเลี้ยงดูในครอบครัวการศึกษาอบรมในโรงเรียน การสั่งสอนศีลธรรมจากศาสนาตลอดจนการฝึกจิต ฝึใจของตนเอง

๒) ใช้หลักวิชาความรู้ โดยนำหลักวิชาและความรู้เทคโนโลยีที่เหมาะสม มาใช้ทั้งในขั้นการวางแผนและปฏิบัติด้วยความรอบรู้ รอบคอบและระมัดระวังอย่างยิ่ง

๓) ดำเนินชีวิตด้วยความเพียรความอดทน มีสติปัญญาและความรอบคอบ^{๔๔}

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นคำที่ประชาชนชาวไทยได้ยินกันมาอย่างต่อเนื่องตลอด ๒๐ ปีที่ผ่านมา ซึ่งหลายภาคส่วน ทั้งภาคประชาชน ภาคราชการ และภาคเอกชน ต่างพยายามน้อมนำมาปฏิบัติในชีวิตประจำวันและประยุกต์ใช้ในการดำเนินงานในองค์กร

เมื่อปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงถูกน้อมนำไปปฏิบัติอย่างแพร่หลาย ทำให้ความหมายและรูปแบบการปฏิบัติเริ่มหลากหลายและเบี่ยงเบนไปจากกรอบแนวคิดหลัก วันที่ ๒๑ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๔๒ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ได้มีพระบรมราชวินิจฉัยและพระกรุณาปรับปรุงแก้ไขพระราชทานบทความเรื่อง “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้เชิญผู้ทรงคุณวุฒิ ในทางเศรษฐกิจและสาขาอื่น ๆ มาร่วมกันประมวลและกลั่นกรองพระราชดำรัสเรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติของสำนักงานฯ และทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนประชาชนโดยทั่วไป โดยมีความว่า “เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชนจนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและการบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้ จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวัง อย่างยิ่งในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผน และการดำเนินการ ทุกขั้นตอน และขณะเดียวกัน จะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน มีความเพียรพยายามมีสติปัญญาและความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและ

^{๔๔} สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, *เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง*, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ๒๕๕๔), หน้าที่ ๘ - ๑๐.

พร้อมต่อการรองรับความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี”

“เศรษฐกิจพอเพียง” ไม่จำเป็นต้องต่อต้านกระแสโลกาภิวัตน์หรือสิ่งทันสมัยต่าง ๆ ทุกคนในสังคมสามารถนำไปใช้ได้ แต่มักถูกเข้าใจผิดว่าเป็นการใช้จ่ายอย่างขี้น้อย การห้าม เป็นหนึ่ง การยอมรับสภาพ หรือการไม่ชวนชวนทำอะไร ความหมายที่ลึกซึ้งของเศรษฐกิจพอเพียง คือ การคำนึงถึงความพอประมาณ คือ ให้ทำอะไรด้วยความพอดี ไม่มาก หรือน้อยเกินไป โดยต้องไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น ดำเนินชีวิตให้ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลางและความไม่ประมาท อันจะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนได้อย่างแท้จริง เปรียบเสมือนการสร้างเสาเข็ม สร้างฐานให้แข็งแรง มันคงไม่ว่าพายุดี๋ย ๆ เข้ามา หรือจะต่อเติมสร้างเพิ่มในภายหลังบ้านก็จะยังคงยืนหยัดอยู่ได้

พระบรมราโชวาทเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ได้พระราชทานหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงให้คนไทยครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๑๗ ดังพระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตร ของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วันพฤหัสบดีที่ ๑๘ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๑๗ ความว่า “...การพัฒนาประเทศนั้นจำเป็นต้องทำตามลำดับขั้น ต้องสร้างพื้นฐาน คือ ความพอมี พอกิน พอใช้ของประชาชนส่วนใหญ่เป็นเบื้องต้นก่อน โดยใช้วิธีการและใช้อุปกรณ์ที่ประหยัด แต่ถูกต้องตามหลักวิชา เมื่อพื้นฐานมั่นคงพร้อมพอควรและปฏิบัติได้แล้ว จึงค่อยสร้างค่อยเสริมความเจริญและฐานะเศรษฐกิจขั้นที่สูงขึ้นโดยลำดับต่อไป หากมุ่งแต่จะสร้างความเจริญ ยกเศรษฐกิจขึ้นให้รวดเร็วแต่ประการเดียว โดยไม่ให้แผนปฏิบัติการสัมพันธ์กับสภาวะของประเทศและของประชาชนโดยสอดคล้องด้วย ก็จะเกิดความไม่สมดุลในเรื่องต่าง ๆ ขึ้น ซึ่งอาจกลายเป็นความยุ่งยากล้มเหลวได้ในที่สุด ดังเห็นได้ที่อารยประเทศหลายประเทศกำลังประสบปัญหาทางเศรษฐกิจอย่างรุนแรงอยู่ในเวลานี้...”

หากพิจารณาพระบรมราโชวาทให้ดีจะเห็นว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ทรงมีความเป็นห่วงประเทศชาติเป็นอย่างมาก เนื่องจากช่วงเวลานั้นเป็นช่วงที่ประชาธิปไตยกำลังแบ่งบานเนื่องจากเป็นช่วงหลังเกิดเหตุการณ์ ๑๔ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๑๖ ไม่นานนัก อีกทั้ง เป็นช่วงที่ใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๓ ซึ่งเน้นการขยายตัวทางเศรษฐกิจให้โตแบบก้าวกระโดด พัฒนาอุตสาหกรรมแทนการนำเข้า ประเทศมีหนี้มากเพราะต้องกู้เงิน จากต่างประเทศ ซึ่งในการชำระหนี้คืนนั้นก็โดยวิธีส่งออกสินค้าเกษตร จึงทำให้ต้องเพิ่มการผลิตสินค้าเกษตร เป็นผลให้ต้องลดพื้นที่ปลูกป่าและปลูกพืชเศรษฐกิจแทน พระองค์จึงพระราชทานหลักปรัชญานี้ให้คนไทยเพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตและเป็นแนวทางในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศอย่างเป็นไม่ก้าวกระโดด อยู่บนพื้นฐานของทางสายกลางและ ความไม่ประมาท และในปี พ.ศ. ๒๕๑๗ ปีเดียวกันนั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ยังได้พระราชทานแนวพระราชดำริเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงอีกครั้งหนึ่งไว้อย่างกระชับ ชัดเจน ดังพระราชดำรัสที่ พระราชทานแก่คณะบุคคลในโอกาสเข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทถวายพระพรชัยมงคลเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรลดา พระราชวังดุสิต วันพุธที่ ๔ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๑๗ ความว่า

“...คนอื่นจะว่าอะไรก็ช่างเขา จะว่าเมืองไทยล้าสมัย ว่าเมืองไทยเชย ว่าเมืองไทยไม่มีสิ่งสมัยใหม่ แต่เราอยู่พออยู่พอกิน และขอให้ทุกคนมีความปรารถนาที่จะทำให้เมืองไทย พออยู่พอกิน มีความสงบ และทำงานตั้งจิตอธิษฐานตั้งปณิธาน ในทางนี้ที่จะให้เมืองไทยอยู่แบบพอยู่พอกิน ไม่ใช่

ว่าจะรุ่งเรืองอย่างยอด แต่ว่ามีความพออยู่พอกิน มีความสงบ เปรียบเทียบกับประเทศอื่น ๆ ถ้าเรา รักษาความพออยู่พอกินนี้ได้ เราก็จะยอดยิ่งยวดได้ ประเทศต่าง ๆ ในโลกนี้กำลังตก กำลังแย้ กำลังยุ่ง เพราะแสวงหาความยิ่งยวด ทั้งในอำนาจ ทั้งในความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ ทางอุตสาหกรรม ทาง ลัทธิ ฉะนั้นถ้าทุกท่านซึ่งถือว่าเป็นผู้ที่มีความคิดเหมือนกัน ช่วยกันรักษาส่วนรวมให้อยู่ดีกินดี พอสมควร ขอย้ำ พอควร พออยู่ พอกิน มีความสงบ ไม่ให้ คนอื่นมาแย่ง คุณสมบัตินี้จากเราไปได้ ก็ จะเป็นของขวัญวันเกิดที่ถาวร ที่จะมีคุณค่าอยู่ ตลอดกาล...”

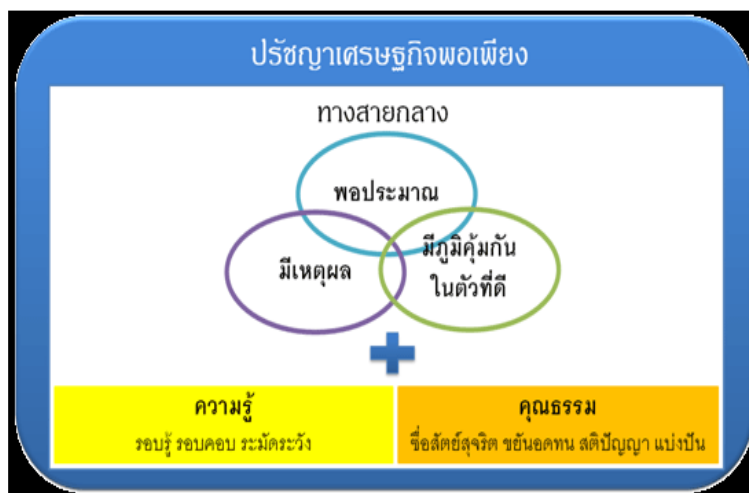
พระราชดำรัสนี้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ทรงเน้นถึง พอควร พออยู่ พอกิน มีความสงบ ซึ่งกระชับแต่มีความหมายชัดเจน คนไทยส่วนใหญ่ยังมีความเข้าใจคลาดเคลื่อนเลยทำให้ ขาดความสนใจ จนเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๔๐ ประเทศไทยได้เกิดวิกฤตเศรษฐกิจอย่างหนัก พนักงานถูกปลด เป็นจำนวนมาก ค่าเงินบาทถูกลดค่าลงอย่างมาก ผู้ประกอบการล้มละลายจำนวนมาก ช่วงเวลานั้นเอง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ได้พระราชทานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอีกครั้งหนึ่ง ดังพระราชดำรัส พระราชทานแก่คณะบุคคลต่างๆ ที่เข้าเฝ้าฯ ถวายชัยมงคล เนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรลดาฯ พระราชวังดุสิต วันพฤหัสบดีที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๔๐ ความว่า

“...ความจริงเคยพูดเสมอในที่ประชุมอย่างนี้ว่า การจะเป็นเสือนั้นไม่สำคัญ สำคัญอยู่ที่เรา มีเศรษฐกิจแบบพอมีพอกิน แบบพอมีพอกินนั้นหมายความว่าอุ้มชูตัวเองได้ ให้มีพอเพียงกับตัวเอง อันนี้ก็เคยบอกว่าความพอเพียงนี้ไม่ได้หมายความว่าทุกครอบครัวจะต้องผลิตอาหาร ของตัว จะต้อง ทอผ้าใส่เอง อย่างนั้นมันเกินไป แต่ว่าในหมู่บ้านหรือในอำเภอ จะต้องมี ความพอเพียงพอสมควร บางสิ่งบางอย่างที่ผลิตได้มากกว่าความต้องการ ก็ขายได้ แต่ขายที่ ไม่ห่างไกลเท่าไร ไม่ต้องเสียค่า ขนส่งมากนัก อย่างนี้ท่านนักเศรษฐกิจต่าง ๆ ก็มาบอกว่า ล้าสมัย จริง อาจจะล้าสมัย คนอื่นเขาต้องมีการ เศรษฐกิจที่ต้องมีการแลกเปลี่ยน เรียกว่าเป็นเศรษฐกิจการค้า ไม่ใช่เศรษฐกิจความพอเพียง เลย รู้สึกว่าไม่หรูหรา แต่เมืองไทยเป็นประเทศ ที่มีบุญอยู่ว่า ผลิตให้พอเพียงได้...”

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจึงได้ถูกนำมาปฏิบัติอย่างจริงจัง จนปัญหาภาวะวิกฤต เศรษฐกิจของประเทศเริ่มคลี่คลาย นับว่าหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในพระบาทสมเด็จพระ เจ้าอยู่หัวฯ ช่วยให้พสกนิกรสามารถผ่านพ้นวิกฤตเศรษฐกิจครั้งนั้นไปได้ และปัจจุบันแนวคิดปรัชญา ของเศรษฐกิจพอเพียงได้ถูกน้อมนำมาใช้อย่างต่อเนื่องและกว้างขวางมากขึ้น ทั้งภาคเอกชนและ หน่วยงานต่าง ๆ ดังจะเห็นจากผลลัพธ์ของหลายต่อหลายท่านที่ปฏิบัติตามและพบทางออกของชีวิตที่ พึงพาตนเองได้ และมีความสุขอย่างแท้จริง

หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

มีหลักง่ายๆ ๓ ประการ ประกอบด้วยคุณลักษณะ ๓ ประการ และเงื่อนไข ๒ เงื่อนไข ดังนี้

แผนภาพที่ ๒.๔ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ห่วงที่ ๑. ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไปโดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่น การผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ

ห่วงที่ ๒. ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับความพอเพียงนั้น จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบ

ห่วงที่ ๓. ภูมิคุ้มกัน หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตโดยมีเงื่อนไขของการตัดสินใจและดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียง ๒ ประการดังนี้

เงื่อนไข ๑. เงื่อนไขความรู้ องค์ประกอบในการทำงานทุกอย่างต้องเริ่มต้นจากความรู้ซึ่งต้องรู้ลึก รู้กว้าง และสามารถนำวิชาการต่าง ๆ นั้นมาวางแผนและดำเนินการทุกขั้นตอนอย่างรอบคอบและระมัดระวัง เพราะหากไม่มีความรู้ การนำไปปฏิบัติอาจมีปัญหา

เงื่อนไข ๒. เงื่อนไขคุณธรรม ที่จะต้องเสริมสร้าง ประกอบด้วย มีความตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริตและมีความอดทน มีความเพียร ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต^{๔๔}

เศรษฐกิจพอเพียง มีความหมายอย่างเดียวกันหรือเหมือนกันกับเศรษฐกิจสมดุลเศรษฐกิจบูรณาการ เศรษฐกิจศีลธรรม เศรษฐกิจพื้นฐาน และเศรษฐกิจชุมชน โดยในส่วนของเศรษฐกิจพื้นฐานนั้น หมายถึง เศรษฐกิจที่คำนึงถึงการทะนุบำรุงพื้นฐานของตัวให้เข้มแข็งทั้งทางสังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อมและเศรษฐกิจพื้นฐานของสังคมก็คือเศรษฐกิจชุมชน เพราะฉะนั้นเศรษฐกิจพื้นฐานกับเศรษฐกิจชุมชนคืออย่างเดียวกัน หัวใจของเศรษฐกิจพื้นฐานหรือเศรษฐกิจชุมชนอยู่ที่การรวมตัวของชาวบ้านในการทำอาชีพต่าง ๆ เช่น เกษตรกรรม การแปรรูปอาหาร งานหัตถกรรมธุรกิจชุมชน ศูนย์

^{๔๔} มูลนิธิปิดทองหลังพระ สืบสานแนวพระราชดำริ สถาบันส่งเสริม และ พัฒนากิจการกรมปิดทองหลังพระ สืบสานแนวพระราชดำริ แนวคิด ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง, พ.ศ ๒๕๕๕. [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <http://www.pidthong.org/philosophy.php#.XH0z-MAzbiU>, [๐๗ ตุลาคม ๒๕๖๑].

การแพทย์แผนไทย กองทุนชุมชนเพื่อการพัฒนาเพิ่มทุนทุก ๆ ทางพร้อมกันคือ ทุนทางสังคม ทุนทางวัฒนธรรม ทุนทางสิ่งแวดล้อมทุนทางเศรษฐกิจ^{๔๖} โดยดำเนินการตามฐานคิดการพัฒนาเพื่อความพอเพียง ดังนี้

๑. ยึดแนวพระดำริในการพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียงตามขั้นตอนทฤษฎีใหม่
 ๒. สร้างพลังงานสังคม โดยการประสานพลังสร้างสรรค์ ของทุกฝ่ายในลักษณะพหุภาคี อาทิ ภาครัฐ องค์กร พัฒนาเอกชน นักวิชาการ ธุรกิจเอกชน สื่อมวลชน ฯลฯ เพื่อให้ขับเคลื่อนกระบวนการพัฒนาธุรกิจชุมชน
 ๓. ยึดพื้นที่เป็นหลัก และใช้องค์กรชุมชนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา ส่วนภาคีอื่น ๆ ทำหน้าที่ช่วยกระตุ้นอำนวยความสะดวก ส่งเสริมและสนับสนุน
 ๔. ใช้กิจกรรมของชุมชนเป็นเครื่องมือสร้างการเรียนรู้ และ การจัดการร่วมกัน พร้อมพัฒนาอาชีพที่หลากหลายเพื่อเป็นทางเลือกของคนในชุมชน ซึ่งมีความแตกต่างกันทั้งด้าน เพศ วัย การศึกษา ความถนัด ฐานะเศรษฐกิจ ฯลฯ
 ๕. ส่งเสริมการรวมกลุ่ม และการสร้างเครือข่าย องค์กรชุมชนเพื่อสร้างคุณธรรมจริยธรรม และการเรียนรู้ที่มีคุณภาพอย่างรอบด้าน อาทิ การศึกษา สาธารณสุข การฟื้นฟูวัฒนธรรม การจัดการสิ่งแวดล้อม ฯลฯ
 ๖. วิจัยและพัฒนาธุรกิจชุมชนครบวงจร (ผลิต – แปรรูป – ขาย – บริโภค) โดยให้ความสำคัญต่อ การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน และฐานทรัพยากรของท้องถิ่นควรเริ่มพัฒนาจากวงจรธุรกิจขนาดเล็กในระดับท้องถิ่นไปสู่วงจรธุรกิจที่ใหญ่ขึ้นระดับประเทศ และระดับต่างประเทศ
 ๗. พัฒนาเศรษฐกิจชุมชนที่มีศักยภาพของแต่ละเครือข่ายให้เป็นศูนย์การเรียนรู้ธุรกิจชุมชน ที่มีข้อมูลข่าวสารธุรกิจนั้น ๆ อย่างครบวงจร พร้อมทั้งใช้เป็นสถานที่สำหรับศึกษาดูงาน และฝึกอบรม^{๔๗}
- ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริขอบเขตกว้างขวางกว่าเศรษฐกิจระบบทุนนิยมซึ่งเกี่ยวกับเรื่องวัตถุซึ่งเป็นรูปธรรม เช่น เงิน ทรัพย์สิน กำไร ไม่เกี่ยวกับเรื่องจิตใจ ซึ่งเป็นนามธรรม แต่เศรษฐกิจพอเพียงมีขอบเขตกว้างขวางครอบคลุม ถึง ๔ ด้าน คือ
๑. มิติด้านเศรษฐกิจ เศรษฐกิจพอเพียงเป็นเศรษฐกิจแบบพออยู่พอกิน ให้มีความยั่งยืนบนเพียรประกอบสัมมาอาชีพ เพื่อให้พึ่งตนเองได้ ให้พ้นจากความยากจน
 ๒. มิติด้านสังคม เศรษฐกิจพอเพียงมุ่งให้เกิดสังคมที่มีความสงบสุข ประชาชนมีความเมตตาเอื้ออาทรช่วยเหลือซึ่งกันและกัน
 ๓. มิติด้านจิตใจ เศรษฐกิจพอเพียงเน้นที่จิตใจที่รู้จักพอ คือ พอดี พอประมาณ และพอใจ ในสิ่งที่มีความยินดีในสิ่งที่ได้ ไม่โลภ เศรษฐกิจพอเพียงจะต้องเริ่มต้นที่ตัวเอง โดยสร้างรากฐานทางจิตใจที่มั่นคง โดยเริ่มจากใจที่รู้จักพอ เป็นการปฏิบัติตามทางสายกลาง

^{๔๖} ประเวศน์ วะสี, ประชาคมตำบล, ยุทธศาสตร์เพื่อเศรษฐกิจพอเพียง ศีลธรรมและสุขภาพ, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ดิชน, ๒๕๔๑), หน้า ๔๐-๔๖.

^{๔๗} สุเมธ ตันติเวชกุล, ดร, ๒๐๙ คำสอนพ่อเศรษฐกิจพอเพียง หนังสือเฉลิมพระเกียรติเฉลิมฉลองพระชนมายุ ๘๐ พรรษา, (กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา สถาบันสื่อธรรม, ๒๕๕๑), หน้า ๒๔๙-๒๕๑.

๔. มิติด้านวัฒนธรรม เศรษฐกิจพอเพียงมุ่งให้เกิดวัฒนธรรมหรือวิถีที่ประหยัด อดออม มีชีวิตเรียบง่ายไม่ฟุ้งเฟ้อ ฟุ่มเฟือย ไม่ตกเป็นทาสของวัตถุนิยมและบริโภคนิยม ซึ่งทำให้เกิดการเป็นหนี้สิน เกิดทุจริตคอร์รัปชัน ซึ่งเป็นปัญหาสังคมที่ร้ายแรงที่สุดที่บ่อนทำลายชาติ เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง การให้ความสำคัญในด้านการผลิตเพื่อการยังชีพ และให้พอเพียงต่อความต้องการจำเป็นขั้นพื้นฐานของบุคคลในสังคมนั้นก่อนเป็นสำคัญ ให้ประชาชนรู้จักพอในสิ่งที่ตนมี ไม่ฟุ้งเฟ้อ อยากได้ อยากมีในสิ่งที่เกินกำลังของตนเอง^{๔๘}

เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึงเศรษฐกิจที่สามารถอุมชูตัวเอง (Relative Self – Sufficiency) อยู่ได้โดยไม่ต้องเดือดร้อน โดยต้องสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจของตนเอง ให้ดีเสียก่อน คือตั้งตัวให้มีความพอกินพอใช้ ไม่ใช่มุ่งหวังแต่จะหุ้มเหสร้าสร้างความเจริญ ยกเศรษฐกิจให้รวดเร็วแต่เพียงอย่างเดียว เพราะผู้ที่มีอาชีพและฐานะเพียงพอที่จะพึ่งตนเอง ย่อมสามารถสร้างความเจริญก้าวหน้าและฐานะทางเศรษฐกิจที่สูงขึ้นไปตามลำดับต่อไปได้^{๔๙}

“เศรษฐกิจพอเพียง” โดยนัยแห่งวัฒนธรรม

“เศรษฐกิจพอเพียงไม่ใช่เทคนิค แต่มีความหมายกว้างกว่านั้นมาก เพราะต้องรวมเอา ๑) อุดมการณ์บางอย่าง ๒) โลกทัศน์บางอย่าง ๓) ความสัมพันธ์บางอย่าง ๔) ค่านิยมบางอย่าง ในนั้นด้วย จึงจะนับได้ว่าเป็นเศรษฐกิจพอเพียงที่แท้จริง ทั้ง ๔ ประการที่กล่าวถึงนี้ คือ ส่วนที่เรารู้จักกันว่าวัฒนธรรมนั่นเอง”

“ถ้าไม่เข้าใจเศรษฐกิจพอเพียงตามความหมายเช่นนี้เศรษฐกิจพอเพียงจะมีความเป็นไปได้แก่คนจำนวนน้อยเท่านั้น คือเกษตรกรที่มีที่ดินของตนเองในปริมาณเพียงพอจะผลิต เพื่อบริโภคหรือทำรายได้พอสำหรับครัวเรือนเท่านั้น ฉะนั้นเศรษฐกิจพอเพียงจึงนิยมกันไว้เพียงว่าเศรษฐกิจพอเพียงคือ วัฒนธรรม ไม่ใช่เทคนิคการเพาะปลูกหรือศีลธรรม ความไม่ละโมภและการประหยัดเท่านั้น แปลว่าเป็นส่วนที่ขาดไม่ได้ของเศรษฐกิจพอเพียงก็ตาม”^{๕๐} อย่างไรก็ตาม “เศรษฐกิจพอเพียง” ยังหมายถึงความพอเพียงในอย่างน้อย ๗ ประการด้วยกัน คือ

๑. พอเพียงสำหรับทุกคน ทุกครอบครัว ไม่ใช่เศรษฐกิจแบบทอดทิ้งกัน
๒. จิตใจพอเพียง ทำให้รักและเอื้ออาทรคนอื่นได้ คนที่ไม่พอจะรักคนอื่นไม่เป็น และทำลายมาก

๓. สิ่งแวดล้อมพอเพียง การอนุรักษ์และเพิ่มพูนสิ่งแวดล้อมทำให้ยังชีพและทำมาหากินได้ เช่น การทำเกษตรผสมผสาน ซึ่งได้ทั้งอาหารได้ทั้งสิ่งแวดล้อม และได้ทั้งเงิน

๔. ชุมชนเข้มแข็งพอเพียง การรวมตัวกันเป็นชุมชนที่เข้มแข็งจะทำให้สามารถแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้ เช่น ปัญหาสังคม ปัญหาความยากจน หรือปัญหาสิ่งแวดล้อม

๕. ปัญหาพอเพียง มีการเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติ และปรับตัวได้อย่างต่อเนื่อง

^{๔๘} สมพร เทพสิทธิธา, ดวงประทีปจากพระบรมราโชวาท พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทพิมพ์สวย จำกัด, ๒๕๔๙), หน้า ๒๒.

^{๔๙} สุเมธ ตันติเวชกุล “เศรษฐกิจพอเพียง”, โดย อุดมพร อมรธรรม, ใน ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พระเจ้าอยู่หัว, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แสงดาว, ๒๕๔๙), หน้า ๒๔.

^{๕๐} อุดมพร อมรธรรม, ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงพระเจ้าอยู่หัว, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แสงดาว, ๒๕๔๙), หน้า ๒๕-๒๖.

๖. อยู่บนพื้นฐานวัฒนธรรมพอเพียง วัฒนธรรมหมายถึงวิถีชีวิตของกลุ่มคนที่สัมพันธ์อยู่กับสิ่งแวดล้อมที่หลากหลาย ดังนั้นเศรษฐกิจสังคมนั้นและเติบโตขึ้นจากฐานทางวัฒนธรรม จึงจะมั่นคง เช่น เศรษฐกิจของจังหวัดตราด ขณะนี้ไม่กระทบกระเทือน จากพองสบู่แต่ไม่มีใครตกงานเพราะอยู่บนพื้นฐานของสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่น เชื่อมต่ออาชีพการทำสวนผลไม้ ทำการประมงและการท่องเที่ยว

๗. มีความมั่นคงพอเพียง ไม่ใช่บูบวบ เดี่ยวจนเดี่ยวรวยแบบกะทันหัน เดี่ยวตกงาน ไม่มีกินไม่มีใช้ ถ้าเป็นแบบนี้ประชาชนยุคทองไม่ไหวต่อความผันผวนที่เร็วเกิน จึงสุขภาพจิตเสีย เครียดเพี้ยน รุนแรงฆ่าตัวตาย ตีดยา เศรษฐกิจพอเพียงที่มั่นคงจึงทำให้สุขภาพจิตดี

เมื่อทุกอย่างพอเพียงก็เกิดความสุข ความสุขคือความเป็นปกติ และยั่งยืน ซึ่งเราอาจเรียกเศรษฐกิจพอเพียงในชื่ออื่น ๆ เช่น

- เศรษฐกิจพื้นฐาน
- เศรษฐกิจสมดุล
- เศรษฐกิจบูรณาการ
- เศรษฐกิจศีลธรรม

และนี่แหละคือเศรษฐกิจทางสายกลาง หรือเศรษฐกิจแบบมัธยมาปฏิปทา เพราะเชื่อมโยงทุกเรื่องเข้ามาด้วยกัน ทั้งเศรษฐกิจ จิตใจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม ที่จริงคำว่าเศรษฐกิจเป็นคำที่มีความหมายที่ดี ที่หมายถึงความเจริญที่เชื่อมโยงกัน ใจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม เข้าด้วยกัน แต่ได้มีการนำเอาคำว่าเศรษฐกิจไปใช้ในลักษณะแบบแยกส่วนที่หมายถึงการแสวงหาเงินเท่านั้น เมื่อแยกส่วนก็ทำลายส่วนอื่น ๆ จนเสียสมดุลและวิกฤติ^{๕๑}

“เศรษฐกิจพอเพียง” ในแง่วัตถุนิยมและจิตนิยม

“...ความหมายของเศรษฐกิจพอเพียง อาจมองได้เป็น ๒ ด้านคือ มองอย่างวัตถุนิยม และมองแบบจิตนิยม

๑. มองอย่างวัตถุนิยม มองภายนอก คือ ต้องมีกินมีใช้ มีปัจจัยสี่เพียงพอ ที่เราพูดว่าพอสมควรกับอัตภาพ ซึ่งใกล้เคียงกับคำว่าพึ่งตนเองได้ในทางเศรษฐกิจ

๒. ส่วนความหมายด้านจิตนิยมหรือด้านจิตใจภายนอก คือ คนจะมีความรู้สึกเพียงพอไม่เท่ากัน บางคนมีเป็นล้านก็ไม่พอ บางคนมีนิดเดียวก็พอ เป็นการเพียงพอทางจิต”^{๕๒}

ถึงอย่างไรก็ตามเศรษฐกิจที่คำนึงถึง การทะนุบำรุงพื้นฐานของตัวให้เข้มแข็งทั้งทางสังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อมและเศรษฐกิจพื้นฐานของสังคมก็คือเศรษฐกิจชุมชน อยู่ที่ การรวมตัวของชาวบ้านในการทำอาชีพต่าง ๆ เช่น เกษตรกรรม การแปรรูปอาหาร งานหัตถกรรมธุรกิจชุมชน โดยการประสานพลังสร้างสรรค์ ของทุกฝ่ายในลักษณะพหุภาคี อาทิ ภาครัฐ องค์กร พัฒนาเอกชน นักวิชาการ ธุรกิจเอกชน สื่อมวลชนของแต่ละเครือข่าย ให้เป็น เป็นศูนย์การเรียนรู้ธุรกิจชุมชน ที่มี

^{๕๑} นายแพทย์ ประเวศ วะสี, **ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงพระเจ้าอยู่หัว**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แสงดาว, ๒๕๔๙), หน้า ๒๖-๒๘.

^{๕๒} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) “**เศรษฐกิจพอเพียง**”, โดย อุดมพร อมรรธรรม, ใน **ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงพระเจ้าอยู่หัว**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แสงดาว, ๒๕๔๙), หน้า ๒๘.

ข้อมูลข่าวสารธุรกิจนั้น ๆ เศรษฐกิจพอเพียงมุ่งให้ เกิดสังคมที่มีความสงบสุข ประชาชนมีความเมตตา เอื้ออาทรช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง ความสามารถของชุมชนเมือง รัฐ ประเทศหรือภูมิภาคหนึ่งๆ ในการผลิตสินค้าและบริการทุกชนิดในการเลี้ยงสังคมนั้น ๆ ได้โดยไม่ต้องพึ่งพาปัจจัย ต่าง ๆ ที่เรา ไม่ได้เป็นเจ้าของและเศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคล คือความสามารถ ในการดำรงชีวิตได้อย่างไม่เดือดร้อน มีความเป็นอยู่อย่างประมาณตนตามฐานะ ตามอัตภาพ และที่สำคัญไม่หลงไหลไปตามกระแสวัตถุนิยม มีอิสรภาพ ไม่พัวพันการอยู่กับสิ่งใด โดยสรุปคือ หันกลับมายึดเส้นทางสายกลางในการดำรงชีวิต ที่ส่งผลให้สามารถพึ่งตนเองได้ โดยหลักการพึ่งพาตนเองมีอยู่ ๕ ประการคือ

๑. ด้านจิตใจ ทำให้ตนเป็นที่พึ่งแห่งตน มีจิตสำนึกที่ดี สร้างสรรค์ให้ตนเองและประเทศชาติโดยรวม มีจิตใจเอื้ออาทร ประณีประนอม เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง

๒. ด้านสังคม แต่ละสังคมต้องช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายชุมชนที่แข็งแรง อิสระ

๓. ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ให้ใช้และจัดการอย่างฉลาดพร้อมทั้งหาทางเพิ่มคุณค่า โดยให้อยู่บนหลักการของความยั่งยืน

๔. ด้านเทคโนโลยี จากสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงเร็ว เทคโนโลยีที่เข้ามาใหม่มีทั้งดีและไม่ดี จึงต้องแยกแยะอยู่บนพื้นฐานของภูมิปัญญาชาวบ้าน และเลือกใช้กับที่สอดคล้องกับความต้องการและสภาพแวดล้อมของประเทศและการพัฒนาจากภูมิปัญญาของเราด้วย

๕. ด้านเศรษฐกิจ แต่เดิมนักพัฒนามุ่งที่การเพิ่มรายได้ และไม่มีมุ่งที่จะลดรายจ่ายในเวลาเช่นนี้ต้องปรับทิศทางใหม่ คือต้องมุ่งลดรายจ่ายก่อนเป็นสำคัญ และยึดหลักพออยู่พอกินพอใช้หลังจากนั้นจึงคิดหารายได้ในลักษณะค่อยเป็นค่อยไป หลีกเลี่ยงการก่อหนี้ที่ไม่มีผลตอบแทนที่ไม่คุ้มค่าและพยายามลดความเสี่ยงด้านต่าง ๆ^{๕๓}

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชทานพระราชดำรัสเกี่ยวกับหลักการของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไว้ดังนี้ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางการดำรงอยู่ และปฏิบัติตนในทางที่ควรจะเป็น โดยมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ตลอดเวลา และการเป็นการมองโลกเชิงระบบที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา โดยคุณลักษณะสำคัญคือ สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติตนได้ในทุกระดับ โดยเน้นการปฏิบัติบนทางสายกลาง และการพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอน โดยที่ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงต้องประกอบด้วย ๓ คุณลักษณะพร้อม ๆ กัน คือ

๑) ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไปไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น

๒) ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้นจะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้นอย่างรอบคอบ

^{๕๓} สุเมธ ตันติเวชกุล, “การดำเนินชีวิตในระบบเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ”, มติชนสุดสัปดาห์, ๕ (๕ ธันวาคม, ๒๕๔๑), หน้า ๘-๑๐.

๓) การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวเอง หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกลนอกจากนี้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงยังต้องอาศัยเงื่อนไขการตัดสินใจ และการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียง ต้องอาศัยทั้งความรู้ และคุณธรรมเป็นพื้นฐาน เมื่อปฏิบัติได้เช่นนี้ผลที่จะได้รับ คือ การพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน พร้อมรับมือต่อการเปลี่ยนแปลงในทุกด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ความรู้และเทคโนโลยี^{๕๔} โดยให้การดำรงอยู่ และการปฏิบัติมีพื้นฐานอยู่บนความพอดี อยู่ในทางสายกลาง การตัดสินใจอย่างมีเหตุมีผล มีความเข้มแข็ง มั่นคงและยั่งยืน พร้อมปรับสภาพให้รับมือกับความไม่แน่นอน และความผันผวนจากภายนอกประเทศโดยอาศัยความรอบคอบ รอบรู้ ความร่วมมือ ความสุจริต และความเพียรพยายาม จุดมุ่งหมายปลายทางของเศรษฐกิจพอเพียงนั้น ถ้าหากเปรียบเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแก่น แนวปฏิบัติต่าง ๆ ก็คือเครื่องมือ หลักชัยก็คือ การพัฒนาที่ยั่งยืน หรือ Sustainable Development สิ่งนี้ เป็นความยั่งยืนที่มาจากความตระหนักว่าในระบบมีข้อจำกัดในด้าน Input มิใช่มีทรัพยากรด้านต่างๆ มากมลงไปได้โดยไม่มีที่สิ้นสุด เป็นความยั่งยืนที่เกิดจากความเข้าใจว่า Input และ Output ต้องสมดุลกัน ต้องใช้ Input บริหาร Output อย่างมีสติ อย่างรอบคอบ อย่างพอดี และอย่างพอเพียง^{๕๕}

เศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริอยู่เหนือกว่าเศรษฐกิจแบบทุนนิยมของตะวันตก ซึ่งเกี่ยวกับเรื่องวัตถุที่เป็นรูปธรรม เช่น เงิน ทรัพย์สิน กำไร ไม่เกี่ยวกับเรื่องจิตใจซึ่งเป็นนามธรรม แต่เศรษฐกิจพอเพียงมีขอบเขตกว้างขวางกว่าเศรษฐกิจธุรกิจ เพราะครอบคลุมถึง ๔ ด้าน คือ

๑. มิติด้านเศรษฐกิจ เศรษฐกิจพอเพียงเป็นเศรษฐกิจแบบพออยู่พอกิน ให้ความขยันหมั่นเพียรประกอบสัมมาอาชีพ เพื่อให้พึ่งตนเองได้ ให้พ้นจากความยากจน การปฏิบัติตามทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ เป็นตัวอย่างของการปฏิบัติตามเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งช่วยให้เกษตรกรจำนวนมากมีรายได้เพิ่มสูงขึ้น มีชีวิตที่เป็นสุขตามสมควรแก่อัตภาพ ดันจากการเป็นหนี้และความยากจน สามารถพึ่งตนเองได้

๒. มิติด้านจิตใจ เศรษฐกิจพอเพียงเน้นที่จิตใจที่รู้จักพอ คือ พอดี พอประมาณและพอใจ ในสิ่งที่มี ยินดีในสิ่งที่ได้ ไม่โลภ เศรษฐกิจพอเพียงจะต้องเริ่มที่ตัวเอง โดยสร้างรากฐานทางจิตใจที่มั่นคงเริ่มจากใจที่รู้จักพอ เป็นการปฏิบัติตามทางสายกลาง

๓. มิติด้านสังคม เศรษฐกิจพอเพียงมุ่งให้เกิดสังคมที่มีความสุขสงบ ประชาชนมีความเมตตาเอื้ออาทรช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ไม่ใช่ต่างคนต่างอยู่ มุ่งให้เกิดความสามัคคี ร่วมมือกัน

๔. มิติด้านวัฒนธรรม เศรษฐกิจพอเพียงมุ่งให้เกิดวัฒนธรรมหรือวิถีชีวิตที่ประหยัด อุดม ไม่ฟุ้งเฟ้อ ไม่ตกเป็นทาสของวัตถุนิยม^{๕๖}

^{๕๔} พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว, “ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง”, วารสารมูลนิธิชัยพัฒนา, (ฉบับประจำเดือนสิงหาคม ๒๕๕๓), หน้า ๑๔-๑๖.

^{๕๕} อานันท์ ปันยารชุน, สัมมนาวิชาการ เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง, (กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศ, ๒๕๔๒), หน้า ๔-๖.

^{๕๖} สมพร เทพสิทธิ, เศรษฐกิจพอเพียง ตามแนวพระราชดำริ, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร : สภาวพุทธิกสมาคมแห่งชาติ, ๒๕๔๙), หน้า ๓๙-๔๐.

สรุป เศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคล คือความสามารถในการดำรงชีวิตได้อย่างไม่เดือดร้อน ความเป็นอยู่อย่างประมาทตามฐานะไม่หลงไหลไปตามกระแสวัตถุนิยมทำให้ตนเป็นที่พึ่งแห่งตนได้ มีจิตสำนึกที่ดี สร้างสรรค์ให้ตนเองและประเทศชาติเจริญยิ่งขึ้น โดยเลือกวิธีการที่สอดคล้องกับความต้องการและสภาพแวดล้อมของประเทศและการพัฒนาจากภูมิปัญญาของเราด้วยดังนั้นปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางการดำรงอยู่ และการปฏิบัติตนในทางที่ควรจะเป็น โดยมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย จุดมุ่งหมายปลายทางของเศรษฐกิจพอเพียงนั้น ถ้าหากเปรียบเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแก่น แนวปฏิบัติต่าง ๆ ก็คือเครื่องมือ หลักชัยก็คือ การพัฒนาที่ยั่งยืน

หลักในการดำเนินชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ทุกคนสามารถนำหลักปรัชญามาเป็นหลักปฏิบัติในการดำเนินชีวิตได้ไม่ใช่เฉพาะในหมู่คนจน หรือเกษตรกร โดยต้อง “ระเบิดจากข้างใน” คือการ เกิดจิตสำนึกมีความศรัทธาเชื่อมั่นเห็นคุณค่า และนำไปปฏิบัติด้วยตนเองแล้วจึงขยายไปสู่ครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติต่อไป

ความพอเพียงระดับบุคคลและครอบครัว มุ่งเน้นให้บุคคลและครอบครัวอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขทั้งทางกายและทางใจพึ่งพาตนเองอย่างเต็มความสามารถไม่ทำอะไรเกินตัว ดำเนินชีวิตโดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น รวมทั้งใฝ่รู้และมีการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง เพื่อความมั่นคงในอนาคตและเป็นที่พึ่งให้ผู้อื่นได้ในที่สุดเช่น หาปัจจัยสี่มาเลี้ยงตนเองและครอบครัวจากการประกอบสัมมาชีพรู้ข้อมูลรายรับ-รายจ่ายประหยัดแต่ไม่ใช่ตระหนี่ ลด-ละ-เลิกอบายมุขสอนให้เด็กรู้จักคุณค่า รู้จักใช้ และรู้จักออมเงินและสิ่งของเครื่องใช้ ดูแลรักษาสุขภาพ มีการแบ่งปันภายในครอบครัว ชุมชน และสังคมรอบข้าง รวมถึงการรักษาวัฒนธรรมประเพณี และการอยู่ร่วมกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้อย่างเหมาะสม

ความพอเพียงระดับชุมชน คนในชุมชนมีการรวมกลุ่มกันทำประโยชน์เพื่อส่วนรวมช่วยเหลือเกื้อกูลกันภายในชุมชนบนหลักของความรู้รักสามัคคีสร้างเป็นเครือข่ายเชื่อมโยงกัน ในชุมชนและนอกชุมชน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เช่น การรวมกลุ่มอาชีพองค์กรการเงิน สวัสดิการชุมชน การช่วยดูแลรักษาความสงบ ความสะอาด ความเป็นระเบียบเรียบร้อยรวมทั้ง การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมในชุมชนมาสร้างประโยชน์ได้อย่างเหมาะสมเพื่อสร้างเสริมชุมชนให้มีความเข้มแข็ง และมีความเป็นอยู่ที่พอเพียง

ความพอเพียงในภาคธุรกิจเอกชน เริ่มจากความมุ่งมั่นในการดำเนินธุรกิจที่หวังผลประโยชน์หรือกำไรในระยะยาวมากกว่าระยะสั้น แสวงหาผลตอบแทนบนพื้นฐานของการแบ่งปันมุ่งให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้รับประโยชน์อย่างเหมาะสม และเป็นธรรมทั้งลูกค้า คู่ค้า ผู้ถือหุ้น และพนักงาน ด้านการขยายธุรกิจต้องทำอย่างค่อยเป็นค่อยไปรวมทั้งต้องมีความรู้และเข้าใจธุรกิจของตนเอง รู้จักลูกค้าศึกษาคู่แข่ง และเรียนรู้การตลาดอย่างถ่องแท้ผลิตในสิ่งที่ถนัดและทำตามกำลังสร้างเอกลักษณ์ที่แตกต่างและพัฒนาคุณภาพ ผลิตภัณฑ์อย่างต่อเนื่อง มีการเตรียมความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงที่อาจเกิดขึ้นมีความซื่อสัตย์รับผิดชอบต่อสังคมและป้องกันผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมที่สำคัญต้องสร้างเสริมความรู้และจิตสวัสดิการให้แก่พนักงานอย่างเหมาะสม

ความพอเพียงระดับประเทศ เป็นการบริหารจัดการประเทศ โดยเริ่มจากการวางรากฐานให้ประชาชนส่วนใหญ่อยู่อย่างพอมือพอกินและพึ่งตนเองได้มีความรู้และคุณธรรม ในการดำเนินชีวิตมีการรวมกลุ่มของชุมชนหลายๆแห่ง เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้สืบทอดภูมิปัญญาและร่วมกันพัฒนาตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงอย่างรู้รักสามัคคีเสริมสร้างเครือข่ายเชื่อมโยงระหว่างชุมชนให้เกิดเป็นสังคมแห่งความพอเพียงในที่สุด^{๕๗}

หลักเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ คือ หันกลับมายึดเส้นทางสายกลางในการดำรงชีวิตบนหลักการพึ่งตนเอง อาจแยกแยะ โดยยึดหลักสำคัญอยู่ ๕ ประการ คือ

๑) ด้านจิตใจ ทำตนให้เป็นที่พึ่งตนเอง มีจิตสำนึกที่ดี สร้างสรรค์ให้ตนเองและชาติโดยรวม มีจิตใจเอื้ออาทร ประณีประนอม เห็นประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง

๒) ด้านสังคม แต่ละชุมชนจะต้องให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายชุมชนที่แข็งแกร่งเป็นอิสระ

๓) ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ให้ใช้และจัดการอย่างชาญฉลาด พร้อมทั้งหาทางเพิ่มมูลค่า โดยให้ยึดอยู่บนหลักการของความยั่งยืน

๔) ด้านเทคโนโลยี จากสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงรวดเร็ว เทคโนโลยีที่เข้ามาใหม่ มีทั้งดีและไม่ดี ต้องแยกแยะบนพื้นฐานของภูมิปัญญาชาวบ้าน และเลือกใช้เฉพาะที่สอดคล้องกับความต้องการ และสภาพแวดล้อม ควรพัฒนาเทคโนโลยีจากภูมิปัญญาของเราเอง

๕) ด้านเศรษฐกิจ แต่เดิมนักพัฒนามักมุ่งที่การเพิ่มรายได้ และไม่มีมุมมองที่การลดรายจ่ายในเวลาเช่นนี้จะต้องปรับทิศทางใหม่ คือ จะต้องมุ่งลดรายจ่ายก่อนเป็นสำคัญ และยึดหลักพออยู่ พอกิน พอใช้^{๕๘}

เศรษฐกิจพอเพียง คือ เป้าหมายหนึ่งของการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคม และจัดเป็นเป้าหมายหลักที่สามารถคงอยู่ตลอดไปได้เคียงคู่กับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมเพื่อเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ด้านอื่น ๆ ดังเช่นที่กระทรวงศึกษาธิการของประเทศไทยได้กำหนดไว้ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานหมวดสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สาระที่ ๓ ว่าด้วยเรื่องเศรษฐกิจศาสตร์มาตรฐาน ส.๓.๑ ว่า เข้าใจและสามารถบริหารจัดการทรัพยากรในการผลิตและการบริโภคการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดได้อย่างมีประสิทธิภาพ และคุ้มค่ารวมทั้งเศรษฐกิจอย่างพอเพียงเพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีดุลยภาพ^{๕๙}

การประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยพื้นฐานก็คือในการที่พึ่งตนเองเป็นหลัก หมายถึง การทำอะไรอย่างเป็นขั้นเป็นตอน รอบคอบ ระมัดระวัง พิจารณาถึงความพอดี พอเหมาะ พอควร ความสมดุลสมผล และการพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง การสร้างสามัคคี ให้เกิดขึ้นบนพื้นฐาน

^{๕๗} สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.), แผนการพัฒนากิจเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, (ธันวาคม ๒๕๕๐), หน้า ๑๘-๒๑.

^{๕๘} ปิยบุตร หล่อไกรเลิศ, เศรษฐกิจพอเพียง, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แม่ค, ๒๕๕๐), หน้า ๒๖-๒๘.

^{๕๙} กระทรวงศึกษาธิการ, หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๔, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์, ๒๕๕๕), หน้า ๔๑.

ของความสมดุลในแต่ละสัดส่วน แต่ละระดับ ครอบคลุมทั้งทางด้านจิตใจ สังคม เทคโนโลยี ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมถึงเศรษฐกิจ เราสามารถประยุกต์ใช้ เศรษฐกิจพอเพียงในด้านต่าง ๆ ดังนี้

๑) ในด้านเศรษฐกิจ ลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ ใช้ชีวิตอย่างพอควร คิดและวางแผนอย่างรอบคอบ มีภูมิคุ้มกันไม่เสี่ยงเกินไป การเผื่อทางเลือกสำรอง

๒) ในด้านจิตใจ มีจิตใจเข้มแข็ง เป็นที่พึ่งตนเองได้มีจิตสำนึกที่ดี เอื้ออาทรและประนีประนอม นึกถึงผลประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลัก

๓) ในด้านสังคม ช่วยเหลือเกื้อกูล รู้รักสามัคคี สร้างความเข้มแข็งให้ครอบครัวและชุมชน

๔) ในด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รู้จักใช้และจัดการอย่างฉลาดรอบคอบ เลือกใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างคุ้มค่าและเกิดประโยชน์สูงสุด พ้นพหุทรัพยากรเพื่อให้เกิดความยั่งยืนสูงสุด

๕) ในด้านเทคโนโลยี รู้จักใช้เทคโนโลยี ที่เหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการในสังคม และสภาพแวดล้อม (ภูมิสังคม) พัฒนาเทคโนโลยีจากภูมิปัญญาชาวบ้านเองก่อน ก่อให้เกิดประโยชน์กับคนหมู่มาก^{๖๐}

สรุป การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมเพื่อเป็นเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ด้านอื่นๆ การบริหารจัดการทรัพยากรในการผลิตและการบริโภค การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดได้อย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่า รวมทั้งเศรษฐกิจอย่างพอเพียงเพื่อการดำรงชีวิตให้เกิดความสามัคคีของหมู่คณะบนพื้นฐานของความสมดุลในแต่ละสัดส่วนแต่ละระดับตามทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมถึงเศรษฐกิจ เราสามารถประยุกต์ใช้ เศรษฐกิจพอเพียงเป็นที่พึ่งตนเองได้มีจิตสำนึกที่ดี เอื้ออาทรและประนีประนอมนึกถึงผลประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลัก

ทฤษฎีใหม่ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ได้พระราชทานแนวทางในการแก้ไขปัญหาการพัฒนาประเทศและการพัฒนาชุมชนไว้หลายแนวทางราชดำริซึ่งเป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวาง คือ การเกษตรทฤษฎีใหม่ ซึ่งมี ๓ ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ ๑ พระราชทานหลักการสำคัญของทฤษฎีใหม่ เมื่อวันที่ ๑๕ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๓๒ คือ

๑.๑ มุ่งเน้นให้เกษตรกรรายย่อย ซึ่งมีที่ดินทำกินจำนวนน้อย คือ ไม่เกิน ๑๕ ไร่ มีการผลิตแบบพอเพียงที่สามารถเลี้ยงตัวเองได้ (Self Sufficiency)

๑.๒ ยึดหลักการพัฒนาที่เน้นความสามัคคีในท้องถิ่น โดยเพราะการร่วมมือและประสานงานระหว่างบ้าน วัด และหน่วยราชการต่าง ๆ

๑.๓ มีการผลิตข้าวเพื่อบริโภคพอเพียงตลอดปี โดยถือว่าครอบครัวหนึ่งทำนา ๕ ไร่จะมีข้าวเพียงพอต่อการบริโภคตลอดปี

๑.๔ ต้องมีน้ำใช้ ๑,๐๐๐ ลูกบาศก์เมตรต่อไร่ แต่ละแปลงมี ๑๕ ไร่ ทำการเกษตร ๑๐ ไร่ คือ ทำนา ๕ ไร่ ปลูกพืชไร่ ไม้ผล และอื่น ๆ ๕ ไร่ จึงต้องมีน้ำเพื่อการเกษตร ๑๐,๐๐๐ บาทเมตรต่อปี

^{๖๐} สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, แนวทางการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปจัดการศึกษาในสถานศึกษา, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๕๐), หน้า ๒.

๑.๕ ที่ดินจำนวน ๑๕ ไร่ ควรมีการใช้ที่ดิน ดังนี้

๑) การเกษตร ๑๐ ไร่ คือ นา ๕ ไร่ พืชไร่ ไม้ผล และอื่น ๆ ๕ ไร่

๒) สระน้ำ ๓ ไร่ ลึก ๔ เมตร จุน้ำได้ประมาณ ๑๙,๐๐๐ ลูกบาศก์เมตร

(๑๙,๒๐๐)

๓) ที่อยู่อาศัยและอื่น ๆ ๒ ไร่

ขั้นที่ ๒ พระราชทานแนวทางในการรวมกลุ่มและองค์กรของเกษตรกรเพื่อรวมพลังกัน เมื่อวันที่ ๑๒ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๓๘ หลังจากจัดตั้งศูนย์บริการที่วัดมงคลชัยพัฒนาและแปลงตัวอย่างที่บ้านกุดตอแก่น ตำบลคุ้มเก่า อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ ได้สำเร็จแล้ว โดยให้เกษตรกรรวมพลังกันในรูปของกลุ่มและสหกรณ์ เพื่อร่วมมือร่วมใจกันในด้านต่าง ๆ คือ

๒.๑ การผลิต เช่น พันธุ์พืช การเตรียมดิน การชลประทาน เป็นต้น

๒.๒ การตลาด เช่น ลานตากข้าว ยุ้ง เครื่องสีข้าว การจำหน่ายผลผลิต เป็นต้น

๒.๓ การเป็นอยู่ เช่น กะปิ น้ำปลา อาหาร เครื่องนุ่งห่ม เป็นต้น

๒.๔ สวัสดิการ เช่น สาธารณสุข แหล่งเงินทุน เป็นต้น

๒.๕ การศึกษา เช่น โรงเรียนทุนการศึกษา เป็นต้น

๒.๖ สังคมและศาสนา

กิจกรรมต่าง ๆ เหล่านี้ ต้องได้รับความสนับสนุนและร่วมมือจากหน่วยราชการ มูลนิธิต่าง ๆ และภาคเอกชน จึงจะประสบความสำเร็จ

ขั้นที่ ๓ เป็นขั้นตอนที่ต่อเนื่องจากขั้นตอนที่สอง เมื่อกิจการเจริญเติบโตขึ้น กลุ่มเกษตรกรก็ควรดำเนินธุรกิจขนาดย่อมได้ พระราชทานเมื่อวันที่ ๑๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๘ ทรงแนะนำให้กลุ่มเกษตรกรติดต่อร่วมมือกับแหล่งเงินทุน คือ ธนาคาร และกับแหล่งพลังงาน คือ บริษัทน้ำมัน เพื่อสนับสนุนในด้านต่าง ๆ ดังนี้

๓.๑ การขอความร่วมมือสนับสนุน เช่น

๑) จัดตั้งและบริหารโรงสี

๒) จัดตั้งและบริหารร้านสหกรณ์

๓) การลงทุน

๔) การพัฒนาคุณภาพชีวิต

๓.๒ ผลประโยชน์ที่จะได้รับร่วมกัน การร่วมมือระหว่างกลุ่มเกษตรกรกับธนาคาร และบริษัทแหล่งพลังงานนี้ ตั้งอยู่บนพื้นฐานของผลประโยชน์ร่วมกัน คือ

๑) เกษตรกรขายข้าวและพืชผลการเกษตรในราคาสูง ไม่ถูกกดราคา

๒) ธนาคารกับบริษัทซื้อข้าวบริโภคในราคาต่ำ เนื่องจากซื้อข้าวเปลือกจากเกษตรกรโดยตรง และนำมาสีเอง

๓) เกษตรกรซื้อเครื่องอุปโภคบริโภคในราคาต่ำ เพราะรวมกันเป็นร้านสหกรณ์ จึงซื้อในราคาขายส่ง

๔) ธนาคารกับบริษัทสามารถที่จะกระจายบุคลากรของตนได้มากขึ้น^{๒๑}

^{๒๑} สนธยา พลศรี, ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน, พิมพ์ครั้งที่ ๕ (กรุงเทพมหานคร: โรมพิมพ์ โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๗), หน้า ๒๒๑-๒๒๓.

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งพระราชทานโดยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร ปรัชญานี้แนะแนวทางให้ประชาชนใช้ชีวิตอยู่บนทางสายกลาง แนวคิดของเศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำไปใช้ได้ตั้งแต่ระดับบุคคล ระดับชุมชน และระดับชาติ อันมีจุดเด่นอยู่ที่การใช้ชีวิตอย่างสมดุลหัวใจหลัก ๓ อย่าง ได้แก่ ความรู้จักพอดี ความมีเหตุผล และการสร้างภูมิคุ้มกันให้กับชีวิต ควบคู่ไปกับความดีงามและความรู้ความสามารถนำไปใช้ในสังคมทุกระดับ นอกจากนี้ ยังช่วยจัดความขัดแย้งในปัจจุบันทั้งประเด็นระดับสถาบัน การรักษาสิ่งแวดล้อม การเป็นมนุษย์ที่ดี และบทบาทหน้าที่ของรัฐบาล^{๖๒}

การนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้จะต้องมีเงื่อนไข ๓ ประการ คือ

๑. เงื่อนไขหลักวิชา ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นการนำหลักวิชาความรู้และเทคโนโลยีที่เหมาะสมมาใช้ทั้งในชั้นวางแผนและปฏิบัติ เป็นเศรษฐกิจบนพื้นฐานของความรู้ (Knowledge Base Economy) และเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ (Learning Society)

๒. เงื่อนไขคุณธรรม การสร้างคุณธรรมให้เกิดขึ้นในสังคมโดยกลไกการเลี้ยงดู ในครอบครัวการศึกษาอบรมในโรงเรียน การสั่งสอนศีลธรรมจากศาสนา และการฝึกจิตเข้มจิตรของตนเอง ซึ่งบุคคล ครอบครัว องค์กรหรือชุมชนที่จะนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้จะต้องนำระบบคุณธรรมและความซื่อสัตย์สุจริตมาประพฤติปฏิบัติก่อน

๓. เงื่อนไขในการดำเนินชีวิต ต้องมีความรอบรู้ที่เหมาะสมในการดำเนินชีวิต มีความเข้มแข็ง อดทน มีความเพียร มีสติปัญญาและความรอบคอบ^{๖๓}

แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมี พระราชดำรัสแก่พสกนิกรชาวไทยมาโดยตลอดตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๓๗ และภายหลังวิกฤตเศรษฐกิจ พ.ศ. ๒๕๔๐ ได้ทรงเน้นย้ำเป็นแนวทางการแก้ไขเพื่อให้รอดพ้น และสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ และความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ของสังคมไทยก็กลายเป็นอุดมการณ์สำหรับคนทุกชนชั้นในสังคมไทยที่อยากใช้ชีวิตแบบทางสายกลาง รวมทั้งผู้คนในวัยรุ่นหนุ่มสาวเช่นกัน และต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๔๙ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระราชทาน ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้กับสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติไว้ว่า “เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาชี้ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชนจนถึงระดับรัฐทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียงหมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควร ต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผนและดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับให้มีจิตสำนึกในคุณธรรมความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบคอบ เพื่อให้

^{๖๒} Phrasomchoke Mongsawad, Sufficiency economy: A contribution to development theory, (Proceedings of World Academy of Science: Engineering and Technology, 2007), p. 181.

^{๖๓} เกษม วัฒนชัย, “เศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ”, วารสารผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐบาล, ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๒, (มีนาคม ๒๕๕๐), หน้า ๑๕๕-๑๕๖.

สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี^{๖๔}

สรุป ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำไปใช้ได้ตั้งแต่ระดับบุคคล ระดับชุมชน และระดับชาติ อันมีจุดเด่นอยู่ที่การใช้ชีวิตอย่างสมดุลทั้งนี้จะต้องอาศัย ความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการ ทุกกิจกรรม ทุกขั้นตอน และในขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับให้มีสำนึกในคุณธรรมความซื่อสัตย์ สุจริตและให้ มีความรอบรู้ที่เหมาะสม การดำเนินชีวิตตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงนั้นเป็นปรัชญาการดำเนินชีวิตที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรง พระราชทานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้กับ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติไว้ว่า “เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาชี้แนะแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชนจนถึงระดับรัฐทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง

๒.๔ แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน

การพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) หมายถึง “การตอบสนองความต้องการของคนรุ่นปัจจุบัน โดยไม่มีผลกระทบต่อความต้องการของคนรุ่นต่อไปในอนาคต” เนื่องจากทุกครั้งที่มีการตอบสนองความต้องการของคนรุ่นปัจจุบัน ต้องมีการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม ซึ่งจะส่งผลกระทบต่ออนาคต การพัฒนาที่ยั่งยืนจึงเป็นแนวคิดในการแก้ปัญหา โดยการพยายามอนุรักษ์ธรรมชาติไว้ในลักษณะที่เป็นส่วนรวมหรือมหภาค คือ หากมีความจำเป็นที่จะดำเนินการให้กระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมในใดที่หนึ่ง ก็จะต้องเสริมสร้างคุณภาพสิ่งแวดล้อมในที่อื่นๆ เป็นการชดเชยเพื่อให้ในแง่มหภาคของคุณภาพสิ่งแวดล้อมคงอยู่ได้ดังเดิม

การพัฒนาที่ยั่งยืน: การพัฒนายุคโลกาภิวัตน์

กระแสโลกาภิวัตน์ (Globalization) ความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี และกลไกการตลาด ก่อให้เกิดการเติบโต การผลิต การบริโภคที่เป็นผลเสียต่อสิ่งแวดล้อม ชีวิตมนุษย์ สัตว์ และพืชพรรณ ดังนั้น การที่มนุษย์ยังคงใช้แนวทางพัฒนาแบบเก่าซึ่งไม่คำนึงถึงข้อจำกัดในการพัฒนา อันหมายถึงข้อจำกัดด้านสภาพ ความสามารถที่จะรองรับการบริโภค และการใช้ประโยชน์จากโลก และเมื่อทุกสิ่งทุกอย่างที่จะนำมาบริโภค และใช้ประโยชน์หมดลง อีกไม่นานทุกชีวิตบนโลกจะต้องจบสิ้น เพราะมนุษย์จะไม่สามารถอาศัยอยู่บนโลกได้อีกต่อไป การพัฒนาที่ยั่งยืน จึงเป็นแนวคิดเพื่อป้องกันมิให้โลกต้องเดินไปสู่จุดจบ

^{๖๔} สุภัทรา บุญปัญญาโรจน์, “ภาวะบริโภคนิยมของวัยรุ่นไทย: ปัจจัยผลักดันสู่สังคมไทย”, วารสารรามคำแหง, ฉบับมนุษยศาสตร์ ปีที่ ๒๗ ฉบับที่ ๑, (มกราคม ๒๕๕๐), หน้า ๑-๒.

แนวคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน

ปรัชญาและอุดมการณ์ในการพัฒนาจะต้องอยู่ในพื้นฐานหลักการที่เรียกว่า " ความยุติธรรมระหว่างคน ๒ ยุค " หรือแนวคิดของ การพัฒนาที่ยั่งยืน มุมมองของมนุษย์จะต้องปรับเปลี่ยน ให้เปิดกว้างยอมรับความจริงถึงผลกระทบทางสิ่งแวดล้อม ที่จะติดตามมาจาก การกระทำ ของตน มนุษย์จะต้องประสานแนวคิดทางวิทยาศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ สังคมศาสตร์ และ จริยศาสตร์ เข้าด้วยกัน เพื่อสร้างเป็นข้อกำหนด ท้าไปขึ้นโดยเริ่มต้นจากการปูพื้นฐานความรู้ทางด้านนิเวศวิทยา และระบบนิเวศสร้างความ เข้าใจถึงปฏิสัมพันธ์ในระหว่างสิ่งมีชีวิตด้วยกันเอง และปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ต่อจากนั้นจึงชี้ให้เห็นถึง หลักการ ถ่ายทอดพลังงาน โดยการกินต่อกันเป็นทอดๆ และวัฏจักรของสสาร ซึ่งเป็นกระบวนการสำคัญในการทำให้อาหาร และพลังงาน สามารถหมุนเวียนในระบบนิเวศ ก็จำเป็นจะต้องสร้างให้เกิดเป็นความคิดรวบยอดขึ้น ในระบบความคิดพร้อมจะนำไปเชื่อมโยงกับ ประสบการณ์ต่างๆ เพื่อให้การดำเนินการพัฒนาที่ยั่งยืน ประสบผลสำเร็จความหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยทั่วไปหมายถึง การพัฒนาเพื่อบรรลุถึงความต้องการของมนุษยชาติในปัจจุบัน (โดยเฉพาะคนยากจน) ขณะเดียวกันก็ จะต้องไม่เป็นลวดทอน หรือเบียดบังโอกาสที่จะบรรลุความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ในรุ่นต่อไป ด้วย

การพัฒนาอย่างยั่งยืน (อังกฤษ: sustainable development) เป็นหลักการจัดการองค์การเพื่อให้บรรลุเป้าหมายการพัฒนา มนุษย์ พร้อมกับยังรักษาความสามารถของระบบธรรมชาติไว้เพื่อให้ทรัพยากรธรรมชาติและบริการระบบนิเวศซึ่งเศรษฐกิจและสังคมต้องพึ่งพา โดยผลที่คาดหวังคือสภาพสังคมที่มีการใช้ภาวะการครองชีพและทรัพยากรเพื่อบรรลุความต้องการของมนุษย์โดยไม่บ่อนทำลายบูรณภาพและเสถียรภาพของระบบธรรมชาติ การพัฒนาอย่างยั่งยืนยังนิยามได้ว่าเป็นการพัฒนาที่บรรลุความจำเป็นในปัจจุบันโดยไม่ลดทอนความสามารถของชนรุ่นหลังในการบรรลุความจำเป็นของพวกเขา เป้าหมายความยั่งยืน เช่น เป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนระดับสหประชาชาติปัจจุบัน จัดการกับความท้าทายทั่วโลก รวมทั้งความยากจน ความเหลื่อมล้ำ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ การเสื่อมโทรมของธรรมชาติ สันติภาพและความยุติธรรม

มโนทัศน์การพัฒนาอย่างยั่งยืนสมัยใหม่ส่วนใหญ่รับมาจากรายงานบรุนด์แลนด์ ค.ศ. ๑๙๘๗ แต่ยังมีรากในความคิดก่อนหน้านี้เกี่ยวกับการจัดการป่าอย่างยั่งยืนและความกังวลเรื่องสิ่งแวดล้อม ในคริสต์ศตวรรษที่ ๒๐ เมื่อการพัฒนา มโนทัศน์การพัฒนาอย่างยั่งยืนดำเนินไป มันได้เลื่อนความมุ่งสนใจต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคมและการปกป้องสิ่งแวดล้อมสำหรับชนรุ่นหลังมากขึ้น ๆ เศรษฐกิจสมัยใหม่กำลังต่อสู้เพื่อประนีประนอมระหว่างการพัฒนาทางเศรษฐกิจอย่างทะเยอทะยานและข้อผูกมัดในการสงวนทรัพยากรธรรมชาติและระบบนิเวศ ซึ่งปกติทั้งสองประเด็นนี้มักมองว่ามีสภาพขัดแย้งกัน

มโนทัศน์การพัฒนาอย่างยั่งยืนเป็นเรื่องที่ถูกวิจารณ์มาตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน รวมทั้งปัญหาว่าการพัฒนาอย่างยั่งยืนนั้นจะให้อะไรยั่งยืน มีการให้เหตุผลว่าการใช้ทรัพยากรธรรมชาติแบบใช้แล้วหมดไปอย่างยั่งยืนไม่มีอยู่จริง เพราะการสำรวจขุดเจาะใด ๆ สุดท้ายจะทำให้ปริมาณที่มีอยู่จำกัดในโลกหมดไปอยู่ดี เมื่อใช้ทัศนคตินี้แล้วทำให้การปฏิบัติอุตสาหกรรมทั้งหมดไม่ยั่งยืนตามไปด้วย[๑]: ๒๐f[๒]:๖๑-๖๗[๓]:๒๒f มีการให้เหตุผลว่าความหมายของมโนทัศน์ดังกล่าวถูกฉวยโอกาสขยายจาก

"การจัดการอนุรักษ์" มาสู่การพัฒนาเศรษฐกิจ และรายงานบรรณทัศน์ส่งเสริมยุทธศาสตร์ธุรกิจแบบเดิม ๆ สำหรับการพัฒนาโลก โดยแนบมโนทัศน์ที่กำกวมและไม่มีแก่นสารไปด้วยเพื่อใช้เป็นการประชาสัมพันธ์

Viabile - ปฏิบัติได้ : สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง ก่อให้เกิดผลเชิงบวกทั้งต่อเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม, Bearable - รับได้ : สภาพแวดล้อมเกิดสมดุล โดยใช้ทรัพยากรอย่างเหมาะสมและธรรมชาติสามารถแบกรับได้ ส่วนในด้านสังคม มีการพัฒนาในเชิงบวกด้านสิทธิเสรีภาพและโอกาสของเด็ก สตรี และผู้ด้อยโอกาสอื่นๆ และเป็นการเปลี่ยนแปลงที่ชุมชนยอมรับ, Equitable - ยุติธรรม : การพัฒนาก่อให้เกิดความเท่าเทียมทางด้านเศรษฐกิจและโอกาสของทุกคนในสังคม

๒.๕ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ทวี วัชรเกียรติศักดิ์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจให้กับชุมชนโดยการพัฒนากลุ่มอาชีพ ในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลพลสงคราม อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา” งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์การวิจัย คือ ศึกษาบริบทเชิงพื้นที่ในการดำเนินงานและการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนขององค์การบริหารส่วนตำบล แนวทางและการดำเนินการส่งเสริมการสร้าง ความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจให้กับชุมชนโดยการพัฒนากลุ่มอาชีพ และผลการดำเนินการสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจให้กับชุมชนโดยการพัฒนากลุ่มอาชีพในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลพลสงคราม อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา โดยการมีส่วนร่วมของภาคีการวิจัยและพัฒนาทั้งภายในและภายนอกชุมชน ด้วยการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมกลุ่มเป้าหมาย คือ คณาจารย์และนักศึกษา บุคลากรองค์กรปกครองท้องถิ่น ผู้นำชุมชน และสมาชิกกลุ่มอาชีพในชุมชน เก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการสังเกตแบบมีและไม่มีส่วนร่วม การสัมภาษณ์เชิงลึก บันทึกการปฏิบัติงาน และการเรียนรู้ นำมาวิเคราะห์ข้อมูลสรุปอุปนิสัยและวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัย พบว่า บริบทเชิงพื้นที่ในการดำเนินงานและการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนทั้งองค์การบริหารส่วนตำบล และชุมชน มีความพร้อมต่อการพัฒนา แนวทางและการดำเนินการส่งเสริมการสร้าง ความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจให้กับชุมชนโดยการพัฒนากลุ่มอาชีพ จะต้องสร้างจากภายใน ภายนอก และทั้งภายในและภายนอกชุมชน ตามปัจจัยแห่งความสำเร็จ คือ ความรู้ การยอมรับ ศักดิ์ศรีที่เท่าเทียมของภาคีสมาชิก และการมีชุมชนเป้าหมายเป็นศูนย์กลางของการสร้างความเข้มแข็งโดยที่ผลการดำเนินการสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจให้กับชุมชนโดยการพัฒนากลุ่มอาชีพเชิงรูปธรรมได้ทำให้มีการพัฒนา จัดตั้ง ดำเนินงาน และขับเคลื่อนการจัดหาทุนของกลุ่มอาชีพในทั้ง ๑๕ หมู่บ้านตามความเหมาะสมและการตัดสินใจของแต่ละชุมชน^{๒๕}

^{๒๕} ทวี วัชรเกียรติศักดิ์, “การสร้าง ความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจให้กับชุมชนโดยการพัฒนากลุ่มอาชีพในพื้นที่ องค์การบริหารส่วนตำบลพลสงคราม อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา”, วารสารวิชาการบริหารธุรกิจ สมาคมสถาบันอุดมศึกษาเอกชนแห่งประเทศไทย ในพระราชูปถัมภ์ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๑ (มกราคม - มิถุนายน ๒๕๕๙) : ๔๓

ภัทรพล ไชยเย็น ได้ทำการวิจัยเรื่อง “รูปแบบการดำเนินงานของเศรษฐกิจชุมชนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ในภาคเหนือตอนบน” ผลการวิจัยพบว่า จากการศึกษารูปแบบการดำเนินงานของเศรษฐกิจชุมชนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงในภาคเหนือตอนบนโดยการสัมภาษณ์ จากผู้นำชุมชน ประชาชนชาวบ้าน ประชาชนในเขตภาคเหนือพบตามลำดับดังต่อไปนี้

๑) รูปแบบการดำเนินงานของเศรษฐกิจชุมชนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงในภาคเหนือตอนบน การสร้างงานสร้างอาชีพเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนให้ มีความยั่งยืนรวมทั้งจัดระบบสวัสดิการให้กับทุกคนในชุมชน” โดยมีรูปการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนในการแก้ปัญหาความยากจน ประกอบด้วย ๔ รูปแบบที่ ๑. การลดราย ๒. จ่ายเพิ่มรายได้ ๓. การเสริมสร้างศักยภาพกลุ่มเศรษฐกิจชุมชน ๔. การบริหารจัดการเศรษฐกิจชุมชน

๒. แนวทางของประชาชนในการดำเนินงานของเศรษฐกิจชุมชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ๑) ด้านบุคคล พบว่า กรรมการและสมาชิกกลุ่มต้องการศึกษาอบรมและดูงานด้านการบริหารจัดการ เพื่อให้มีความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพ ๒) ด้านงบประมาณ พบว่า มีความต้องการเงินทุนหมุนเวียนสนับสนุนอย่างต่อเนื่องจาก หน่วยงานภาครัฐและเอกชนและต้องการให้มีการระดมทุนภายในกลุ่มเพื่อเป็นทุนสำรองและให้เกิดสภาพคล่องในการบริหารจัดการ ๓) ด้านวัสดุ อุปกรณ์สถานที่พบว่า มีความต้องการวัสดุ อุปกรณ์ที่มีมาตรฐานและมีจำนวนเพียงพอ ต่อความต้องการของสมาชิกภายในกลุ่ม ให้ใช้งานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ๔) ด้านการบริหารจัดการพบว่า กรรมการและสมาชิกกลุ่มมีความต้องการอบรมการบริหารจัดการ ด้านการผลิต การตลาด การบรรจุหีบห่อ และการออกแบบตลาดผลิตภัณฑ์ ๕) ด้านการมีส่วนร่วม พบว่า กรรมการและสมาชิกมีความ ต้องการอบรมพัฒนาการทำงานเป็นทีมและเทคนิคการทำงานต่างๆ เพื่อให้ผลงานมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

๓) ผลศึกษาปัญหาและอุปสรรครูปแบบการดำเนินงานของเศรษฐกิจชุมชนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงในภาคเหนือตอนบน ๑) ด้านบุคคล พบว่า สมาชิกกลุ่มบางคนไม่ให้ความร่วมมือในการผลิตและการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มเนื่องจากสมาชิกยังไม่เห็นประโยชน์ของการรวมกลุ่ม ๒) ด้านงบประมาณ พบว่า ขาดเงินทุนหมุนเวียน ซึ่งสาเหตุมาจากต้องซื้อวัตถุดิบจากภายนอก และต้องจ่ายค่าวัตถุดิบและแรงงานด้วยเงินสด ๓) ด้านวัสดุ อุปกรณ์ สถานที่ พบว่า กลุ่มต้องหาวัตถุดิบเข้าจากภายนอกและมีราคาสูงไม่สามารถ ควบคุมคุณภาพวัตถุดิบได้ ๔) ด้านการบริหารจัดการ การบริหารการเงินและบัญชี พบว่า สมาชิกส่วนใหญ่ไม่ชอบสร้างนิสัยบริหารการเงินและทำบัญชี แสดงรายการรับรายจ่ายเพื่อเป็นข้อมูลสำหรับแสดงต้นทุนที่แท้จริง ๕) ด้านการมีส่วนร่วม พบว่า คณะกรรมการและสมาชิกขาดการมีส่วนร่วมการทำงานเป็นทีมและเทคนิคในการทำงานร่วมกัน^{๖๖}

นาวัน ปัญญาหาญ ได้ทำการวิจัยเรื่อง สุนทรียศาสตร์เชิงพุทธในผ้าทอเมื่อน่าน ผลการวิจัยพบว่า ความงามในพุทธศาสนาถือว่าความงามแห่งศีล สมาธิปัญญา เป็นความงามสูงสุด ถ้าหากการใช้ศิลปะมาส่งเสริมในเรื่องความงามดังกล่าวใดคนใดตระหนักถึงความจริงในศาสนาและอุดมคติแห่งตน ตลอดจนถึงสรรพสิ่งที่ไม่เที่ยงแท้การตระหนักถึงความจริงที่แท้จริง การทอผาภายใต้

^{๖๖} ภัทรพล ไชยเย็น, รูปแบบการดำเนินงานของเศรษฐกิจชุมชนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ในภาคเหนือตอนบน, รายงานการวิจัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๙.

วัฒนธรรมพุทธศาสนาแบบพื้นบ้านเมืองนาน มีจุดมุ่งหมายเพื่อถ่ายทอดประสบการณ์สุนทรียะประสบการณ์สุนทรียะนี้หากเป็นประสบการณ์สุนทรียะทางศาสนา แล้วความศรัทธาจะเป็นพื้นฐานในการสร้างสรรค์ลวดลายผ้าอีกด้วย โดยเฉพาะความศรัทธาใน หลักคำสอนของพระพุทธศาสนา เช่นคำสอนที่เกี่ยวกับมนุษย์เทพเทวดา นรกสวรรค์และชีวิตหลัง ตายหรือแม้กระทั่งเรื่องวิญญาน ความเชื่อเหล่านี้สามารถสั่งสมเป็นประสบการณ์สุนทรียะ แล้วได้ถ่ายทอดความรู้สึกนั้นเป็นสัญลักษณ์เป็นลวดลายลงบนผืนผ้าได้อย่างสร้างสรรค์ตามจินตนาการ ของผู้ทอผ้า เป็นกิจกรรมที่ควบคุมพิเศษเพื่อบรรลุการแสดงออกซึ่งอารมณ์แห่งความงาม ศิล สมาธิ และปัญญา เป็นจุดมุ่งหมายและสร้างเสริมพอกพูนให้เนื้อแท้ของชีวิตมีเรื่องราว สีสัน ให้เกิดคุณค่าการกายและจิตใจ เป็นคุณค่าที่เกิดจากวิถีคิดปัญญา ไม่ใช่ภาวะค้นหาจากรูปภายนอกแต่เพียงอย่างเดียว ซึ่งเป็นหลักการที่ดีตามแนวทางศาสนาได้ด้วยเช่นกัน

นอกจากนี้การทอผ้าของผู้หญิงเมืองนาน ยังได้แสดงให้เห็นถึงบริบทต่างๆเชิงประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์ ความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมไทลื้อ ไทยวน และไทลาว ซึ่งเป็นองค์ความรู้ที่สำคัญต่อแผนพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืนเพื่อการอนุรักษ์สืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ตกทอดมา แต่บรรพบุรุษถือได้ว่าเป็นทรัพยากรอันมีคุณค่ายิ่ง แต่กระแสโลกาภิวัตน์แบบสมัยใหม่ นับวันจะพามรดกเหล่านี้เลือนรางหายไป คุณค่าจะกลาย เป็นเรื่องราวแต่ประการเดียวในที่สุดการแสวงหาเป้าหมายที่ดีงามในชีวิตมนุษย์ที่ควรพึงประสงค์บางอย่างก็จะลบลบหายไป

กัญญกานต์ เมืองสนธิ ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาการตลาดผลิตภัณฑ์ผ้าทอพื้นเมืองสำหรับนักท่องเที่ยวที่มายังศูนย์การค้าชุมชนในแนวเส้นทางระเบียงเศรษฐกิจตะวันออก - ตะวันตก การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาสำรวจและวิเคราะห์สถานการณ์ปัจจุบัน ผลิตภัณฑ์ผ้าทอพื้นเมืองภายในศูนย์การค้าชุมชนในแนวเส้นทางระเบียงเศรษฐกิจตะวันออก - ตะวันตก เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ผ้าทอพื้นเมืองของนักท่องเที่ยว และเพื่อเสนอแผนพัฒนาการตลาดผลิตภัณฑ์ผ้าทอพื้นเมืองสำหรับนักท่องเที่ยวที่มายังศูนย์การค้าชุมชน ในแนวเส้นทางระเบียงเศรษฐกิจตะวันออก - ตะวันตก ในการวิจัยครั้งนี้ได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ การพัฒนาการตลาดการท่องเที่ยว พฤติกรรมการซื้อของนักท่องเที่ยว ผลิตภัณฑ์ผ้าทอพื้นเมือง ศูนย์การค้าชุมชน และแนวเส้นทางระเบียงเศรษฐกิจตะวันออก-ตะวันตก วิธีดำเนินการวิจัยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ ร่วมกับการวิจัยเชิงปริมาณ โดยแบ่งกลุ่มตัวอย่างออกเป็น ๔ กลุ่ม ได้แก่ หน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้อง จำนวน ๕ คน ผู้ประกอบการ จำนวน ๕ คน กลุ่มผู้ผลิตผ้าทอพื้นเมือง จำนวน ๓ คน และนักท่องเที่ยวที่มายังศูนย์การค้าชุมชนในแนวเส้นทางระเบียงเศรษฐกิจตะวันออก - ตะวันตก จำนวน ๔๐๐ คนโดยใช้เครื่องมือในการวิจัย ๒ ลักษณะคือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก และแบบสอบถาม ศูนย์การค้าชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยวแนวใหม่ที่กำลังเติบโตในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือผ้าทอพื้นเมืองอีสานมีความเป็นเอกลักษณ์ ที่เกิดจากภูมิปัญญาท้องถิ่น มีผู้ประกอบการกลุ่มหนึ่งที่เห็นถึงความสำคัญของผ้าทอ

^{๒๐๗} นาวิน ปัญญาหาญ, สุนทรียศาสตร์เชิงพุทธในผ้าทอเมืองนาน, วิทยานิพนธ์, ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญา, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๑.

พื้นเมืองโดยการนำมาแปรรูปเพื่อจัดจำหน่ายภายในศูนย์การค้าชุมชนผลการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา พบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อยู่ในช่วงวัยผู้ใหญ่ สถานภาพโสด ภูมิลำเนาอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีอาชีพนักเรียน/นักศึกษา และพนักงานบริษัทเอกชน รายได้ ๑๕,๐๐๐ - ๒๒,๕๐๐ บาท จากผลการศึกษาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงได้จัดทำแผนพัฒนาการตลาดผลิตภัณฑ์ผ้าทอพื้นเมืองสำหรับนักท่องเที่ยว ด้านผลิตภัณฑ์คือความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น ด้านราคาคือราคาเหมาะสมกับคุณภาพ ด้านช่องทางการจัดจำหน่ายคือการจัดวางสินค้าเป็นสัดส่วน และด้านการส่งเสริมการตลาด คือการออกร้านในงานจัดแสดงสินค้า^{๖๘}

รศ.ภาพร บุญเรือง ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนากลยุทธ์การตลาดผลิตภัณฑ์ผ้าทอพื้นเมืองลาวครั้งของกลุ่มแม่บ้านพุน้ำร้อน ตำบลด่านช้าง อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี ผลการศึกษาวิจัยพบว่า

๑. สภาพการผลิตผลิตภัณฑ์ผ้าทอพื้นเมืองลาวครั้งของกลุ่มแม่บ้านพุน้ำร้อน พบว่า ระดับความคิดเห็นสภาพการผลิตผลิตภัณฑ์ผ้าทอพื้นเมืองลาวครั้งของกลุ่มแม่บ้านพุน้ำร้อน โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย = ๒.๙๕) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ได้รับการถ่ายทอดการทอผ้าจากบรรพบุรุษ ระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = ๓.๘๗) รองลงมา คือ กลุ่มแม่บ้าน พุน้ำร้อนมีความพึงพอใจต่อรายได้ที่ได้รับจากการทอผ้า ระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = ๓.๕๘) และค่าเฉลี่ย น้อยที่สุด คือ ได้รับการถ่ายทอดการทอผ้าจากหน่วยงานราชการที่ส่งเสริม (ค่าเฉลี่ย = ๒.๖๘)

๒. สภาพการตลาดผลิตภัณฑ์ผ้าทอพื้นเมืองลาวครั้งของกลุ่มแม่บ้านพุน้ำร้อน โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย = ๓.๓๘) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ในช่วงเทศกาลท่องเที่ยวผลิตภัณฑ์ผ้าทอทุกชนิดจะขายได้มากขึ้น ระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = ๔.๐๓) รองลงมา คือ ส่วนมากลูกค้าที่ซื้อผลิตภัณฑ์ผ้าทอจากชื่อเสียงของวัดพุน้ำร้อน ระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = ๓.๙๐) และค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ลูกค้าที่ซื้อผลิตภัณฑ์ส่วนใหญ่เป็นประชาชนในพื้นที่จังหวัดสุพรรณบุรี ระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย = ๒.๖๘)

๓. เพื่อพัฒนากลยุทธ์การตลาดผลิตภัณฑ์ผ้าทอพื้นเมืองลาวครั้งของกลุ่มแม่บ้านพุน้ำร้อน อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างการพัฒนาการตลาด ผลิตภัณฑ์ผ้าทอพื้นเมืองลาวครั้งของกลุ่มแม่บ้านพุน้ำร้อนกับการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ผ้าทอ พื้นเมืองลาวครั้งของลูกค้าในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าความสัมพันธ์ระดับสูงสุด คือ ด้านการกำหนดราคามีความสัมพันธ์เชิงบวกกับ การตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ผ้าทอพื้นเมืองลาวครั้งของลูกค้าระดับปานกลาง รองลงมา คือ ด้านการส่งเสริมการตลาดมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ผ้าทอพื้นเมือง ลาวครั้งของลูกค้าระดับปานกลาง และด้านที่มีค่าความสัมพันธ์ระดับต่ำสุด คือ ด้านช่องทางการตลาดมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการตัดสินใจซื้อ

^{๖๘} กันญกานต์ เมืองสนธิ์, การพัฒนาการตลาดผลิตภัณฑ์ผ้าทอพื้นเมืองสำหรับนักท่องเที่ยวที่มายังศูนย์การค้าชุมชนในแนวเส้นทางระเบียงเศรษฐกิจตะวันออก - ตะวันตก, วิทยานิพนธ์ ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการการท่องเที่ยว, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๗.

ผลิตภัณฑ์ผ้าทอพื้นเมืองลาวครั้ง ของลูกค้าระดับปานกลาง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕^{๖๙}

พระครูปริยัติวิสุทธิคุณ และคณะ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การใช้หลักพุทธศาสนาในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนพึ่งตนเองลุ่มแม่น้ำมูล อำเภอน้ำขุ่น จังหวัดสุรินทร์” ผลการวิจัยโดยอาศัยกลุ่มประชากรด้านบุคคล ด้านเอกสารและการลงไปศึกษาเก็บข้อมูลภาคสนาม พบว่า ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ ๑ การใช้หลักพุทธศาสนาในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนพึ่งตนเองลุ่มน้ำมูล อำเภอน้ำขุ่น จังหวัดสุรินทร์ ประยุกต์ใช้ตามหลักวิสาหกิจชุมชน ๕ ด้านได้แก่ ด้านการบริหารจัดการกลุ่มส่วนใหญ่ใช้หลักสัปปุริสธรรม หลักพรหมวิหารธรรมและหลักอปริหานิยธรรม ด้านการบริหารจัดการด้านหลักพรหมวิหารธรรม หลักฆราวาสธรรม และหลักทิวฐธรรมมีกัตถะ ด้านการบริหารจัดการด้านผลิตและงานสนับสนุนการผลิตส่วนใหญ่ใช้หลักสัปปุริสธรรม หลักพรหมวิหารธรรมและหลัก ทิวฐธรรมมีกัตถะ ด้านการบริหารจัดการด้านหลักสัปปุริสธรรม หลักปาปณิกกรรม หลักโภควิภาค หลักทิวฐธรรมมีกัตถะและหลักคิหิสุข และด้านการปรับปรุงและพัฒนาธุรกิจชุมชนธรรมหลักปาปณิกกรรมหลักทิวฐธรรมมีกัตถะ วิธีการใช้หลักพุทธศาสนาในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนพึ่งตนเองลุ่มน้ำมูล อำเภอน้ำขุ่น จังหวัดสุรินทร์ พบว่าโดยส่วนใหญ่ประยุกต์กลั่นกรองหลักพุทธศาสนาให้สอดคล้องแฝงอยู่ในกระบวนการของกิจกรรมวิสาหกิจชุมชน ทั้ง ๕ ประการ คือ การบริหารจัดการกลุ่มการบริหารจัดการด้านการบริหารจัดการด้านการผลิตและงานสนับสนุนการผลิต การบริหารจัดการ และการปรับปรุงและพัฒนาธุรกิจชุมชนวิธีใช้หลักพุทธศาสนาอีกประการคือผู้นำกลุ่มปลูกฝังคุณธรรมให้เกิดมีในใจสมาชิกภาพ ผลการใช้หลักพุทธศาสนาในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนพึ่งตนเองลุ่มน้ำมูล อำเภอน้ำขุ่น จังหวัดสุรินทร์ พบว่า ด้านการบริหารจัดการสามัคคี มีความซื่อสัตย์ เกิดความไว้วางใจ มีการปฏิบัติงานอย่างทุ่มเท เสียสละ จริงจัง มีเป้าหมาย ด้านการบริหารจัดการ ทำให้ลูกค้าและสมาชิกของกลุ่มเชื่อมั่น ให้ความไว้วางใจ ด้านการบริหารจัดการด้านการผลิตและงานสนับสนุนการผลิต ทำให้มีความขยันหมั่นเพียร อดทนต่อความยากลำบาก ฉลาดรอบรู้ เสียสละ มีมุมมองที่กว้างขวาง ด้านการบริหารจัดการด้านการเงิน ทำให้มีความซื่อสัตย์สุจริต มีสัจจะ เทียงธรรม เกิดความไว้วางใจกัน รู้จักจำแนกแยกแยะ มีโลกทัศน์ที่กว้างไกล ตรงไปตรงมา มั่นคง และมีความสุข และด้านการปรับปรุงและพัฒนาธุรกิจชุมชนทุกด้าน ทำให้สมาชิกเกิดความคิดอ่าน เพิ่มมุมมอง รู้จักจำแนกแยกแยะ ไม่ขัดแย้งแบบทำลาย เชื่อมโยงเครือข่าย มีความเอื้อเฟื้อเกื้อกูลต่อเพื่อนมนุษย์ ทั้งหมดส่งผลเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน คือ ความเข้มแข็งมั่นคงของวิสาหกิจชุมชนสามารถพึ่งตัวเองได้^{๗๐}

สำนักวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนสู่ความเข้มแข็งกรณีดอกไมประดับธัญจากใบยาวพารา” ผลการศึกษาพบว่า ระดับศักยภาพของวิสาหกิจชุมชนหรือ ระดับความเข้มแข็งอยู่ในระดับดีแต่เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน ระดับศักยภาพที่อยู่ในระดับดีมี ๓ ด้านคือด้านทิศทางของวิสาหกิจชุมชน ด้านการบริหารตลาด และด้านการบริหารสมาชิก ส่วนที่

^{๖๙} รัชฎาพร บุญเรือง, การพัฒนากลยุทธ์การตลาดผลิตภัณฑ์ผ้าทอพื้นเมืองลาวครั้งของกลุ่มแม่บ้านผู้นำร้อน ตำบลด่านช้าง อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี, รายงานการวิจัย, มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร, ๒๕๖๑.

^{๗๐} พระครูปริยัติวิสุทธิคุณ และคณะ, การใช้หลักพุทธศาสนาในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนพึ่งตนเองลุ่มน้ำมูล อำเภอน้ำขุ่น จังหวัดสุรินทร์, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑.

เหลืออีก ๔ ด้านคือ การวางแผนดำเนินงาน การจัดการสินค้าและบริการด้านการจัดการความรู้และข้อมูลข่าวสารและด้านผลลัพธ์การดำเนินงานสำหรับศักยภาพอยู่ในเกณฑ์ระดับปานกลาง ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนา วิสาหกิจชุมชนสู่ความเข้มแข็งมี ๒ ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติคือ การมีส่วนร่วมของสมาชิก และชุมชนได้รับผลประโยชน์สวนปัญหาและอุปสรรคได้แก่การผลิตมีวัตถุดิบไม่เพียงพอในบางช่วงของทางการตลาดมีน้อยขาดข้อมูลตลาดการตลาด และระดับศักยภาพบางด้านอยู่ในระดับต่ำ ดังนั้น วิสาหกิจชุมชนควรใช้วัตถุดิบอย่างอื่นผลิตทดแทนไปอย่างพาราในช่วงที่ขาดแคลน และตรวจสอบสภาพวัตถุดิบคือไปอย่างไม่ควรนำไปขายออนไลน์ใช้ในการผลิต สวนด้านการตลาดควรมีการฝึกอบรมสมาชิกกลุ่มเพื่อพัฒนาทักษะและรูปแบบใหม่ๆ อย่างสม่ำเสมอเพิ่มช่องทางการจำหน่ายให้มากขึ้น ภาครัฐควรจัดหาสถานที่แอ่ง นอนในการจำหน่ายสินค้า รวมทั้งพัฒนาระดับศักยภาพที่เป็นขอดีให้มีระดับดีขึ้น โดยการวางแผนการดำเนินงานและพัฒนาความแตกต่างของผลิตภัณฑ์ให้ต่างจากผู้ผลิตรายอื่น^{๗๑}

จรัส ดวงสุวรรณ และภัสสร ดวงสุวรรณ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การวิจัยและพัฒนาระบบการจัดการเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนเพื่อสร้างความเข้มแข็งของชุมชนอย่างเป็นระบบและยั่งยืน : การศึกษาการพื้นที่ภาพบนกระดองปู หมู่บ้านสาขลา ตำบลนาเกลือ อำเภอสัตหีบ จังหวัดสมุทรปราการ” บริบทที่ศึกษาครั้งนี้ คือ หมู่บ้านสาขลา ปัจจุบันตั้งอยู่เขตตำบลนาเกลือ อำเภอสัตหีบ จังหวัดสมุทรปราการ มีเนื้อที่ประมาณ ๓๒ ตารางกิโลเมตร การเดินทางไปหมู่บ้านสาขลา หรือตำบลนาเกลือสามารถเดินทางได้โดยทางรถยนต์ เพราะมีถนนคอนกรีตเข้าถึงตำบลนาเกลือได้ การเดินทางระหว่างบ้านสาขลาและอำเภอสัตหีบจะมีรถตู้ รถสองแถววิ่งประจำทาง และมีรถรับส่งนักเรียนไปเรียนตามโรงเรียนที่มีชื่อเสียงต่างๆ นอกชุมชน หมู่บ้านสาขลาเป็นหมู่บ้านของชาวประมงที่ยังมีวิถีชีวิตแบบเดิมในการทำประมงชายฝั่ง ชุมชนบ้านสาขลาประกอบด้วยหมู่ที่ ๑-๘ แต่ละหมู่บ้านมีประมาณ ๒๕๐ ครัวเรือนและมีประชากรประมาณ ๒,๐๐๐ คน น้ำบริโภคใช้น้ำจากโครงการประปาชนบท ในชุมชนมีโรงเรียนที่เปิดสอนระดับชั้นอนุบาลและประถมศึกษา คือ โรงเรียนชุมชนวัดสาขลา และมีโรงเรียนที่เปิดสอนระดับมัธยมศึกษา คือ โรงเรียนสุทธิดาราอุปถัมภ์ ซึ่งเป็นโรงเรียนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ มีสถานีนอนำยประจำหมู่บ้านและสถานีตำรวจ คนในชุมชนส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ^{๗๒}

แสน กิรินวนันท์ และวรวิทย์ โรมรัตนพันธ์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ความเข้มแข็งของสวัสดิการชุมชนบนอัตลักษณ์ความเป็นจีนกรณีศึกษาชุมชนโป๊ะเบ้” ผลการวิจัยพบว่าชาวจีนภายในชุมชนโป๊ะเบ้ได้อาศัยอัตลักษณ์ ๓ อัตลักษณ์ ได้แก่ อัตลักษณ์ความเป็นจีน ซึ่งเป็นอัตลักษณ์ที่เหมือนกันของชาวจีนทั้งชาติได้แก่ รูปแบบวันสำคัญอย่างวันตรุษจีน สารทจีน เป็นต้น ประเพณีสำคัญเช่นงานแต่งงาน งานศพ (กงเต็ก) เป็นต้น หรืออัตลักษณ์ของชาวจีนแต่จิว ซึ่งชาวจีนภายในชุมชนโป๊ะเบ้เกือบ

^{๗๑} สำนักวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร, การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนสู่ความเข้มแข็งกรณีดอกไม้อะดัมย์ จากไปอย่างพารา, (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร : กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, ๒๕๕๑), หน้า ๑

^{๗๒} จรัส ดวงสุวรรณ และภัสสร ดวงสุวรรณ, “การวิจัยและพัฒนาระบบการจัดการเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนเพื่อสร้างความเข้มแข็งของชุมชนอย่างเป็นระบบและยั่งยืน : การศึกษาการพื้นที่ภาพบนกระดองปู หมู่บ้านสาขลา ตำบลนาเกลือ อำเภอสัตหีบ จังหวัดสมุทรปราการ”, วารสารเผยแพร่ความรู้ทางวิชาการและงานวิจัย, ปีที่ ๑๕ ฉบับที่ ๑ (มกราคม - ธันวาคม ๒๕๕๙)

ทั้งหมด ล้วนเป็นผู้ที่อพยพมาจากพื้นที่บริเวณชั่วยาวหรือบริเวณใกล้เคียง ล้วนพูดภาษาแต้จิ๋วทั้งสิ้น ฉะนั้นชาวจีนภายในโบ้เบ้จึงล้วนพูดภาษาแต้จิ๋วทั้งสิ้น โดยอัตลักษณ์สำคัญของชาวจีนแต้จิ๋ว เช่น รักการค้าขาย การเคารพศาลเจ้าปึงเถ่ากง เป็นต้น ส่วนอัตลักษณ์การผสมกลมกลืนระหว่างไทยและจีน เนื่องจากชาวจีนโบ้เบ้ส่วนใหญ่พอก้าวเข้ามาอาศัยยังไทยเป็นเวลานาน ผสมกับการที่ชุมชนโบ้เบ้เป็นพื้นที่เช่าของวัดบรมนิวาส ด้วยความกตัญญูของชาวจีนโบ้เบ้ต่อประเทศไทยและวัดบรมนิวาส จึงได้บูรณาการอัตลักษณ์ของชาวไทยและชาวจีนเข้าระหว่างกัน กลายเป็นอัตลักษณ์ไทยและจีนในที่สุด นอกจากนี้ชาวจีนโบ้เบ้ได้อาศัยอัตลักษณ์ความเป็นจีนเช่นการรวมกลุ่ม เครือข่ายหรือระบบศาลเจ้า เป็นต้น สร้างระบบสวัสดิการชุมชนผ่านระบบศาลเจ้าและสมาคม จนเกิดรูปแบบสวัสดิการชุมชนที่ต้องสมทบและไม่ต้องสมทบขึ้นในที่สุด^{๗๓}

อินท์ชลิตา วัชรจิระโชติ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาเปรียบเทียบการจัดการวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตผ้าไหม อำเภอบ้านเขว้า และกลุ่มผลิตผ้าไหม อำเภอคอนสวรรค์ จังหวัดชัยภูมิ” ผลการวิจัยพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามเป็นเพศหญิง ๑๐๐% ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอายุตั้งแต่ ๕๐ ปีขึ้นไปประกอบอาชีพ การเกษตรและมีการศึกษาในระดับประถมศึกษา มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนมากกว่า ๒๑,๐๐๐ บาท และพบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นสมาชิกของกลุ่มทอผ้า ๘-๑๐ ปี โดยจำหน่ายสินค้าเฉพาะในประเทศ ทั้งนี้ กลุ่มตัวอย่างจากอำเภอบ้านเขว้ามีการจัดการวิสาหกิจชุมชนในภาพรวมในระดับปานกลาง แต่กลุ่มตัวอย่างจากอำเภอคอนสวรรค์ มีการจัดการวิสาหกิจชุมชน ในภาพรวมในระดับน้อย ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า การจัดการวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตผ้าไหมของสองอำเภอ แตกต่างกันจริงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕^{๗๔}

ไพศาล มุ่งสมักร และคณะ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการจัดการที่ประสบผลสำเร็จของกลุ่มเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน ผลิตภัณฑ์สมุนไพร กลุ่มจังหวัดนครชัยบุรินทร์” ผลการวิจัยพบว่า ๑) ภาพรวมความสำเร็จในการจัดการเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนผลิตภัณฑ์สมุนไพรทั้ง ๘ ด้านอยู่ในระดับสูง เมื่อเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่ตั้งไว้ด้านต่างๆ ได้แก่ด้านการจัดซื้อ/การผลิตด้านการปฏิบัติการด้านการจัดส่งสินค้าด้านการตลาดและการขายด้านการบัญชี/การเงินด้านการจัดการทุนชุมชน ด้านข่าวสาร/การแลกเปลี่ยนเรียนรู้และด้านการบริหารทรัพยากรมนุษย์ ๒) มี๑๗ตัวแปรเป็นองค์ประกอบสำคัญที่มีผลต่อความสำเร็จในการจัดการเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน (ค่าคะแนนองค์ประกอบ ๐.๒๐๓-๐.๕๑๐) ที่สำคัญ ๓ อันดับแรก ได้แก่ การสร้างระบบการติดต่อสื่อสาร การผลิตสำรองเผื่อไว้ในช่วงฤดูกาลที่ขาดวัตถุดิบ และ การประสานงานเพื่อให้กลุ่ม/เครือข่ายบรรลุเป้าหมาย และ ๓) รูปแบบการจัดการที่ประสบผลสำเร็จประกอบด้วย ๔ ด้านสำคัญดังนี้ ๓.๑) ด้านการเงิน ก) เน้นการประเมินการบริหาร ข) เน้นการจัดหาแหล่งทุนภายนอก และค) เน้นความร่วมมือกำหนดระบบสวัสดิการกลุ่ม ๓.๒) ด้านผู้รับบริการ เน้นความพึงพอใจของสมาชิกเครือข่ายเกี่ยวกับระบบประสานงานเพื่อให้เครือข่ายบรรลุเป้าหมาย ๓.๓) ด้านกระบวนการบริหารจัดการภายใน ก) เน้นการให้บริการเกี่ยวกับระบบบัญชีที่เป็นมาตรฐาน ข) เน้นการสร้างเครือข่ายการสร้างระบบติดต่อสื่อสาร และ ค) เน้น

^{๗๓} แสน กิตตินวนันท์ และวรวิทย์ โรมรัตนพันธ์, “ความเข้มแข็งของสวัสดิการชุมชนบนอัตลักษณ์ความเป็นจีนกรณีศึกษาชุมชนโบ้เบ้”, วารสารการเมืองการปกครอง, ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๒ (มีนาคม – สิงหาคม ๒๕๕๘) : ๕๗

^{๗๔}อินท์ชลิตา วัชรจิระโชติ, “การศึกษาเปรียบเทียบการจัดการวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตผ้าไหม อำเภอบ้านเขว้า และกลุ่มผลิตผ้าไหม อำเภอคอนสวรรค์ จังหวัดชัยภูมิ”, วารสารวิชาการบริหารธุรกิจ สถาบันอุดมศึกษาเอกชนแห่งประเทศไทย (สสอท.), ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม – ธันวาคม ๒๕๕๖) : ๔๖

ประสิทธิภาพผลิตภัณฑ์เกี่ยวกับ การกำหนดคุณสมบัติของวัตถุดิบ และการผลิตสำรองเพื่อฤดูกาลขาด วัตถุดิบ และ ๓.๔) ด้านการเรียนรู้และพัฒนา ก) เน้นองค์ความรู้เกี่ยวกับ เกณฑ์การเลือก/ตรวจสอบ ผู้ค้า การแบ่งปันแรงงานการตรวจสอบความต้องการซื้อวัตถุดิบ ข้อมูลผู้ค้าวัตถุดิบ วัสดุอุปกรณ์ เกี่ยวกับการดำเนินงานของกลุ่ม และ การร่วมปฏิบัติตามกฎหมายแรงงาน และ ข) เน้นฝึกทักษะ เกี่ยวกับการพัฒนาทักษะให้กับสมาชิกเครือข่าย^{๗๕}

ณัฐพร ดอกบุญนาค และธำพร ทอดคำนุช ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของ ชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวกรณีศึกษาชุมชนในตลาดร้อยปีสามชุกอำเภอสามชุก จังหวัด สุพรรณบุรี” ผลการวิจัยพบว่า การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในการจัดการด้านการท่องเที่ยว นั้น คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวในระดับมาก โดยเฉพาะในด้านการจัดการด้าน สถานที่ ที่จะเข้ามามีส่วนร่วมทั้งในด้านวางแผน การประชุมนโยบายหรือแสดงความคิดเห็นต่าง ๆ ด้านของสิ่งอำนวยความสะดวกนั้นชุมชนจะมีส่วนแค่การแสดงความคิดเห็นว่าดีหรือไม่ ต้องการ หรือไม่ต้องการ แต่ไม่ได้เข้ามาส่วนในการวางแผนคิดนโยบาย หรือการจัดการมากแต่อย่างใด และ ด้านบุคลากร ประชาชนหรือคนในชุมชนนั้น มีส่วนร่วมมากแต่ในส่วนของการจัดการด้านกฎเกณฑ์ ทางการท่องเที่ยวในตลาดร้อยปีสามชุกนั้น คนในชุมชนมีส่วนร่วมลดลงหากเทียบกับด้านอื่น ๆ เนื่องจากปัจจุบันกฎเกณฑ์ต่าง ๆ คือกฎที่ได้ปฏิบัติสืบต่อกันมา ไม่ได้มีการวางกฎเกณฑ์ที่ตายตัว ข้อเสนอแนะ๑. ส่งเสริมคนรุ่นใหม่ให้เข้ามามีบทบาทในการจัดการการท่องเที่ยวให้มากขึ้น๒. ส่งเสริม ให้คนในชุมชนคิดถึงส่วนรวมมากกว่าผลทางธุรกิจมากขึ้น๓. ภาครัฐเข้ามามีบทบาทหรือส่งเสริม ช่วยเหลือให้มากขึ้น เนื่องจากปัจจุบันผู้ที่ลืบทอดหรือดูแลพื้นที่ลดน้อยลง๔. ส่งเสริมให้คนในชุมชน ตระหนักและเข้าใจถึงการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนมากขึ้น^{๗๖}

สุกัญญา อธิปอนันต์ และคณะ กลยุทธ์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาวิสาหกิจชุมชน เพื่อการพึ่งตนเอง” ผลการวิจัยพบว่า ๑) บริบทชุมชนและสถานการณ์วิสาหกิจชุมชน คนในชุมชน ประกอบอาชีพเกษตรเป็นหลัก แรกเริ่มเป็นกลุ่มอาชีพหรือกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร รวมกลุ่มกันเพื่อรับ การสนับสนุนจากภาครัฐ ต่อรอง จัดซื้อปัจจัยการผลิตและขอสนับสนุนเงินทุน มีการรวมตัวแบบ หลวมๆ สมาชิกไม่ค่อยมีส่วนร่วม มีเพียงผู้นำและแกนนำดำเนินการเป็นหลัก บางส่วนรวมกลุ่มกัน เพื่อหารายได้เสริมและใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ โดยทำกิจกรรมการผลิตและการแปรรูป มีทั้งการ ดำเนินการร่วมกันและแยกกันทำ เพื่อตอบสนองความต้องการของชุมชนและตลาด จัดทะเบียนเป็น วิสาหกิจชุมชนเมื่อปี ๒๕๔๘ และได้รับการประเมินศักยภาพอยู่ในระดับปานกลางถึงดี ๒) กระบวนการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนเพื่อการพึ่งตนเองที่เหมาะสม แบ่งเป็น (๑) ด้านการพัฒนาการบริหารจัดการองค์กร ได้แก่ การทบทวนและปรับปรุงโครงสร้างองค์กร บทบาทหน้าที่ กฎระเบียบ ข้อตกลงร่วม การจัดระบบข้อมูล การทำบัญชี การพัฒนาผู้นำและสมาชิกการพัฒนาการบริหาร จัดการแบบมีส่วนร่วม การสร้างคนรุ่นใหม่ การประชุมพบปะอย่างต่อเนื่อง (๒) ด้านการพัฒนา

^{๗๕}ไพศาล มุ่งสมัคร และคณะ, “รูปแบบการจัดการที่ประสบผลสำเร็จของกลุ่มเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน ผลิตภัณฑ์สมุนไพร กลุ่มจังหวัดนครชัยบุรีรัมย์”, วารสารสมาคมนักวิจัย, ปีที่ ๑๘ ฉบับที่ ๓ (กันยายน - ธันวาคม ๒๕๕๖) : ๑๑๕

^{๗๖}ณัฐพร ดอกบุญนาค และธำพร ทอดคำนุช, “การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยว กรณีศึกษาชุมชนในตลาดร้อยปีสามชุกอำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี”, รายงานการวิจัย, (กองทุนส่งเสริมการ วิจัย, ๒๕๕๖), หน้า บทคัดย่อ

ผลิตภัณฑ์/กิจกรรม ได้แก่ การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลด้านการผลิต จัดทำแผนพัฒนาการผลิตให้สอดคล้องกับศักยภาพของพื้นที่และความต้องการตลาด ค้นหาผู้รู้ รวบรวมภูมิปัญญา องค์ความรู้ พัฒนาระบบการผลิตและแปรรูปเพื่อให้ได้คุณภาพมาตรฐาน ลดต้นทุนการผลิต เพิ่มประสิทธิภาพ และรักษาสิ่งแวดล้อม พัฒนาบรรจุภัณฑ์และจัดระบบควบคุมคุณภาพมาตรฐาน (๓) ด้านการพัฒนาการตลาด ได้แก่ การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลด้านการตลาด จัดทำแผนพัฒนาการตลาด สํารวจตลาด ทดสอบผลิตภัณฑ์ ขยายช่องทางการตลาด ส่งเสริมการขาย สร้างความมั่นใจและประชาสัมพันธ์ (๔) ด้านการพัฒนาเครือข่าย ได้แก่ การศึกษาและจัดทำฐานข้อมูลเครือข่าย จัดทำแผนบูรณาการ กำหนดบทบาท ข้อตกลงร่วม การจัดกระบวนการเรียนรู้ เช่น การจัดเวทีเรียนรู้ ศึกษาดูงาน ทำแปลงเรียนรู้ ทดสอบและพัฒนา วางแผนการผลิตและการตลาด และ ๓) ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนเพื่อการพึ่งตนเอง แบ่งเป็น (๑) ปัจจัยภายในกลุ่ม ได้แก่ การมีส่วนร่วม ความเสียสละ สามัคคี ความร่วมมือของสมาชิกและครอบครัว การดำเนินกิจกรรมที่ต่อเนื่อง การควบคุมคุณภาพสินค้า การพัฒนาความรู้/ภูมิปัญญา การพัฒนาผลิตภัณฑ์/กิจกรรมและการตลาด ศักยภาพของผู้นำและสมาชิกของวิสาหกิจชุมชน (๒) ปัจจัยในชุมชน ได้แก่ ความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชน วัฒนธรรมและประเพณี โครงสร้างประชากรในชุมชน การพัฒนาคนรุ่นใหม่ ทรัพยากรที่มีในชุมชน การจ้างงานในชุมชน/รายได้ การมีส่วนร่วมของชุมชนในการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ และการมีตลาดชุมชนรองรับ และ (๓) ปัจจัยภายนอกชุมชน ได้แก่ นโยบายรัฐ ระบบเสริมหนุน เครือข่าย กลไกทางการตลาด และการคมนาคม^{๗๗}

ขวัญกมล ดอนขวา ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การจัดการธุรกิจชุมชนบนพื้นฐานปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ผลการศึกษาพบว่า การจัดการด้านการผลิต การจัดการด้านทรัพยากรมนุษย์ การจัดการด้านการตลาด และการจัดการการเงินและบัญชี เป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการจัดการธุรกิจชุมชน ส่วนความพอประมาณ ความมีเหตุผล การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ความรู้ และคุณธรรม เป็นองค์ประกอบที่สำคัญของแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีค่ามีค่า KMO ค่า Bartlett's Test of Sphericity มีการแจกแจงโดยประมาณแบบ Chi-Square ผ่านเกณฑ์การทดสอบทางสถิติ นอกจากนี้ยังมีค่า Total Initial Eigen values มากกว่า ๑ และสามารถอธิบายความแปรปรวนของข้อมูลได้มากที่สุดถึง ๗๕ % โดยองค์ประกอบทุกตัวมีค่า Factor Loading เข้าใกล้ ๑ ในด้านการประยุกต์ใช้แนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในด้านการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีและความมีเหตุผล มีผลกระทบทางตรงต่อการจัดการธุรกิจชุมชนด้านการผลิตมากที่สุด โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เท่ากับ ๐.๔๙๐ และ ๐.๓๑๕ ตามลำดับ นอกจากนี้ยังพบว่า กลุ่มอาชีพใช้เงื่อนไขความรู้มาเป็นหลักในการพิจารณาการจัดการธุรกิจชุมชนด้านการผลิต มากกว่าเงื่อนไขคุณธรรม โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เท่ากับ ๐.๕๑๘ และ ๐.๒๘๙ ตามลำดับ กลุ่มอาชีพมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนอยู่ในระดับสูงมากเพียงใด มีระยะเวลาดำเนินการมายาวนาน และการได้รับการอบรมของสมาชิกในแต่ละกลุ่มอาชีพเกี่ยวกับการจัดการธุรกิจชุมชน จะทำให้สามารถประสบความสำเร็จในการทำธุรกิจของกลุ่มอาชีพเพิ่มขึ้น^{๗๘}

^{๗๗} สุกัญญา อธิปอนันต์ และคณะ, “กลยุทธ์การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนเพื่อการพึ่งตนเอง”, รายงานวิจัย, กรมส่งเสริมการเกษตร, ๒๕๕๐

^{๗๘} ขวัญกมล ดอนขวา, “การจัดการธุรกิจชุมชนบนพื้นฐานปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง”, รายงานการวิจัย, สาขาวิชาเทคโนโลยีการจัดการสำนักวิชาเทคโนโลยีสังคม : มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี, ๒๕๕๖

วลีษฐ์พล กุลพรม ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนากระบวนการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งตามหลักพุทธธรรมของเทศบาลตำบลต้นธง อำเภอเมืองจังหวัดลำพูน ผลการวิจัยพบว่า บริบทชุมชนเข้มแข็งของประชาชนเทศบาลตำบลต้นธงด้านสภาพสังคมมีการจัดระบบการศึกษาทั้งในระบบและนอกระบบโรงเรียนมีสถานศึกษาในระดับอนุบาล จนถึงระดับอุดมศึกษา ด้านการสาธารณสุขมีโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล ด้านโครงสร้างพื้นฐานและการคมนาคมมีไฟฟ้า น้ำประปา ถนนสัญจรสะดวก ด้านทรัพยากรธรรมชาติ มีแม่น้ำปิง แม่น้ำกวง ด้านขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรม มีภาษาพูดเป็นของตนเอง เรียกว่า คำเมือง และคำยอง และมีแหล่งท่องเที่ยวภายในวัด

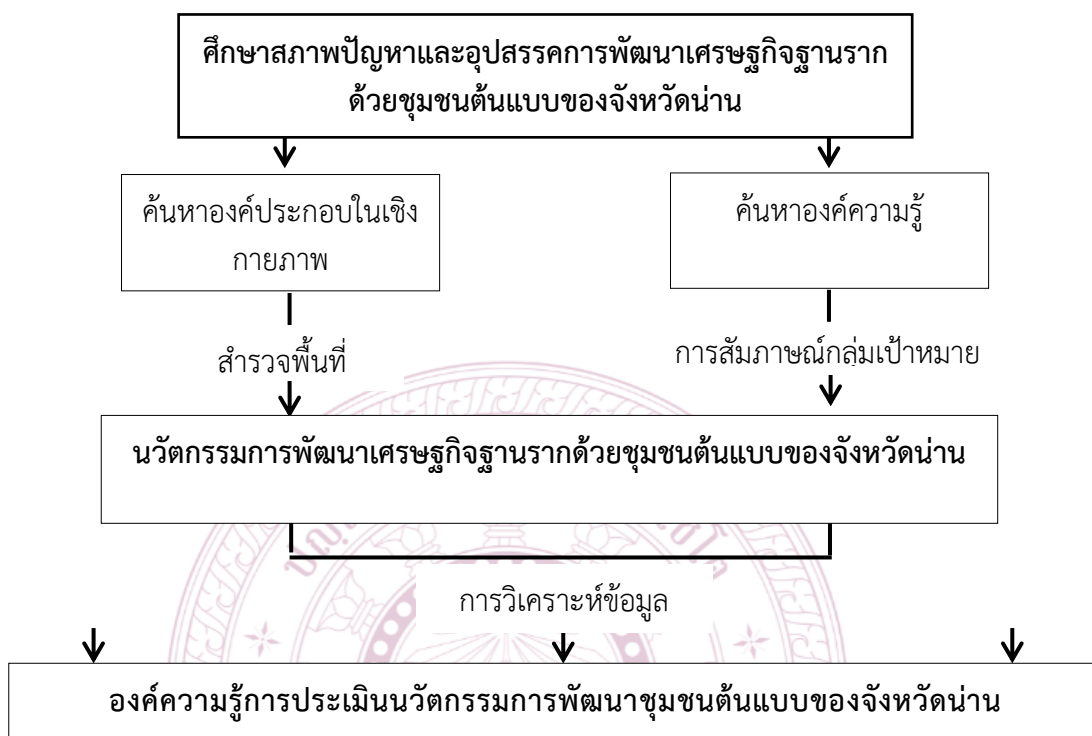
การพัฒนาโดยการใช้กระบวนการทางทฤษฎี terms ๑. technology ด้านเทคโนโลยีนั้นนำมาใช้ในการพัฒนาเป็นเรื่องสำคัญที่ภาครัฐต้องนำมาใช้ เพื่อบริการประชาชนเพื่อความสะดวกรวดเร็ว ๒. Economic ด้านเศรษฐกิจ มีความสำคัญยิ่งที่จะช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งในชุมชน เศรษฐกิจดี ทำให้ชุมชนเข้มแข็ง ทำให้ประชาชนกินดี อยู่ดี ประชาชนไม่มีหนี้สิน ชุมชนก็เข้มแข็ง ๓. Resource ด้านทรัพยากรบุคคลถือว่าสำคัญที่สุดต่อการพัฒนาต่าง ๆ ต้องมีการพัฒนาบุคลากรอย่างต่อเนื่องเพื่อประสิทธิภาพด้านการบริหารจัดการ ๔. Mental ด้านจิตใจ ความเข้มแข็งของชุมชนเริ่มต้นที่จิตใจเป็นสำคัญ ถ้าประชาชนมีจิตใจที่อ่อนแอไม่เข้มแข็งก็พ่ายแพ้แก่ปัญหาชีวิต ไม่สามารถแก้ไขปัญหาที่มีความสลับซับซ้อนได้ ๕. Socio-cultural system ด้านระบบสังคมและวัฒนธรรม ยังคงอนุรักษ์ไว้ซึ่งขนบธรรมเนียมประเพณีดั้งเดิม ให้มีความสำคัญกับกิจกรรมวันสำคัญทางศาสนาทำให้ประชาชนมีศีลธรรม

นอกจากนั้นก็มีการพัฒนากระบวนการสร้างความเข้มแข็งด้วยหลักพุทธธรรม จักร ๔ (ธรรมนำชีวิตไปสู่ความเจริญรุ่งเรือง ดุลลือนารถไปสู่ที่หมาย หลักจักร ๔ มีการประยุกต์ใช้เพื่อความเข้มแข็งของชุมชน คือ จักร ๔ ได้แก่ ๑.ปฏิรูปเทศบาล (อยู่ในถิ่นที่ดี มีสิ่งแวดล้อมเหมาะสม) ชุมชนตำบลต้นธงถือว่าตั้งอยู่ในถิ่นที่เหมาะสมทั้งด้าน อาณาเขตที่สะดวกสบายด้านการสัญจร เอื้ออำนวยต่อหลายๆ ด้าน ๒.สืบปฐพีสสยะ (สมาคมกับสัตบุรุษ) คือการส่งเสริมให้ประชาชนได้มีการเสวนาคบหาบุคคลอื่นที่เป็นคนดีมีกัลยาณมิตร ๓.อัตตสัมมาปณิธิ (ตั้งตนไว้ชอบ, ตั้งจิตคิดมุ่งหมาย นำตนไปถูกทาง) ในตำบลต้นธงดังกล่าวมาแล้วว่ามีโครงการฝึกอบรมธรรมะแก่ประชาชน หลายโครงการ เช่น พระธรรมทูตสัญจร อ.ป.ต.สัญจร พบประชาชนโครงการหมู่บ้านรักษาศีลห้า เป็นต้น ๔.บุพเพกตบุญญตา (ความเป็นผู้ได้ทำความดีไว้ก่อนแล้ว, มีพื้นเดิมดี, ได้สร้างสมคุณความดีเตรียมพร้อมไว้แต่ต้น) ถือได้ว่าเป็นการเสริมสร้างคุณความดี จากการประพฤติปฏิบัติมาอย่างต่อเนื่องนั้น นับได้ว่าเป็นทุนเดิมของสังคมที่ได้สั่งสมความดีมาก่อน จึงเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้สังคมในตำบลต้นธงมีความเข้มแข็งสงบสุข ตามแบบของชุมชน สังคมวิถีพุทธ^{๗๔}

^{๗๔} วลีษฐ์พล กุลพรม, การพัฒนากระบวนการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งตามหลักพุทธธรรมของเทศบาลตำบลต้นธง อำเภอเมืองจังหวัดลำพูน, รายงานการวิจัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน, ๒๕๖๐.

๒.๖ กรอบแนวคิดในการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่องนี้ ผู้วิจัยได้สร้างกรอบแนวคิดที่สำคัญของการศึกษาวิจัย ดังนี้

แผนภาพที่ ๒.๕ กรอบแนวคิดการวิจัย

บทที่ ๓

วิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “นวัตกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้วยชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่าน” มีวัตถุประสงค์ ๓ ประการคือ ๑ เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและอุปสรรคการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้วยชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่าน ๒) เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้วยชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่าน ๓) เพื่อนำเสนอแนะนวัตกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้วยชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่าน มีรายละเอียดดังนี้

- ๓.๑ รูปแบบการวิจัย
- ๓.๒ พื้นที่และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ
- ๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัย
- ๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล
- ๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล
- ๓.๖ การนำเสนอผลการศึกษาวิจัย

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

รูปแบบการวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมผสานของการวิจัย ๓ ประเภท คือ การวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) โดยเน้นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) คณะวิจัยจากวิทยาลัยสงฆ์นครน่านเป็นผู้ออกแบบกระบวนการร่วมกันกำหนดกิจกรรมการวิจัย แล้วดำเนินงานวิจัยตามแผนที่จัดทำไว้ โดยมีคณะนักวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดน่านให้การสนับสนุนการดำเนินงานวิจัย ซึ่งมีวิธีการดำเนินงานโดยมีขั้นตอนการวิจัย ดังนี้

๑. การศึกษาในเชิงเอกสาร (Documentary Study) ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูล จากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้องหนังสือ รายงานการวิจัย รายงานการประชุม ภาพถ่าย เอกสารแสดงความสัมพันธ์ที่แสดงให้เห็นถึงแนวคิด หลักการ สภาพปัญหาและอุปสรรคการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้วยชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่าน ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้วยชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่าน นวัตกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้วยชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่าน

รวมทั้งแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

(๑) ศึกษา ค้นคว้า และรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้องทั้งหนังสือ รายงานการวิจัย และเอกสารอื่นๆ เป็นกรอบในการศึกษา

(๒) ทำการศึกษาวเคราะห์สภาพปัญหาและอุปสรรคการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้วยชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่าน ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก

ด้วยชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่าน นวัตกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้วยชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่าน

(๓) สรุปผลการศึกษาที่แสดงให้เห็นถึงแนวคิด หลักการ ความเป็นมา ของ พงศาวดารน่าน ที่มีบทบาทต่อความเข้มแข็งของชุมชนในจังหวัดน่าน

๒. การศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ในภาคสนาม (Field Study) เพื่อทราบถึงแนวคิด หลักการ องค์ความรู้ชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่าน จัดกิจกรรม Focus Group Discussion ร่วมกับเกษตรกรจังหวัดน่าน พัฒนาสังคมจังหวัดน่าน โดยมีขั้นตอนการศึกษาค้นคว้า ดังนี้

(๑) ทำการศึกษาองค์ความรู้ชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่านจากแหล่งข้อมูลพื้นที่การวิจัยทั้ง ๕ แหล่ง

(๒) ศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ การประชุมกลุ่มย่อยร่วมกับ ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้เชี่ยวชาญ และผู้ที่เกี่ยวข้องโดยตรงเกี่ยวกับบริบทและพื้นที่การวิจัย

(๓) ดำเนินการศึกษาวเคราะห์แนวคิด หลักการ องค์ความรู้ชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่าน ในลักษณะของการวิเคราะห์เชิงลึก โดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้องในการดำเนินการศึกษาวจัย

(๔) สรุปและนำเสนอผลการศึกษาที่ได้ทั้งจากการศึกษาในเชิงเอกสารและภาคสนาม โดยนำมาวิเคราะห์ตามประเด็นที่สำคัญ คือแนวคิด หลักการ ความหลักการ องค์ความรู้ชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่าน ทั้งนี้เน้นการนำผลการศึกษาวจัยมาเผยแพร่ให้สาธารณะชนได้รับทราบ

๓. การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) เพื่อนำไปสู่การได้ข้อมูลเชิงลึกและสามารถสร้างนวัตกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้วยชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่าน รวมถึงการพัฒนากลไกการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้วยชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่าน มีขั้นตอนในการดำเนินงานวิจัย ดังนี้

ขั้นตอนที่ ๑ ผู้วิจัยศึกษา การสำรวจและรวบรวมข้อมูลการดำเนินการต่างๆของชุมชนต้นแบบ จากการทบทวนวรรณกรรมและลงพื้นที่ภาคสนาม เพื่อนำมาเป็นหลักในการศึกษาวเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูล และสร้างเครื่องมือในการวิจัย

ขั้นตอนที่ ๒ ผู้วิจัยเก็บข้อมูลเอกลักษณ์ของพื้นที่เป้าหมาย จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก การสร้างนวัตกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก ตลอดจนการพัฒนากลไกการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้วยชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่าน

ขั้นตอนที่ ๓ ผู้วิจัยวิเคราะห์องค์ความรู้ชุมชนต้นแบบตามของจังหวัดน่าน จากข้อมูลที่ได้รับทั้งเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การลงภาคสนาม การเก็บแบบสอบถาม และการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ขั้นตอนที่ ๔ ผู้วิจัยร่วมกับประชาชน องค์ภาครัฐ องค์ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม รวมทั้งวิสาหกิจชุมชนต่างๆ พัฒนากลไกการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้วยชุมชนต้นแบบตามจังหวัดน่าน

ขั้นตอนที่ ๕ ผู้วิจัยสรุป อภิปรายผลเพื่อรายงานการวิจัยในรูปแบบเล่มวิจัย การเก็บข้อมูลทุกครั้ง ผู้วิจัยได้จัดบันทึกไว้เป็นหลักฐานเพื่อสามารถจดจำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ หรือบางครั้งใช้วิธีการบันทึกเทปในการสัมภาษณ์ สำหรับบันทึกข้อมูลที่ได้จากการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม ผู้วิจัยจะทำการจดบันทึกทันทีที่สังเกตเห็น โดยใช้เวลาในช่วงตอน กลางคืนในการเรียบเรียงข้อมูลที่ได้จากการบันทึกเทป นอกจากนี้ได้ถ่ายรูปแบบบุคคลและสิ่งต่าง ๆ ที่มีผลต่อการทำงาน เพื่อประกอบข้อมูลให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้นอีกด้วย

๓.๒ พื้นที่และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant)

คณะผู้วิจัยได้กำหนดพื้นที่การศึกษาในจังหวัดน่าน โดยมีพื้นที่การวิจัย ดังนี้

๑.พื้นที่ทำการวิจัยประกอบด้วย

คณะผู้วิจัยกำหนดพื้นที่ที่จะทำการศึกษาวิจัยในพื้นที่จังหวัดเชียงรายในอำเภอต่าง ๆ และกลุ่มเป้าหมายที่เป็นชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่าน จำนวน ๕ แห่ง ประกอบด้วย

๑) วิสาหกิจชุมชนชีววิถี บ้านน้ำเกีฮ่วน อ.ภูเพียง จ.น่าน ตั้งอยู่ที่ บ้านใหม่พัฒนา หมู่ ๔ ต.น้ำเกีฮ่วน อ.ภูเพียง จ.น่าน

๒) ชุมชนบ้านใหม่ ชุมชนต้นแบบโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงวังผะ ตำบลนาไร่หลวง อำเภอสองแคว จังหวัดน่าน ตั้งอยู่ที่ ชุมชนบ้านใหม่ ต.นาไร่หลวง อ.สองแคว จ.น่าน

๓) ชุมชนนิเวศวนเกษตรบ้านฟ้าเหนือ ตั้งอยู่ที่ บ้านฟ้าเหนือ หมู่ ๔ ตำบลป่าคาหลวง อ.บ้านหลวง จ.น่าน

๔) ชุมชนนิเวศทำสวน บ้านพญาแก้ว ตั้งอยู่ที่ บ้านพญาแก้ว หมู่ ๔ ต.พญาแก้ว อ.เชียงกลาง จ.น่าน

๕) ชุมชนนิเวศทำนา บ้านหนองผุก ตั้งอยู่ที่ บ้านหนองผุก หมู่ ๑๐ ต.เปือ อ.เชียงกลาง จ.น่าน

๒. กลุ่มเป้าหมายหรือผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ประชากร ได้แก่ สมาชิกชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่าน ตัวแทนหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชนในเขตพื้นที่ของจังหวัดน่าน จำนวน ๔๙๔ คน

กลุ่มตัวอย่าง (Sample) ผู้วิจัยได้กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง (Sample Size) และวิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง (Sampling) จำนวน ๔๙๔ คน ได้ประชากรจากการสุ่มตัวอย่างจากสูตรของ ทาโร่ ยามาเน่ (Taro Yamane)^๑

^๑ สุจิตรา บุญยรัตพันธุ์, ระเบียบวิธีวิจัยสำหรับรัฐประศาสนศาสตร์, พิมพ์ครั้งที่ ๑๔ , (กรุงเทพมหานคร : เสมาธรรม, ๒๕๕๗), หน้า ๒.

ซึ่งใช้ระดับความคลาดเคลื่อนที่ ๐.๐๕ ดังนี้

$$n = \frac{N}{1+N(e)^2}$$

โดย N = จำนวนประชากรทั้งหมด

e = ความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้

n = จำนวนกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรทั้งหมด ๔๙๔ คน เมื่อแทนค่าสูตรจะได้ดังนี้

$$n = \frac{494}{1+494(0.05)^2}$$

$$n = \frac{494}{1+494(0.0025)}$$

$$n = \frac{494}{1+1.235}$$

$$n = \frac{494}{2.235}$$

$$n = 221.029$$

เพราะฉะนั้นจำนวนกลุ่มตัวอย่าง เท่ากับ ๒๒๒ คน

๒. ผู้ใช้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยใช้วิธีคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (purposive sampling) ได้แก่

๑) กลุ่มตัวแทนสมาชิกชุมชนต้นแบบ จำนวน ๑๐ คน ประกอบด้วย

ลำดับที่ ๑ สมาชิกวิสาหกิจชุมชนชีววิถีบ้านน้ำเกียน

ลำดับที่ ๒ สมาชิกวิสาหกิจชุมชนชีววิถีบ้านน้ำเกียน

ลำดับที่ ๓ สมาชิกชุมชนต้นแบบโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงวังไผ่

ลำดับที่ ๔ สมาชิกชุมชนต้นแบบโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงวังไผ่

ลำดับที่ ๕ สมาชิกชุมชนนิเวศวนเกษตรบ้านพื้เหนือ

ลำดับที่ ๖ สมาชิกชุมชนนิเวศวนเกษตรบ้านพื้เหนือ

ลำดับที่ ๗ สมาชิกชุมชนนิเวศทำสวน บ้านพญาแก้ว

ลำดับที่ ๘ สมาชิกชุมชนนิเวศทำสวน บ้านพญาแก้ว

ลำดับที่ ๙ สมาชิกชุมชนนิเวศทำนา บ้านหนองผุก

ลำดับที่ ๑๐ สมาชิกชุมชนนิเวศทำนา บ้านหนองผุก

๒) กลุ่มตัวแทนหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง คือ เกษตรจังหวัดน่าน พัฒนาชุมชนจังหวัด

น่าน อพท.น่าน จำนวน ๓ คน ประกอบด้วย

ลำดับที่ ๑๑ นายศักดิ์สิทธิ์ ศรีวิชัย

เกษตรจังหวัดน่าน

ลำดับที่ ๑๒ ว่าที่ร้อยตรีไพฑูรย์ ศรีราจันทร์

พัฒนาการจังหวัดน่าน

ลำดับที่ ๑๓ นางศุภรดา กานติศยากุล

รองผู้จัดการสำนักงานพื้นที่
พิเศษ ๖ น่าน

ลำดับที่ ๑๓ นายกองค้การบริหารส่วนตำบลน้ำเกี๋ยน

ลำดับที่ ๑๔ นายกองค้การบริหารส่วนตำบลนาไร่หลวง

ลำดับที่ ๑๕ นายกองค้การบริหารส่วนตำบลป่าคาหลวง

ลำดับที่ ๑๖ นายกองค้การบริหารส่วนตำบลพญาแกว

ลำดับที่ ๑๗ นายกองค้การบริหารส่วนตำบลเปือ

๓) กลุ่มตัวแทนภาพเอกชน จำนวน ๒ คน ประกอบด้วย

ลำดับที่ ๑๘ นายกสภาอุตสาหกรรมจังหวัดน่าน

ลำดับที่ ๑๙ ตัวแทนผู้ประกอบการร้านค้าจังหวัดน่าน

รวมผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้งหมด ๑๙ คน

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัย

การดำเนินการตามโครงการวิจัยดังกล่าว เน้นการศึกษาวิเคราะห์และการมีส่วนร่วมทั้งการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร งานวิจัย รายงานการประชุมที่เกี่ยวข้อง การประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) ส่วนการวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลนั้นเน้นวิธีการแสวงหาความรู้ จากการตั้งประเด็นหลักในการศึกษาชุมชนต้นแบบ เพื่อการพัฒนาไปสู่การได้นวัตกรรมในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของจังหวัดน่าน และการพัฒนากลไกการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้วยชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่านให้เป็นรูปธรรม โดยดำเนินการและใช้เครื่องมือที่สำคัญ ได้แก่

๑. แบบสัมภาษณ์ (Inter View) โดยคณะผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) สำหรับปราชญ์ชุมชน ตัวแทนสมาชิกชุมชนต้นแบบ ตัวแทนหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง คือ เกษตรจังหวัดน่าน พัฒนาชุมชนจังหวัดน่าน อพท. และกลุ่มตัวแทนภาคเอกชน ในจังหวัดน่าน

๒. การสังเกต (Observation) เป็นการสังเกตพฤติกรรมและการแสดงออกของฝ่ายต่าง ๆ ที่จะทำควบคู่กับการสัมภาษณ์ และเข้าร่วมกิจกรรม เพื่อให้สามารถมองเห็นถึงรูปแบบนวัตกรรมในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของจังหวัดน่าน และการพัฒนากลไกการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้วยชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่านให้เป็นรูปธรรม

๔. การปฏิบัติการ (Action Plan) เป็นการวิจัยแบบมีส่วนร่วมเพื่อการสร้างนวัตกรรมในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของจังหวัดน่าน และการพัฒนากลไกการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้วยชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่าน

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูลและการปฏิบัติการวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูลและการปฏิบัติการวิจัยเพื่อให้ได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ผู้วิจัยได้แบ่งการเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัยออกเป็น ๗ ระยะ มีขั้นตอนการดำเนินการวิจัย ดังนี้

๑) ระยะที่ ๑ การจัดประชุมทีมวิจัย เพื่อชี้แจงความรู้ความเข้าใจและจัดสร้างการจัดสร้างเครื่องมือประกอบการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสนทนากลุ่ม

(Focus Group) การใช้เครื่องมืออุปกรณ์ประกอบการวิจัย ได้แก่ เครื่องบันทึกภาพและเสียง และความพร้อมของอุปกรณ์เครื่องมือการทำงาน

๒) ระยะที่ ๒ การตรวจเยี่ยมพื้นที่เบื้องต้น (Community Meeting) เป็นกระบวนการในขั้นตอนเริ่มต้นของการดำเนินงานวิจัย เป็นการบูรณาการวิจัย เข้าถึงพื้นที่ศึกษาของโครงการ โดยการให้นักวิจัยได้เรียนรู้และสัมผัสกับสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ชุมชน อย่างใกล้ชิดเพื่อที่จะได้วางแผนการศึกษาวิจัยให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์และเป้าหมาย ของการวิจัยต่อไป โดยทั่วไปการตรวจเยี่ยมพื้นที่เบื้องต้น เปรียบเสมือนกับการเรียนรู้ “ภูมิสังคม” ของพื้นที่เป้าหมาย อันประกอบด้วยประเด็นการตรวจเยี่ยมในด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพของพื้นที่ศึกษา เป็นการศึกษาเรียนรู้ข้อมูลทางกายภาพ ชีวภาพ และลักษณะของการดำเนินการต่างๆของชุมชนต้นแบบ

๓) ระยะที่ ๓ การลงสำรวจข้อมูลภาคสนาม (Field Study) โดยการคัดเลือกพื้นที่โรงเรียนกลุ่มเป้าหมายแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อรวบรวมข้อมูลในการจัดการเรียนรู้ ของสถานศึกษา โดยการทำจดหมายและประสานงานติดต่อเพื่อขออนุญาตทำวิจัยกับกลุ่มประชากรเป้าหมาย โดยใช้แบบสอบถาม เพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ ๑ ศึกษาสภาพปัญหาและอุปสรรคการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้วยชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่าน

๔) ระยะที่ ๔ การเก็บแบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่างกับ และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยการเก็บข้อมูลทุกครั้ง ผู้วิจัยได้จดบันทึกไว้เป็นหลักฐานเพื่อสามารถจดจำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ หรือบางครั้งใช้วิธีการบันทึกเทปในการสัมภาษณ์ สำหรับบันทึกข้อมูลที่ได้จากการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม ผู้วิจัยจะทำการจดบันทึกทันทีที่สังเกตเห็น โดยใช้เวลาในช่วงตอนกลางคืนในการเรียบเรียงข้อมูลที่ได้จากการบันทึกเทป นอกจากนี้ได้ถ่ายรูปบุคคลและสิ่งต่าง ๆ ที่มีผลต่อการทำงาน เพื่อประกอบข้อมูลให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้นอีกด้วย เพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ ๒ ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้วยชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่าน

๕) ระยะที่ ๕ การปฏิบัติการสร้างเสริมมีส่วนร่วมของและภาคีเครือข่ายองค์กร ชุมชนต้นแบบผ่านกระบวนการวิเคราะห์สังเคราะห์ร่วมกับผู้เชี่ยวชาญ และการจัดประชุมเสวนาทางวิชาการเพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ ๓ นำเสนอแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้วยชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่าน

๖) ระยะที่ ๗ การจัดพิมพ์เอกสารรายงานความก้าวหน้างานวิจัยเพื่อนำเสนอรายงานความก้าวหน้าแก่แหล่งทุนสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ เพื่อพัฒนาและปรับปรุงรายงานความก้าวหน้างานวิจัยและนำเครื่องมือการวิจัยไปทดสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) และทดสอบความเชื่อมั่น (Reliability) ในการจัดทำฉบับสมบูรณ์

๗) ระยะที่ ๘ การจัดทำสื่อสิ่งพิมพ์ วีดีโอ ผลงานวิจัย วิดีทัศน์นำเสนอ และนวัตกรรมเพื่อเผยแพร่ความรู้สู่สาธารณชน รวมทั้งการจัดทำแผ่นพับ หนังสือสรุปองค์ความรู้ เว็บไซต์ และการเผยแพร่สู่สื่อสารมวลชน สื่อสารสนเทศ วารสาร และการจัดพิมพ์เอกสารรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

คณะผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตามเนื้อหา (Content analysis) แล้วสรุปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ การวิเคราะห์ สังเคราะห์ ผู้วิจัยจะนำข้อมูลจากการวิเคราะห์จากเอกสาร ประกอบกับข้อมูลที่ได้จากแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group) หลังจากนั้น ผู้วิจัยยืนยันความน่าเชื่อถือได้ของข้อมูลด้วยการให้บุคคลที่อยู่ในปรากฏการณ์ที่ศึกษาและบุคคลที่มีความรู้เกี่ยวกับเรื่องที่ทำการศึกษาตรวจสอบและรับรองความถูกต้อง โดยการแปลข้อมูลพร้อมให้ข้อคิดเห็นเพิ่มเติม ทักท้วงหรือยอมรับข้อมูลที่นำเสนอ ซึ่งการตรวจสอบความน่าเชื่อถือได้ของข้อมูลด้วยวิธีนี้ ผู้วิจัยใช้กับข้อมูลเบื้องต้นและข้อมูลที่เป็นส่วนที่ผู้วิจัยได้ตีความแล้วนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์โดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Information) นำมาวิเคราะห์เชิงพรรณนาและการนำเสนอภาพกิจกรรมและชุดองค์ความรู้ (หนังสือสรุปองค์ความรู้) โดยมุ่งเน้นการวิเคราะห์โดยการสรุปตามสาระสำคัญด้านเนื้อหาที่กำหนดไว้ โดยวิเคราะห์เนื้อหา ดังนี้ ๑) เพื่อศึกษาการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้วยชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่าน ๒) เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้วยชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่าน ๓) เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้วยชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่าน เป็นการนำแนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยต่างๆ ทางวิชาการมาสร้างเป็นบทสรุปพร้อมกับข้อมูลที่เชื่อถือได้อีกครั้งหนึ่ง โดยเน้นความเชื่อมโยง เพื่อนำไปสู่การพิสูจน์ที่เป็นรูปธรรมและตรงต่อข้อเท็จจริง

๓.๖ การนำเสนอผลการศึกษาวิจัย

การศึกษาวิจัย “นวัตกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้วยชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่าน” ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลการศึกษาเป็นการวิจัยแบบผสมผสาน ทั้งวิจัยในเชิงคุณภาพ (Qualitative) การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative) และ เชิงปฏิบัติการ (Action Research) ด้วยการนำเสนอผลการศึกษาวิจัย โดยการพรรณนาความ (Descriptive Presentation) ประกอบภาพถ่ายพร้อมการบรรยาย แล้วนำไปสู่การสรุปองค์ความรู้ชุดความรู้ชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่าน เพื่อสร้างนวัตกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้วยชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่าน และเพื่อพัฒนากลไกการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้วยชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่าน นำไปสู่การส่งเสริมการมีส่วนร่วม เพื่อนำไปสู่การประยุกต์ใช้ในระดับนโยบาย ชุมชน องค์กร และปัจเจกบุคคล รวมไปถึงการจัดทำสื่อสิ่งพิมพ์ ผลงานวิจัย และนวัตกรรมเพื่อเผยแพร่ความรู้สู่สาธารณชน รวมทั้งการจัดทำแผ่นพับโบว์ลาร์ หนังสือสรุปองค์ความรู้ และการเผยแพร่สู่สื่อสารมวลชน สื่อสารสนเทศ วารสาร และการจัดพิมพ์เอกสารรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

บทที่ ๔

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์และการจัดการป่าชุมชน” มีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษาการปัญหาและอุปสรรคของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์และการจัดการป่าชุมชนของชุมชนบ้านวังหม้อ ตำบลบ่อ อำเภอน่าน จังหวัดน่าน ๒) เพื่อศึกษากระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์และการจัดการป่าชุมชนของชุมชนบ้านวังหม้อ ตำบลบ่อ อำเภอน่าน จังหวัดน่าน ๓) เพื่อพัฒนารูปแบบอย่างมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์และการจัดการป่าชุมชนของชุมชนบ้านวังหม้อ ตำบลบ่อ อำเภอน่าน จังหวัดน่าน โดยผู้วิจัยนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลได้ดังต่อไปนี้

๔.๑ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

๔.๒ ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้วยชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่าน

๔.๓ วิเคราะห์แบบสอบถามเกี่ยวกับการประเมิน (ร่าง) ประกาศแนวทางการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้วยชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่าน

๔.๔ องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์

เพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกันในการแปลความหมายจากการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยจึงกำหนดความหมายของสัญลักษณ์ดังนี้

$\bar{X}$	หมายถึง	คะแนนเฉลี่ยหรือค่าเฉลี่ย (Mean)
S.D.	หมายถึง	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation)
*	หมายถึง	ความมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕
n	หมายถึง	จำนวนตัวอย่าง

๔.๑ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

การศึกษาข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน ๒๒๒ คน จำแนกตามเพศ อายุ การศึกษา และรายได้ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม มีรายละเอียดดังแสดงในตารางที่ ๔.๑ ดังนี้

ตารางที่ ๔.๑ แสดงจำนวนและค่าร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม

(n=๒๒๒)			
ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม		จำนวน	ร้อยละ
เพศ	ชาย	๙๗	๔๓.๖๙
	หญิง	๑๒๖	๕๖.๓๑
	รวม	๒๒๒	๑๐๐.๐๐
อายุ	ต่ำกว่า ๓๐ ปี	๑๘	๘.๑๑
	๓๐ ถึง ๔๐ ปี	๔๔	๑๙.๘๒
	๔๑ ถึง ๕๐ ปี	๑๑๓	๕๐.๙๐
	๕๑ ปีขึ้นไป	๔๗	๒๑.๑๗
	รวม	๒๒๒	๑๐๐.๐๐
การศึกษา	ประถมศึกษา	๑๔	๖.๓๑
	มัธยมศึกษาตอนต้น	๖๕	๒๙.๒๘
	มัธยมศึกษาตอนปลาย	๙๔	๔๒.๓๔
	อนุปริญญา หรือ เทียบเท่า	๓๓	๑๔.๘๖
	ปริญญาตรี	๑๖	๗.๒๑
	รวม	๒๒๒	๑๐๐.๐๐
รายได้	ไม่เกิน ๕,๐๐๐ บาท	๒๑	๙.๔๖
	๕,๐๐๑ - ๑๐,๐๐๐ บาท	๕๖	๒๕.๒๓

๑๐,๐๐๑ – ๑๕,๐๐๐ บาท	๗๘	๓๕.๑๔
๑๕,๐๐๑ – ๒๐,๐๐๐ บาท	๕๙	๒๖.๕๘
๒๐,๐๐๑ – ๓๐,๐๐๐ บาท	๖	๒.๗๐
มากกว่า ๓๐,๐๐๐ บาทขึ้นไป	๒	๐.๗๐
รวม	๒๒๒	๑๐๐.๐๐

จากตารางที่ ๔.๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามเรื่อง “การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้วยชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่าน” จำแนกได้ดังนี้

เพศ จากการศึกษาพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงมีจำนวน ๑๒๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๓.๖๙ ส่วนเพศชายมีจำนวน ๙๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๓.๖๙ ของผู้ตอบแบบสอบถาม

อายุ จากการศึกษาพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอายุ ๔๑ - ๕๐ ปี มีจำนวน ๑๑๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๐.๙๐ รองลงมา คือ มีอายุ ๕๑ ปีขึ้นไป มีจำนวน ๔๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๑.๑๗ ส่วนที่จำนวนที่สุด คือ อายุต่ำกว่า ๓๐ ปี มีจำนวน ๑๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๘.๑๑

การศึกษา ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาอยู่ในระดับ มัธยมศึกษาตอนปลาย มีจำนวน ๙๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๒.๓๔ รองลงมา คือ มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น มีจำนวน ๖๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๙.๒๘ ส่วนที่จำนวนที่สุด คือ มีระดับการศึกษา อยู่ในระดับ ประถมศึกษา มีจำนวน ๑๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๖.๓๑

รายได้ จากการศึกษาพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีรายได้อยู่ระหว่าง ๑๐,๐๐๑ – ๑๕,๐๐๐ บาท มีจำนวน ๗๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๕.๒๓ รองลงมา คือ มีรายได้อยู่ระหว่าง มีรายได้อยู่ระหว่าง ๑๕,๐๐๑ – ๒๐,๐๐๐ บาท มีจำนวน ๕๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๖.๕๘ ส่วนที่มีจำนวนที่สุด คือ มีรายได้มากกว่า ๓๐,๐๐๐ บาทขึ้นไป มีจำนวน ๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๐.๙๐

๔.๒ ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้วยชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่าน

ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้วยชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่านนั้นเป็นการเก็บข้อมูลโดยแบบสอบถามและวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์ในการวิเคราะห์ข้อมูล และสังเคราะห์โดยผู้วิจัยโดยเป็นข้อความถามที่เป็นไปตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ๕ ด้าน ได้แก่ ๑) ด้านความพอประมาณ ๒) ด้านความมีเหตุผล ๓) การมีภูมิคุ้มกันที่ดี ๔) เงื่อนไขความรู้ ๕) เงื่อนไขคุณธรรม ผลการวิเคราะห์ดังแสดงในตาราง ดังนี้

ตารางที่ ๔.๒ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้วยชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่าน ด้านความพอประมาณ

(n=๒๒๒)

ด้านความพอประมาณ	ระดับการปฏิบัติ		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑. การบริหารจัดการชุมชนโดยให้คนในชุมชนมีการดำรงชีวิตด้วยปัจจัย ๔ เช่น ที่อยู่ เครื่องอุปโภคบริโภค ให้พอดีพอเหมาะ	๔.๐๓	๐.๔๘	มาก
๒. การบริหารจัดการชุมชนโดยให้คนในชุมชนรู้จักประมาณในการนำเข้า และส่งออกสินค้าในชุมชนให้พอเหมาะพอดี	๓.๙๐	๐.๓๕	มาก
๓. พัฒนาและส่งเสริมให้คนในชุมชนทำการผลิตและบริโภคสินค้าให้เหมาะสมกับการดำรงชีพของตน	๓.๘๘	๐.๖๖	มาก
๔. ส่งเสริมด้านการเกษตรอินทรีย์ให้แก่ชุมชนโดยยึดถือตามหลักความพอประมาณ	๔.๑๑	๐.๕๖	มาก
๕. ส่งเสริมให้คนในชุมชนมีการเก็บออมรายได้ส่วนหนึ่งไว้ใช้ในยามจำเป็น	๓.๙๑	๐.๓๓	มาก
๖. ส่งเสริมให้คนในชุมชนมีการประกอบอาชีพด้วยความซื่อสัตย์สุจริตและไม่ยุ่งเกี่ยวกับสิ่งที่ผิดกฎหมาย	๓.๙๒	๐.๔๑	มาก
รวม	๓.๙๖	๐.๔๒	มาก

จากตารางที่ ๔.๒ พบว่า ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้วยชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่าน ด้านความพอประมาณ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.96$, S.D. = 0.42) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ

ตารางที่ ๔.๓ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้วยชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่าน ด้านความพอประมาณ ด้านความมีเหตุผล

(n=๒๒๒)

ด้านความมีเหตุผล	ระดับการปฏิบัติ		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑. การใช้หลักความมีเหตุผลในการพิจารณาและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนด้วยความรอบคอบถูกต้องตามหลักกฎหมาย	๓.๙๙	๐.๔๗	มาก
๒. การใช้หลักความมีเหตุผลในการพิจารณาการจัดตั้งโครงการแต่ละโครงการขึ้นในชุมชนโดยคำนึงถึงเหตุผล/คุณค่าและมีความจำเป็น	๓.๙๙	๐.๔๕	มาก
๓. ใช้หลักความมีเหตุผลในการพิจารณาจัดตั้งกลุ่มใดๆของคนในชุมชนโดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ และผลกระทบจากการกระทำของกลุ่มคน ต่อสังคมส่วนรวม	๓.๘๓	๐.๔๓	มาก
๔. ประชุมให้คนในชุมชนได้ปรึกษาและทบทวนร่วมกันอย่างรอบครอบก่อนลงมือกระทำกิจการต่างๆ เสมอ	๔.๑๖	๐.๕๙	มาก
๕. นำพาประชาชนใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในพื้นที่มาพัฒนาชุมชนอย่างคุ้มค่า ประหยัด และมีคุณภาพ	๓.๘๙	๐.๔๓	มาก
๖. การอนุรักษ์และส่งเสริม ด้านประเพณี ศิลปวัฒนธรรม โดยยึดตามหลักความมีเหตุผลของการรักษา สืบทอดและบูรณาการ	๓.๗๙	๐.๕๒	มาก
รวม	๓.๙๔	๐.๔๑	มาก

จากตารางที่ ๔.๓ พบว่า ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้วยชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่าน ด้านความพอประมาณ ด้านความมีเหตุผล โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.94$, S.D. = 0.41) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ

ตารางที่ ๔.๔ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้วยชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่าน ด้านความพอประมาณ ด้านการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี

(n=๒๒๒)

ด้านการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี	ระดับการปฏิบัติ		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑. ประชุมร่วมกันกับคนในชุมชนเพื่อหาทางรับมือและแนวทางแก้ไขปัญหอันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงของสังคมที่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของคนในชุมชน	๓.๙๖	๐.๕๘	มาก
๒. การส่งเสริมให้ประชาชนรู้จักการพึ่งพาตนเอง โดยการปลูกฝังความคิดเรื่องความขยัน อดทน อดออม เพื่อความเป็นอยู่ที่ดีของคนในชุมชน	๓.๙๗	๐.๕๙	มาก
๓. การส่งเสริมและพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนให้มีความเข้มแข็ง มั่นคง และยั่งยืน	๔.๐๗	๐.๔๗	มาก
๔. การส่งเสริมให้ประชาชนรู้จักรักษาสีงแวดล้อมเพื่อสุขภาพที่ดีของคนในชุมชน	๔.๐๗	๐.๕๑	มาก
๕. การพัฒนาและส่งเสริมให้คนในชุมชนใช้ปุ๋ยชีวภาพ และน้ำหมักชีวภาพในการเกษตรเพื่อลดมลพิษ ที่เกิดจากดิน, น้ำที่เสื่อมโทรมเพราะเกิดจากการใช้สารเคมีมากเกินไป	๓.๙๖	๐.๒๘	มาก
๖. การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและปรับปรุงภูมิทัศน์แหล่งท่องเที่ยวในชุมชน และเตรียมแผนรับมือต่อสถานการณ์การท่องเที่ยวในอนาคต โดยรักษาแบบวิถีท้องถิ่นเป็นพื้นฐาน	๔.๐๕	๐.๕๐	มาก
รวม	๔.๐๑	๐.๕๕	มาก

จากตารางที่ ๔.๔ พบว่า ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้วยชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่าน ด้านความพอประมาณ ด้านการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๐๑$, S.D. = ๐.๕๕) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ

ตารางที่ ๔.๕ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้วยชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่าน ด้านความพอประมาณ ด้านเงื่อนไขความรู้

(n=๒๒๒)

ด้านเงื่อนไขความรู้	ระดับการปฏิบัติ		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑. การส่งเสริมให้มีการพัฒนาและสร้างผลผลิตด้านต่างจากทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนเพื่อให้เกิดมูลค่าเพิ่ม	๔.๐๙	๐.๔๔	มาก
๒. ส่งเสริมให้มีการพัฒนาจากความรู้และพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่นการจักสาน การทอผ้าและการแปรรูปผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ	๓.๙๘	๐.๓๑	มาก
๓. เมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นแก่คนในชุมชนผู้นำชุมชนสามารถช่วยเหลือ ให้คำแนะนำหรือให้คำปรึกษาและหาทางแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้น	๔.๐๘	๐.๕๖	มาก
๔. การนำเทคโนโลยีมาใช้ใน การพัฒนาชุมชน โดยเฉพาะด้านการเกษตรได้อย่างเหมาะสม	๓.๙๒	๐.๓๗	มาก
๕. การส่งเสริมในเรื่องการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนอย่างเหมาะสมกับสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่น	๔.๐๐	๐.๓๒	มาก
๖. นำหลักความรอบรู้และความเข้าใจรวมทั้งเข้าถึงหลักความจริงและหลักกฎหมายเข้ามาจัดทำแผนการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรท้องถิ่น	๔.๐๑	๐.๒๐	มาก
รวม	๔.๐๑	๐.๒๒	มาก

จากตารางที่ ๔.๕ พบว่า ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้วยชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่าน ด้านความพอประมาณ ด้านเงื่อนไขความรู้ โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๐๑$, S.D. = ๐.๒๒) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ

ตารางที่ ๔.๖ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้วยชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่าน ด้านความพอประมาณด้านเงื่อนไขคุณธรรม

(n=๒๒๒)

ด้านเงื่อนไขคุณธรรม	ระดับการปฏิบัติ		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑. ส่งเสริมและพัฒนาให้คนในชุมชนมีความสามัคคี ร่วมมือ ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ในการดำเนินงาน	๓.๙๓	๐.๓๒	มาก
๒. แผนการพัฒนาชุมชนอย่างชัดเจนโปร่งใส ตรวจสอบได้	๔.๔๓	๐.๖๑	มาก
๓. ท่านมีส่วนร่วมในการวางแผนแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน	๓.๙๙	๐.๑๗	มาก
๓. การบริหารจัดการพัฒนาชุมชนโดยนำหลักธรรม มาภิบาลมาใช้ในการบริหาร	๔.๐๘	๐.๔๐	มาก
๔. ส่งเสริมให้คนในชุมชนใช้ชีวิตอย่างพอเพียง มีความสอดคล้อง กับคำสอนของพระพุทธศาสนาในการดำเนินชีวิตตามหลักคุณธรรมของ มรรค ๘	๓.๙๖	๐.๒๙	มาก
๕. ส่งเสริมและสร้างคุณธรรมโดยการปลูกฝังการลด ละ เลิก อบายมุข และการใช้จ่ายที่ฟุ่มเฟือย	๔.๒๐	๐.๓๙	มาก
๖. การพัฒนาและส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมอันดีงาม และควรค่าแก่การรักษาของชุมชนเพื่อสร้างอัตลักษณ์ชุมชน			
รวม	๔.๑๐	๐.๓๑	มาก

จากตารางที่ ๔.๖ พบว่า ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้วยชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่าน ด้านความพอประมาณด้านเงื่อนไขคุณธรรม โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๑๐$, S.D. = ๐.๓๑) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ

๔.๓ ผลการวิเคราะห์แบบสอบถามเกี่ยวกับการประเมิน (ร่าง) ประกาศแนวทางการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้วยชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่าน ตอวัตถุประสงค์ข้อที่ ๓ เพื่อนำเสนอแนะโครงการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้วยชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่าน

ผู้วิจัยใช้เครื่องมือการวิจัยที่ผ่านการตรวจสอบความถูกต้องจากผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน ๕ ท่าน และนำแบบประเมินที่ผ่านการตรวจสอบจากผู้ทรงคุณวุฒิลงพื้นที่เก็บข้อมูล เชิงปริมาณ (Quantitative Analysis) ซึ่งสามารถนำมาแสดงในรูปของความเรียงได้ ดังต่อไปนี้

ตารางที่ ๔.๗ แสดงข้อมูลทั่วไป เกี่ยวกับเพศของผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม		จำนวน	ร้อยละ
เพศ	ชาย	๙๗	๔๓.๖๙
	หญิง	๑๒๖	๕๖.๓๑
	รวม	๒๒๓	๑๐๐.๐๐
อายุ	ต่ำกว่า ๓๐ ปี	๑๘	๘.๑๑
	๓๐ ถึง ๔๐ ปี	๔๔	๑๙.๘๒
	๔๑ ถึง ๕๐ ปี	๑๑๓	๕๐.๙๐
	๕๑ ปีขึ้นไป	๔๗	๒๑.๑๗
	รวม	๒๒๓	๑๐๐.๐๐
การศึกษา	ประถมศึกษา	๑๔	๖.๓๑
	มัธยมศึกษาตอนต้น	๖๕	๒๙.๒๘
	มัธยมศึกษาตอนปลาย	๙๔	๔๒.๓๔
	อนุปริญญา หรือ เทียบเท่า	๓๓	๑๔.๘๖
	ปริญญาตรี	๑๖	๗.๒๑
	รวม	๒๒๓	๑๐๐.๐๐
รายได้	ไม่เกิน ๕,๐๐๐ บาท	๒๑	๙.๔๖
	๕,๐๐๑ - ๑๐,๐๐๐ บาท	๕๖	๒๕.๒๓
	๑๐,๐๐๑ - ๑๕,๐๐๐ บาท	๗๘	๓๕.๑๔
	๑๕,๐๐๑ - ๒๐,๐๐๐ บาท	๕๙	๒๖.๕๘
	๒๐,๐๐๑ - ๓๐,๐๐๐ บาท	๖	๒.๗๐
	มากกว่า ๓๐,๐๐๐ บาทขึ้นไป	๒	๐.๙๐
	รวม	๒๒๓	๑๐๐.๐๐

จากตารางที่ ๔.๗ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามเรื่อง “การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้วยชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่าน” จำแนกได้ดังนี้

เพศ จากการศึกษาพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงมีจำนวน ๑๒๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๓.๖๙ ส่วนเพศชายมีจำนวน ๙๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๓.๖๙ ของผู้ตอบแบบสอบถาม

อายุ จากการศึกษาพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอายุ ๔๑ - ๕๐ ปี มีจำนวน ๑๑๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๐.๙๐ รองลงมา คือ มีอายุ ๕๑ ปีขึ้นไป มีจำนวน ๔๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๑.๑๗ ส่วนที่จำนวนที่สุด คือ อายุต่ำกว่า ๓๐ ปี มีจำนวน ๑๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๘.๑๑

การศึกษา ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาอยู่ในระดับ มัธยมศึกษาตอนปลาย มีจำนวน ๙๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๒.๓๔ รองลงมา คือ มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น มีจำนวน ๖๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๙.๒๘ ส่วนที่จำนวนที่สุด คือ มีระดับการศึกษา อยู่ในระดับ ประถมศึกษา มีจำนวน ๑๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๖.๓๑

รายได้ จากการศึกษาพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีรายได้อยู่ระหว่าง ๑๐,๐๐๑ - ๑๕,๐๐๐ บาท มีจำนวน ๗๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๕.๒๓ รองลงมา คือ มีรายได้อยู่ระหว่าง มีรายได้อยู่ระหว่าง ๑๕,๐๐๑ - ๒๐,๐๐๐ บาท มีจำนวน ๕๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๖.๕๘ ส่วนที่มีจำนวนที่สุด คือ มีรายได้มากกว่า ๓๐,๐๐๐ บาทขึ้นไป มีจำนวน ๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๐.๙๐

๔.๓.๑ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ (Quantitative Analysis)

เป็นคำถามเกี่ยวกับการประเมิน (ร่าง) ธรรมนูญศีลธรรมชุมชนเพื่อการอนุรักษ์และการจัดการป่าชุมชนของชุมชนบ้านวังหม้อ ตำบลบ่อ อำเภอมืองน่าน จังหวัดน่าน โดยได้จากแบบสอบถามการวิจัย ซึ่งเป็นข้อคำถามที่เกี่ยวกับการจัดทำแผนพัฒนาเขตเศรษฐกิจของจังหวัดน่าน ในประเด็น ๔ ด้าน คือ ๑) ความคิดเห็นเกี่ยวกับแบบอักษรที่ใช้ ๒) ความคิดเห็นเกี่ยวกับเนื้อหา ๓) ความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบในภาพรวมของเล่ม และ ๔) ความคิดเห็นเกี่ยวกับการนำไปใช้งานจริง ซึ่งกำหนดเกณฑ์ ดังนี้

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่	๔.๕๑ - ๕.๐๐	หมายถึง	ระดับความคิดเห็นมากที่สุด
ค่าเฉลี่ยตั้งแต่	๓.๕๑ - ๔.๕๐	หมายถึง	ระดับความคิดเห็นมาก
ค่าเฉลี่ยตั้งแต่	๒.๕๑ - ๓.๕๐	หมายถึง	ระดับความคิดเห็นปานกลาง
ค่าเฉลี่ยตั้งแต่	๑.๕๑ - ๒.๕๐	หมายถึง	ระดับความคิดเห็นน้อย
ค่าเฉลี่ยตั้งแต่	๑.๐๐ - ๑.๕๐	หมายถึง	ระดับความคิดเห็นน้อยที่สุด

ทั้งนี้ การวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ผู้วิจัยจะนำเสนอ ในรูปตารางประกอบการบรรยาย ปรากฏดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ ๔.๘ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับผลการวิเคราะห์แบบสอบถามเกี่ยวกับการประเมิน (ร่าง) ประกาศแนวทางการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้วยชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่าน ในประเด็นเกี่ยวกับแบบอักษรที่ใช้

(n = ๒๒๒)

ความคิดเห็นเกี่ยวกับแบบอักษรที่ใช้	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑. ความถูกต้องตามหลักภาษาและหลักไวยากรณ์	๓.๙๖	๐.๒๓	มาก
๒. ขนาดของตัวอักษรที่ใช้มีความเหมาะสม	๓.๙๐	๐.๓๖	มาก
๓. แบบอักษรที่ใช้เหมาะสม	๓.๗๔	๐.๔๗	มาก
๔. สีของแบบอักษรชัดเจน อ่านง่าย	๓.๘๔	๐.๔๔	มาก
๕. ความทันสมัยของแบบอักษรที่ใช้	๓.๘๓	๐.๔๑	มาก
โดยรวม	๓.๘๖	๐.๒๓	มาก

จากตารางที่ ๔.๘ พบว่า ผลการวิเคราะห์แบบสอบถามเกี่ยวกับการประเมิน (ร่าง) ประกาศแนวทางการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้วยชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่าน **ความคิดเห็นเกี่ยวกับแบบอักษรที่ใช้** ในภาพรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) อยู่ที่ ๓.๘๖ และมีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) อยู่ที่ ๐.๒๓ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ ความถูกต้องตามหลักภาษาและหลักไวยากรณ์ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) อยู่ที่ ๓.๙๖ และมีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) อยู่ที่ ๐.๒๓ รองลงมา คือ ขนาดของตัวอักษรที่ใช้มีความเหมาะสม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) อยู่ที่ ๓.๙๐ และมีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) อยู่ที่ ๐.๓๖ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ แบบอักษรที่ใช้เหมาะสม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) อยู่ที่ ๓.๗๔ และมีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) อยู่ที่ ๐.๔๗

ตารางที่ ๔.๙ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นผลการวิเคราะห์แบบสอบถามเกี่ยวกับการประเมิน (ร่าง) ประกาศแนวทางการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้วยชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่าน ในประเด็นเกี่ยวกับเนื้อหา

(n = ๒๒๒)

ความคิดเห็นเกี่ยวกับเนื้อหา	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑. ความถูกต้องของเนื้อหา	๓.๙๒	๐.๓๕	มาก
๒. ความเหมาะสมในการจัดเรียงลำดับเนื้อหา	๓.๘๕	๐.๓๘	มาก
๓. ความทันสมัยของเนื้อหา	๓.๘๔	๐.๓๙	มาก
๔. เนื้อหามีความชัดเจนและสื่อความหมายได้ถูกต้อง	๓.๘๕	๐.๔๐	มาก
๕. ความเหมาะสมของภาษาที่ใช้ในเนื้อหา	๓.๘๘	๐.๓๖	มาก
โดยรวม	๓.๘๗	๐.๒๒	มาก

จากตารางที่ ๔.๙ พบว่า ผลการวิเคราะห์แบบสอบถามเกี่ยวกับการประเมิน (ร่าง) ประกาศแนวทางการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้วยชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่าน **ความคิดเห็นเกี่ยวกับเนื้อหา** ในภาพรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) อยู่ที่ ๓.๘๗ และมีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) อยู่ที่ ๐.๒๒ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ ความถูกต้องของเนื้อหา อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) อยู่ที่ ๓.๙๒ และมีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) อยู่ที่ ๐.๓๕ รองลงมา คือ ความเหมาะสมของภาษาที่ใช้ในเนื้อหา อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) อยู่ที่ ๓.๘๘ และมีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) อยู่ที่ ๐.๓๖ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ความทันสมัยของเนื้อหา อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) อยู่ที่ ๓.๗๔ และมีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) อยู่ที่ ๐.๓๖

ตารางที่ ๔.๑๐ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับผลการวิเคราะห์แบบสอบถามเกี่ยวกับการประเมิน (ร่าง) ประกาศแนวทางการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้วยชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่าน **รูปแบบในภาพรวมของเล่ม**
(n = ๒๒๒)

ความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบในภาพรวมของเล่ม	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑. รูปแบบของเล่มมีขนาดพอดีสะดวกแก่การใช้งาน	๓.๙๐	๐.๓๕	มาก
๒. กระดาษที่ใช้ในการพิมพ์เล่มมีความเหมาะสม	๓.๘๙	๐.๓๔	มาก
๓. การแบ่งหมวดหมู่ของเนื้อหา มีความเหมาะสม	๓.๙๗	๐.๔๕	มาก
๔. ภาพประกอบสื่อสารความหมายได้ตรงกับเนื้อหา	๓.๘๒	๐.๓๘	มาก
๕. ภาพกราฟิกสื่อความหมายได้ตรงกับเนื้อหา	๓.๙๑	๐.๓๔	มาก
โดยรวม	๓.๙๐	๐.๒๓	มาก

จากตารางที่ ๔.๑๐ พบว่า ผลการวิเคราะห์แบบสอบถามเกี่ยวกับการประเมิน (ร่าง) ประกาศแนวทางการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้วยชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่าน **รูปแบบในภาพรวมของเล่ม** ในภาพรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) อยู่ที่ ๓.๙๐ และมีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) อยู่ที่ ๐.๒๓ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ การแบ่งหมวดหมู่ของเนื้อหา มีความเหมาะสม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) อยู่ที่ ๓.๙๗ และมีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) อยู่ที่ ๐.๔๕ รองลงมา คือ ภาพกราฟิกสื่อความหมายได้ตรงกับเนื้อหา อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) อยู่ที่ ๓.๙๑ และมีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) อยู่ที่ ๐.๓๔ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ภาพประกอบสื่อสารความหมายได้ตรงกับเนื้อหา อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) อยู่ที่ ๓.๘๒ และมีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) อยู่ที่ ๐.๓๘

ตารางที่ ๔.๑๑ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับผลการวิเคราะห์แบบสอบถามเกี่ยวกับการประเมิน (ร่าง) ประกาศแนวทางการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้วยชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่าน รูปแบบในภาพรวมของเล่ม (n = ๒๐๕)

ความคิดเห็นเกี่ยวกับการนำไปใช้งานจริง	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑. เนื้อหา มีประโยชน์ต่อผู้ใช้งาน และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริง	๔.๐๔	๐.๓๘	มาก
๒. สามารถเป็นสื่อในการเผยแพร่และใช้เพื่อการประชาสัมพันธ์ได้	๓.๙๕	๐.๔๓	มาก
๓. เป็นเอกสารที่ตรงต่อความต้องการของชุมชน	๓.๙๕	๐.๕๔	มาก
๔. สามารถเป็นแหล่งอ้างอิงเพื่อการดำรงชีพร่วมกันของคนในชุมชน	๓.๙๗	๐.๓๔	มาก
๕. เป็นเอกสารที่สามารถนำมาซึ่งการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการชุมชนต้นแบบ	๓.๙๖	๐.๔๖	มาก
โดยรวม	๓.๙๗	๐.๒๘	มาก

จากตารางที่ ๔.๑๑ พบว่า ผลการวิเคราะห์แบบสอบถามเกี่ยวกับการประเมิน (ร่าง) ประกาศแนวทางการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้วยชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่าน **การนำไปใช้งานจริง** ในภาพรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) อยู่ที่ ๓.๙๗ และมีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) อยู่ที่ ๐.๒๘ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดคือ เนื้อหา มีประโยชน์ต่อผู้ใช้งาน และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ ได้จริง อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) อยู่ที่ ๔.๐๔ และมีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) อยู่ที่ ๐.๓๘ รองลงมา คือ สามารถเป็นแหล่งอ้างอิงเพื่อการดำรงชีพร่วมกันของคนในชุมชน (ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับป่าชุมชน) อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) อยู่ที่ ๓.๙๗ และมีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) อยู่ที่ ๐.๓๔ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ สามารถเป็นสื่อในการเผยแพร่และใช้เพื่อการประชาสัมพันธ์ได้ มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) อยู่ที่ ๓.๙๕ และมีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) อยู่ที่ ๐.๔๓

๔.๓.๒ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Analysis)

ข้อมูลที่น่ามาวิเคราะห์และสังเคราะห์นั้น เป็นข้อมูลที่มาจาก แบบสอบถามปลายเปิด จากกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งผู้วิจัยได้แจกแจงตารางความถี่ได้ ดังนี้

ตารางที่ ๔.๑๒ ผลการแจกแจงความถี่ความคิดเห็นเกี่ยวกับแบบอักษรที่ใช้

ข้อที่	ประเด็น/ตัวบ่งชี้	ความถี่	คนที่	ร้อยละ
๑.	ควรมีการเพิ่มขนาดตัวอักษรให้ใหญ่ขึ้น	๑๒	๓,๒๔,๕๔,๖๑,๗๔,๙๙,๑๐๓ , ๑๐๕,๑๕๖,๑๖๗,๑๘๓,๒๐๑	๕๗.๑๕
๒.	ควรมีการแปลให้หลากหลายภาษา	๙	๓,๕๔,๖๑,๗๔,๑๐๓,๑๐๕, ๑๕๖,๑๖๗,๑๘๓	๔๒.๘๕

จากตารางที่ ๔.๑๒ แสดงให้เห็นว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นเกี่ยวกับ แบบอักษรที่ใช้ ซึ่งผู้วิจัยสามารถอธิบายได้ด้วยการจัดลำดับความเหมาะสม จากจำนวนความถี่ทั้งหมด ๒๑ ครั้ง โดยคณะวิจัยเรียงลำดับจากข้อมูลของกลุ่มตัวอย่างให้ข้อมูลที่ตรงกันจำนวนมากไปหาน้อย ตามลำดับ ดังนี้ ลำดับที่ ๑ ควรมีการเพิ่มขนาดตัวอักษรให้ใหญ่ขึ้น โดยกลุ่มตัวอย่างให้ความเห็นไว้จำนวน ๑๒ ท่าน คิดเป็นจำนวน ร้อยละ ๕๗.๑๕ ส่วน ควรมีการแปลให้หลากหลายภาษา มีกลุ่มตัวอย่างให้ความเห็นไว้จำนวน ๙ ท่าน คิดเป็นจำนวน ร้อยละ ๔๒.๘๕

ตารางที่ ๔.๑๓ ผลการแจกแจงความถี่ความคิดเห็นเกี่ยวกับเนื้อหา

ข้อที่	ประเด็น/ตัวบ่งชี้	ความถี่	คนที่	ร้อยละ
๑.	ส่วนใหญ่เป็นภาษากฎหมายและเป็นภาษาทางการ เข้าใจยาก	๗	๒๔,๖๑,๗๔,๙๙,๑๐๓, ๑๐๕,๑๖๗	๕๓.๘๕
๒.	เนื้อหาครบถ้วนและมีประโยชน์	๖	๕๗,๘๙,,๙๙,๑๔๕,๑๖๙,๑๙๖	๔๖.๑๕

จากตารางที่ ๔.๑๓ แสดงให้เห็นว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นเกี่ยวกับ เนื้อหา ซึ่งผู้วิจัยสามารถอธิบายได้ด้วยการจัดลำดับความเหมาะสม จากจำนวนความถี่ทั้งหมด ๑๓ ครั้ง โดยคณะวิจัยเรียงลำดับจากข้อมูลของกลุ่มตัวอย่างให้ข้อมูลที่ตรงกันจำนวนมากไปหาน้อย ตามลำดับดังนี้ ลำดับที่ ๑ ส่วนใหญ่เป็นภาษากฎหมายและเป็นภาษาทางการ เข้าใจยาก โดยกลุ่มตัวอย่างให้ความเห็นไว้จำนวน ๗ ท่าน คิดเป็นจำนวน ร้อยละ ๕๓.๘๕ ส่วน เนื้อหาครบถ้วนและมีประโยชน์ มีกลุ่มตัวอย่างให้ความเห็นไว้จำนวน ๖ ท่าน คิดเป็นจำนวน ร้อยละ ๔๖.๑๕

ตารางที่ ๔.๑๔ ผลการแจกแจงความถี่ความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบในภาพรวมของเล่ม

ข้อที่	ประเด็น/ตัวบ่งชี้	ความถี่	คนที่	ร้อยละ
๑.	ออกแบบเล่มได้สวยงาม	๖	๑๙,๒๖,๒๗,๓๗,๑๒๕,๒๐๒	๕๔.๕๕
๒.	อาจจะทำเป็นเล่มขนาดเล็กเพื่อให้ง่ายแก่การพกพา	๕	๒๖,๒๗,๓๗,๑๒๕,๒๐๒	๔๕.๔๕

จากตารางที่ ๔.๑๔ แสดงให้เห็นว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นเกี่ยวกับ รูปแบบในภาพรวมของเล่ม ซึ่งผู้วิจัยสามารถอธิบายได้ด้วยการจัดลำดับความเหมาะสม จากจำนวนความถี่ทั้งหมด ๑๑ ครั้ง โดยคณะวิจัยเรียงลำดับจากข้อมูลของกลุ่มตัวอย่างให้ข้อมูลที่ตรงกันจำนวนมากไปหาน้อย ตามลำดับดังนี้ ลำดับที่ ๑ ออกแบบเล่มได้สวยงาม โดยกลุ่มตัวอย่างให้ความเห็นไว้จำนวน ๖ ท่าน คิดเป็นจำนวน ร้อยละ ๕๔.๕๕ ส่วน อาจจะทำเป็นเล่มขนาดเล็กเพื่อให้ง่ายแก่การพกพา มีกลุ่มตัวอย่างให้ความเห็นไว้จำนวน ๕ ท่าน คิดเป็นจำนวน ร้อยละ ๔๕.๔๕

ตารางที่ ๔.๑๕ ผลการแจกแจงความถี่ความคิดเห็นเกี่ยวกับการนำไปใช้งานจริง

ข้อที่	ประเด็น/ตัวบ่งชี้	ความถี่	คนที่	ร้อยละ
๑.	เนื้อหาสอดคล้องและเอื้อต่อกฎหมายที่เกี่ยวข้อง	๙	๑๓,๑๙,๒๖,๒๗,๓๗,๑๕๖,๑๘๙,๒๐๑,๒๐๓	๘๑.๘๑
๒.	ควรมีการนำเล่มไปแจกให้ชุมชนอื่นๆ	๒	๑๘๙,๒๐๑	๑๘.๑๙

จากตารางที่ ๔.๑๕ แสดงให้เห็นว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นเกี่ยวกับ การนำไปใช้งานจริง ซึ่งผู้วิจัยสามารถอธิบายได้ด้วยการจัดลำดับความเหมาะสม จากจำนวนความถี่ทั้งหมด ๑๑ ครั้ง โดยคณะวิจัยเรียงลำดับจากข้อมูลของกลุ่มตัวอย่างให้ข้อมูลที่ตรงกันจำนวนมากไปหาน้อย ตามลำดับดังนี้ ลำดับที่ ๑ เนื้อหาสอดคล้องและเอื้อต่อกฎหมายที่เกี่ยวข้อง โดยกลุ่มตัวอย่างให้ความเห็นไว้จำนวน ๙ ท่าน คิดเป็นจำนวน ร้อยละ ๘๑.๘๑ ส่วน ควรมีการนำเล่มไปแจกให้ชุมชนอื่นๆ มีกลุ่มตัวอย่างให้ความเห็นไว้จำนวน ๒ ท่าน คิดเป็นจำนวน ร้อยละ ๑๘.๑๙

๔.๔ องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย

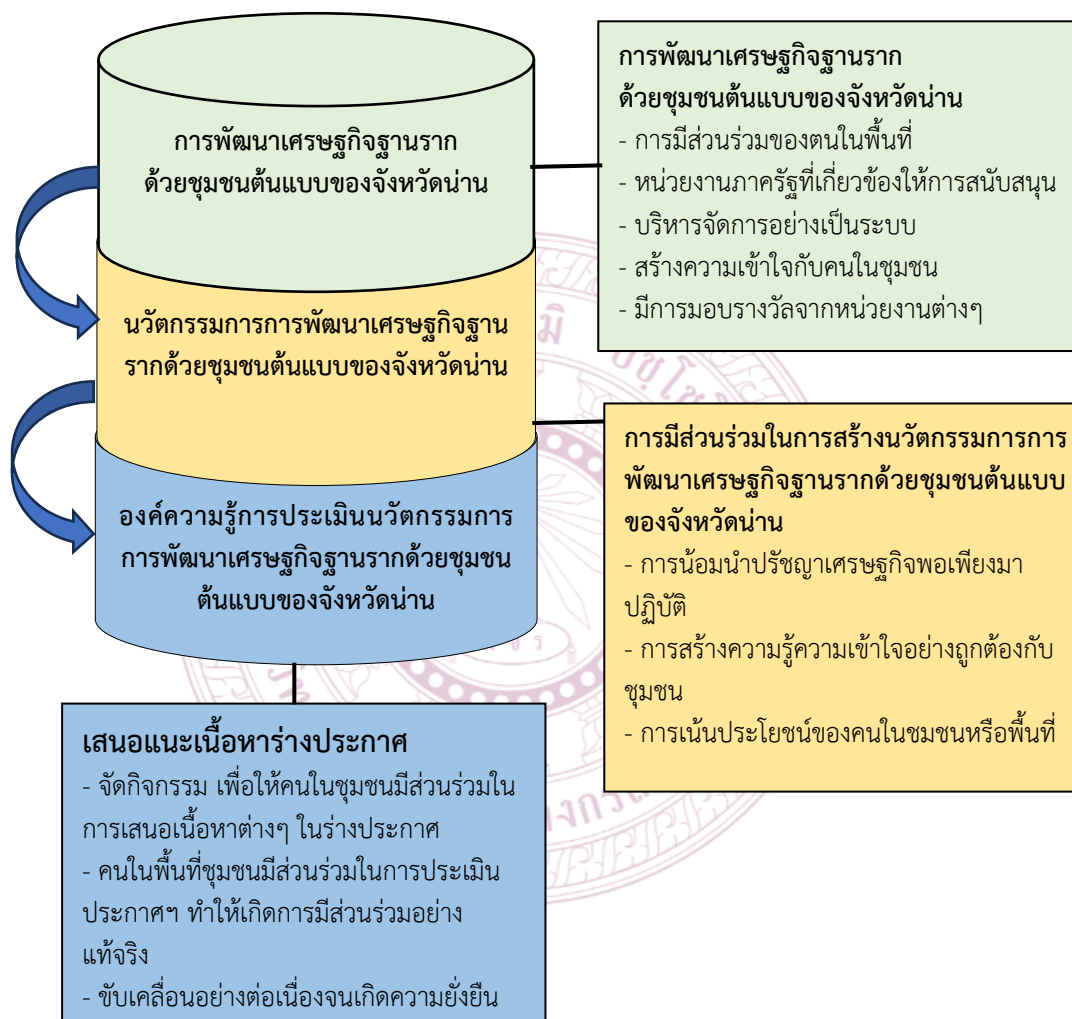
มาตรการป้องกันและควบคุมโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ หรือโควิด-๑๙ ในพื้นที่จังหวัดน่าน ได้ประกาศใช้ในขณะที่เกิดการระบาดหนัก เช่นปิดจังหวัดมาแล้วในอดีต นอกจากนั้นมีการประกาศมาตรการป้องกันและควบคุมโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ ที่สำคัญ เช่น ข้อ ๑ ปิดสถานบริการ สถานประกอบการที่มีลักษณะคล้ายสถานบริการ สถานบันเทิง ผับ บาร์ คาราโอเกะ และสถานประกอบกิจการอาบ อบ นวด สถานประกอบการที่มีลักษณะคล้ายสถานบริการ ทุกแห่งที่ตั้งอยู่ในจังหวัดน่าน ข้อ ๒ ห้ามบริโภคสุรา และหรือเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ ในร้านอาหาร ร้านเครื่องดื่ม หรือ ร้านอื่นใดที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน ทำให้เกิดปัญหาเศรษฐกิจของ และอาจส่งผลกระทบต่อด้านจำนวนอาหารที่ไม่เพียงพอได้ในอนาคตหากมีการระบาดขึ้นของโรคอื่นๆตามมาในอนาคต

จังหวัดน่านมีชุมชนต้นแบบหลากหลาย โดยมีชุมชนต้นแบบที่สำคัญของจังหวัดน่าน อาทิ วิสาหกิจชุมชนชีววิถี บ้านน้ำเกี๋ยน อ.ภูเพียง จ.น่าน, ชุมชนบ้านใหม่ ชุมชนต้นแบบโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงวังผึ่ง ตำบลนาไร่หลวง อำเภอสองแคว จังหวัดน่าน, ชุมชนนิเวศวนเกษตร บ้านพื้เหนือ, ชุมชนนิเวศทำสวน บ้านพญาแก้ว, ชุมชนนิเวศทำนา บ้านหนองผูก แต่ยังไม่มีการบูรณาการร่วมกันเพื่อนำไปสู่ความยั่งยืนของเศรษฐกิจและสังคมของจังหวัดน่าน เมื่อเกิดการระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ หรือโควิด-๑๙ ในพื้นที่จังหวัดน่าน จึงส่งผลกระทบต่อด้านเศรษฐกิจและสังคม และมีผลในด้านการขาดแคลนสินค้าบางประเภทในช่วงการปิดจังหวัด

การขับเคลื่อนภารกิจของภาคีเครือข่ายชุมชนต้นแบบนำไปสู่การพึ่งพาตนเองของคนในจังหวัดน่านซึ่งสอดคล้องกับการพัฒนาตามแนวพระราชดำริของรัชกาลที่ ๙ โดยมีพระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ณ หอประชุมมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วันศุกร์ ที่ ๑๙ กรกฎาคม ๒๕๑๗ ในเบื้องต้นเป็นการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า เพื่อให้ประชาชนมีความแข็งแรงพอที่จะดำรงชีวิตได้ และขั้นตอนต่อไปคือ การพัฒนาให้ประชาชนสามารถอยู่ในสังคมได้ตามสภาพแวดล้อม สามารถพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน โดยใช้หลักคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง คือ การวางเส้นทางชีวิตของตนเองให้เรียบง่าย ธรรมดา และเดินสายกลางด้วยปัญญาพร้อมคุณธรรมในจิตใจ เพื่อนำชีวิตไปสู่ความสมดุลของทรัพยากร ให้มีความมั่นคงและเกิดความยั่งยืนในที่สุด เปรียบเสมือนเป็นการวางรากฐานของอาคารให้แข็งแรง ดังพระราชดำรัสความตอนหนึ่งว่า “...การช่วยเหลือสนับสนุนประชาชนในการประกอบอาชีพและตั้งตัวให้มีความพอกินพอใช้ ก่อนอื่นเป็นสิ่งสำคัญยิ่งยวดเพราะผู้มีอาชีพ และฐานะเพียงพอที่จะพึ่งพาตนเองได้ ย่อมสามารถสร้างความเจริญในระดับสูงขึ้นไป...”

การวิจัยเรื่อง “นวัตกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้วยชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่าน” คณะวิจัยได้ศึกษาวิเคราะห์และสังเคราะห์ปัจจัยนำเข้า ๓ ประการ คือ ๑. การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้วยชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่าน ๒. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้วยชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่าน และ ๓. นวัตกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้วยชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่าน โดยตอบวัตถุประสงค์การวิจัย ๓ ประการ คือ ๑) เพื่อศึกษาการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้วยชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่าน ๒) เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้วยชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่าน ๓) เพื่อนำเสนอ นวัตกรรมพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้วยชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่าน โดยผู้วิจัยได้ศึกษาจาก

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ข้อมูลที่ได้จากการแจกแบบสอบถาม ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) จำนวน ๒๒๒ ชุด และข้อมูลที่ได้จากการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ที่เก็บจากการให้ข้อมูลแบบสอบถามปลายเปิดและการสัมภาษณ์เชิงลึก ซึ่งสามารถนำมาสังเคราะห์แสดงเป็นองค์ความรู้ได้ ดังแผนภาพดังนี้

แผนภาพที่ ๔.๑ องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาเขตเศรษฐกิจชายแดนของจังหวัดน่าน” มีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษาการปัญหาและอุปสรรคของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์และการจัดการป่าชุมชนของชุมชนบ้านวังหม้อ ตำบลบ่อ อำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน ๒) เพื่อศึกษากระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์และการจัดการป่าชุมชนของชุมชนบ้านวังหม้อ ตำบลบ่อ อำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน ๓) เพื่อพัฒนารูปแบบอย่างมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์และการจัดการป่าชุมชนของชุมชนบ้านวังหม้อ ตำบลบ่อ อำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน

ซึ่งมีวิธีการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methodology) โดยเน้นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participation Action Research) สำหรับวิธีการวิจัยได้แก่ การวิจัยเชิงคุณภาพโดยผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและแนวคิดเกี่ยวกับงานวิจัย และการวิจัยเชิงปริมาณโดยการแจกแบบสอบถาม (Survey Research) การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participation Action Research) โดยการประชุมเชิงปฏิบัติการและร่วมระดมสมองเขียนร่างธรรมนูญศีลธรรมฯ ซึ่งคณะผู้วิจัยนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลและสรุปผล อภิปรายผล ได้ดังต่อไปนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง นวัตกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้วยชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่านสามารถสรุปตามประเด็นสำคัญตามวัตถุประสงค์ ดังต่อไปนี้

จากวัตถุประสงค์ข้อ ๑ ที่ว่า “เพื่อศึกษาการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้วยชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่าน” ในภาพรวมจากการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์ข้อมูลเชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน ๑๙ คน ซึ่งสามารถสรุปผลการวิจัย ได้ดังต่อไปนี้

๕.๑.๑ การมีส่วนร่วมของคนในพื้นที่ในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้วยชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่าน โดยมีการดำเนินการดังนี้ ๑) บางพื้นที่มีการวางฐานระบบการเงินและทุน ที่ปรากฏรูปธรรมในเรื่อง การจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ องค์การการเงิน การสนับสนุนระบบสินเชื่อเพื่อการพัฒนา การบูรณาการกองทุน การแก้หนี้ในระบบ และสถาบันการเงินชุมชน เป็นต้น ๒) มีฐานการพัฒนาอาชีพ รายได้ เช่น การส่งเสริมการรวมกลุ่มอาชีพต่างๆ การจัดทำบัญชีครัวเรือน การจัดตั้งธุรกิจชุมชน-วิสาหกิจชุมชน และการจัดทำแผนชุมชน ระบบการผลิต เกษตรยั่งยืน เป็นต้น ๓) ฐานการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เช่น การอนุรักษ์/การจัดการลุ่มน้ำ ป่าชุมชน การดูแลที่ดิน เกษตรธรรมชาติ/ความมั่นคงทางอาหาร ประมงชายฝั่ง การจัดการขยะ เป็นต้น ๔) ฐานการสร้างสวัสดิการ จากท้องที่ชุมชน/กลุ่มจัดตั้งขึ้นเอง หรือผ่านการสนับสนุนงบประมาณสมทบกองทุนจากหน่วยงานต่างๆ เช่น กองทุนสวัสดิการชุมชน กองทุนผู้สูงอายุ กองทุนสวัสดิการชาวบ้าน กองทุนรักษาดิน-รักษาดิน กองทุนฌาปนกิจ เป็นต้น ๕) ฐานการพัฒนาจากเครือข่ายงานประเด็น

หรือเครือข่ายคลัสเตอร์ (Cluster) ที่เป็นการเชื่อมโยงประสานการทำงานร่วมกันของขบวนองค์กรชุมชนที่ทำงานในลักษณะเดียวกัน เพื่อให้เกิดพลังการเคลื่อนไหว หรือเป็นเครือข่ายแลกเปลี่ยนวัตถุดิบ แลกเปลี่ยนสินค้า หรือเป็นคู่ค้า ฐานการผลิตซึ่งกันและกัน เช่น เครือข่ายเกษตรอินทรีย์ เครือข่ายข้าว ท่องเที่ยวชุมชน ร้านค้าชุมชน การจัดการที่อยู่อาศัย (บ้านมั่นคง) การก่อสร้างชุมชน/ช่างชุมชน ประมงพื้นบ้าน การจัดการภัยพิบัติหรือภัยจากธรรมชาติ สภาองค์กรชุมชน เครือข่ายภูมินิเวศน์วิถี วัฒนธรรม เป็นต้น

๕.๑.๒ หน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องให้การสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้วยชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่าน โดยในพื้นที่จังหวัดน่านหน่วยงานภาคีมีการขับเคลื่อนและสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก อาทิ สำนักงานจังหวัดน่าน พัฒนาชุมชนจังหวัดน่าน หรือหน่วยงานอื่นๆ ภายนอกจังหวัดที่มีการประเมินและให้รางวัล คือ องค์กรพัฒนาชุมชน เป็นต้น

จากวัตถุประสงค์ข้อ ๒ ที่ว่า “เพื่อสร้างนวัตกรรมในการการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้วยชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่าน” ซึ่งเน้นการมีส่วนร่วม ดังต่อไปนี้

ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้วยชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่านนั้นเป็นการเก็บข้อมูลโดยแบบสอบถามและวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์ในการวิเคราะห์ข้อมูล และสังเคราะห์โดยผู้วิจัยโดยเป็นข้อความถามที่เป็นไปตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ๕ ด้าน ได้แก่ ๑) ด้านความพอประมาณ ๒) ด้านความมีเหตุผล ๓) การมีภูมิคุ้มกันที่ดี ๔) เงื่อนไขความรู้ ๕) เงื่อนไขคุณธรรม ผลการวิเคราะห์ดังแสดงในตาราง ดังนี้

พบว่า ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้วยชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่าน ด้านความพอประมาณโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.96$, S.D. = 0.42) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ

ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้วยชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่าน ด้านความพอประมาณ ด้านความมีเหตุผล โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.94$, S.D. = 0.42) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ

ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้วยชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่าน ด้านความพอประมาณ ด้านการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.01$, S.D. = 0.55) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ

ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้วยชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่าน ด้านความพอประมาณ ด้านเงื่อนไขความรู้ โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.01$, S.D. = 0.42) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ

ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้วยชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่าน ด้านความพอประมาณด้านเงื่อนไขคุณธรรม โดย

ภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๑๐$, S.D. = ๐.๓๑) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ

จากวัตถุประสงค์ข้อ ๓ ที่ว่า “เพื่อประเมินนวัตกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้วยชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่าน” โดยจากการดำเนินกิจกรรมประชุมเชิงปฏิบัติการ และเข้าร่วมจัดทำ (ร่าง) ประกาศแนวทางการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้วยชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่าน โดยสามารถสรุปสาระสำคัญ ได้ดังนี้

๕.๑.๕ การประเมิน (ร่าง) ประกาศแนวทางการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้วยชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่าน จากการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ โดยใช้แบบสอบถามการวิจัย และการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการโดยคำถามปลายเปิด และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในกระบวนการประชุมเชิงปฏิบัติการ พบว่า มีข้อเสนอแนะเพิ่มเติม ๒ ประการ ดังนี้ ๑) ส่วนใหญ่เป็นภาษากฎหมายและเป็นภาษาทางการ เข้าใจยาก และ ๒) เนื้อหาครบถ้วนและมีประโยชน์ ทั้งนี้เมื่อลำดับจากการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ โดยใช้แบบสอบถามนั้น ประการที่กลุ่มตัวอย่างประเมินและมีระดับความคิดเห็นสูงที่สุดในด้านดังกล่าว คือ ความถูกต้องตามหลักภาษาและหลักไวยากรณ์ ส่วนข้อที่กลุ่มตัวอย่างประเมินและมีระดับความคิดเห็นต่ำที่สุด คือ แบบอักษรที่ใช้เหมาะสม

๕.๑.๖ การประเมิน (ร่าง) ประกาศแนวทางการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้วยชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่าน ความคิดเห็นเกี่ยวกับเนื้อหาจากการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ โดยใช้แบบสอบถามการวิจัย และการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการโดยคำถามปลายเปิด และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในกระบวนการประชุมเชิงปฏิบัติการ พบว่า มีข้อเสนอแนะเพิ่มเติม ๒ ประการ ดังนี้ ๑) ส่วนใหญ่เป็นภาษากฎหมายและเป็นภาษาทางการ เข้าใจยาก และ ๒) เนื้อหาครบถ้วนและมีประโยชน์ ทั้งนี้เมื่อลำดับจากการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ โดยใช้แบบสอบถามนั้น ประการที่กลุ่มตัวอย่างประเมินและมีระดับความคิดเห็นสูงที่สุดในด้านดังกล่าว คือ ความถูกต้องของเนื้อหา ส่วนข้อที่กลุ่มตัวอย่างประเมินและมีระดับความคิดเห็นต่ำที่สุด คือ ความทันสมัยของเนื้อหา

๕.๑.๗ การประเมิน (ร่าง) ประกาศแนวทางการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้วยชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่าน ความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบในภาพรวมของเล่ม จากการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ โดยใช้แบบสอบถามการวิจัย และการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการโดยคำถามปลายเปิด และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในกระบวนการประชุมเชิงปฏิบัติการ พบว่า มีข้อเสนอแนะเพิ่มเติม ๒ ประการ ดังนี้ ๑) ออกแบบเล่มได้สวยงาม และ ๒) อาจจะทำเป็นเล่มขนาดเล็กเพื่อให้ง่ายแก่การพกพา ทั้งนี้เมื่อลำดับจากการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ โดยใช้แบบสอบถามนั้น ประการที่กลุ่มตัวอย่างประเมินและมีระดับความคิดเห็นสูงที่สุดในด้านดังกล่าว คือ การแบ่งหมวดหมู่ของเนื้อหาที่มีความเหมาะสม ส่วนข้อที่กลุ่มตัวอย่างประเมินและมีระดับความคิดเห็นต่ำที่สุด คือ ภาพประกอบสื่อสารความหมายได้ตรงกับเนื้อหา

๕.๑.๘ การประเมิน (ร่าง) ประกาศแนวทางการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้วยชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่าน ความคิดเห็นเกี่ยวกับการนำไปใช้งานจริง จากการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ โดยใช้แบบสอบถามการวิจัย และการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการโดยคำถามปลายเปิด และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในกระบวนการประชุมเชิงปฏิบัติการ พบว่า มีข้อเสนอแนะเพิ่มเติม ๒ ประการ ดังนี้ ๑) เนื้อหาสอดคล้องและเอื้อต่อกฎหมายที่เกี่ยวข้อง และ ๒) ควรมีการนำเล่มไปแจกให้ชุมชนอื่นๆทั้งนี้เมื่อลำดับจากการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ โดยใช้แบบสอบถามนั้น ประการที่กลุ่มตัวอย่างประเมินและมีระดับความคิดเห็นสูงที่สุดในด้านดังกล่าว คือ เนื้อหามีประโยชน์ต่อผู้ใช้งาน และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริง ส่วนข้อที่กลุ่มตัวอย่างประเมินและมีระดับความคิดเห็นต่ำที่สุดคือ สามารถเป็นสื่อในการเผยแพร่และใช้เพื่อการประชาสัมพันธ์ได้

๕.๒ อภิปรายผล

ในการอภิปรายผลผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลและสังเคราะห์ข้อมูลของการวิจัยและอภิปรายข้อค้นพบใหม่จากการทำวิจัยดังนี้

๕.๒.๑ จากผลการวิเคราะห์การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้วยชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่านสามารถอภิปรายได้ดังนี้

๑) การมีส่วนร่วมของคนในพื้นที่ในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้วยชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่าน โดยมีการดำเนินการดังนี้ ๑) บางพื้นที่มีการวางฐานระบบการเงินและทุน ที่ปรากฏรูปธรรมในเรื่อง การจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ องค์กรการเงิน การสนับสนุนระบบสินเชื่อเพื่อการพัฒนา การบูรณาการกองทุน การแก้หนี้ในระบบ และสถาบันการเงินชุมชน เป็นต้น ๒) มีฐานการพัฒนาอาชีพ รายได้ เช่น การส่งเสริมการรวมกลุ่มอาชีพต่างๆ การจัดทำบัญชีครัวเรือน การจัดตั้งธุรกิจชุมชน-วิสาหกิจชุมชน และการจัดทำแผนชุมชน ระบบการผลิต เกษตรยั่งยืน เป็นต้น ๓) ฐานการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เช่น การอนุรักษ์/การจัดการลุ่มน้ำ ป่าชุมชน การดูแลที่ดิน เกษตรธรรมชาติ/ความมั่นคงทางอาหาร ประมงชายฝั่ง การจัดการขยะ เป็นต้น ๔) ฐานการสร้างสวัสดิการ จากที่องค์กรชุมชน/กลุ่มจัดตั้งขึ้นเอง หรือผ่านการสนับสนุนงบประมาณสมทบกองทุนจากหน่วยงานต่างๆ เช่น กองทุนสวัสดิการชุมชน กองทุนผู้สูงอายุ กองทุนสวัสดิการชาวบ้าน กองทุนรักษาดิน-รักษาดิน กองทุนฌาปนกิจ เป็นต้น ๕) ฐานการพัฒนาจากเครือข่ายงานประเด็นหรือเครือข่ายคลัสเตอร์ (Cluster) ที่เป็นการเชื่อมโยงประสานการทำงานร่วมกันของขบวนองค์กรชุมชนที่ทำงานในลักษณะเดียวกัน เพื่อให้เกิดพลังการเคลื่อนไหว หรือเป็นเครือข่ายแลกเปลี่ยนวัตถุดิบ แลกเปลี่ยนสินค้า หรือเป็นคู่ค้า ฐานการผลิตซึ่งกันและกัน เช่น เครือข่ายเกษตรอินทรีย์ เครือข่ายข้าว ทองเที่ยวชุมชน ร้านค้าชุมชน การจัดการที่อยู่อาศัย (บ้านมั่นคง) การก่อสร้างชุมชน/ช่างชุมชน ประมงพื้นบ้าน การจัดการภัยพิบัติหรือภัยจากธรรมชาติ สภาองค์กรชุมชน เครือข่ายภูมิโนศนวิถี วัฒนธรรม เป็นต้น

๒) หน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องให้การสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้วยชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่าน โดยในพื้นที่จังหวัดน่านหน่วยงานภาครัฐมีการขับเคลื่อนและสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก อาทิ สำนักงานจังหวัดน่าน พัฒนาชุมชนจังหวัดน่าน หรือหน่วยงานอื่นๆ ภายนอกจังหวัดที่มีการประเมินและให้รางวัล คือ องค์กรพัฒนาชุมชน เป็นต้น

๕.๒.๒ จากผลการสังเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้วยชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่าน สามารถอภิปราย ได้ดังนี้

การพัฒนาชุมชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ๕ ด้าน สามารถอภิปรายได้ดังนี้

พบว่า การมีส่วนร่วมในการการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้วยชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่าน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๐๐$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านมีประเด็นที่จะอภิปราย ดังนี้

๑. ด้านความพอประมาณ พบว่า ระดับการพัฒนาชุมชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเชียงกลาง จังหวัดน่าน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๙๖$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ แสดงให้เห็นว่าสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเชียงกลาง จังหวัดน่าน ได้มีการส่งเสริมให้มีการน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมายึดถือเป็นแนวทางในการใช้ชีวิตประจำวันและให้คนในชุมชนรู้จักประมาณรายได้ของตนเอง สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระนพพร ญาณสมปนโน (แก้วคง) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารการพัฒนาชุมชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเทศบาลตำบลโพนางดำออก อำเภอสรรพยา จังหวัดชัยนาท” ผลการวิจัยพบว่า การบริหารการพัฒนาชุมชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเทศบาลตำบลโพนางดำออกอำเภอสรรพยา จังหวัดชัยนาท สำนวจความคิดเห็นของประชาชน พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๘๔$) เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้านตามลำดับค่าเฉลี่ย คือ ด้านความพอประมาณ ($\bar{X} = ๓.๘๖$) ด้านความมีเหตุผล ($\bar{X} = ๓.๘๑$) ด้านการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ($\bar{X} = ๓.๘๒$) ด้านความรอบรู้ ($\bar{X} = ๓.๘๕$) ด้านความมีคุณธรรม ($\bar{X} = ๓.๘๙$)

๒. ด้านมีเหตุผล พบว่า ระดับการพัฒนาชุมชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเชียงกลาง จังหวัดน่าน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๙๔$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ แสดงให้เห็นว่าสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเชียงกลาง จังหวัดน่าน ได้ใช้หลักความมีเหตุผลในการพิจารณาและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนด้วยความรอบคอบ ถูกต้องตามหลักกฎหมาย มีเหตุผลในการพิจารณาการจัดโครงการแต่ละโครงการขึ้นในชุมชน โดยคำนึงถึงเหตุผลความคุ้มค่าและความจำเป็น สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาบริบูรณ์ ปริสุทฺโธ (อดิสร) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนากิจกรรมการส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียงของสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษา สังกัดองค์กรส่วนท้องถิ่นจังหวัดสมุทรปราการ” ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนากิจกรรมการส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียงของสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษา สังกัดองค์กรส่วนท้องถิ่น จังหวัดสมุทรปราการ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านความมีเหตุ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๙๕^๑

^๑ พระมหาบริบูรณ์ ปริสุทฺโธ (อดิสร), “การพัฒนากิจกรรมการส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียงของสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษา สังกัดองค์กรส่วนท้องถิ่นจังหวัดสมุทรปราการ”, วิทยานิพนธ์หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๑).

๓. ด้านการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี พบว่า ระดับการพัฒนาชุมชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเชียงกลาง จังหวัดน่าน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.01$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ แสดงให้เห็นว่าสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเชียงกลาง จังหวัดน่าน ได้มีการส่งเสริมให้ประชาชนรู้จักพึ่งตนเอง โดยการปลูกฝังความคิดเรื่องความขยัน อดออม และอดทน โดยได้มีการประชุมร่วมกันกับคนในชุมชนเพื่อหาทางและแนวทางการแก้ไขปัญหาอันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงของสังคมที่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของคนในชุมชน และจัดโครงการส่งเสริมและพัฒนาหลักปรัชญาเศรษฐกิจชุมชนให้มีความเข้มแข็ง มั่นคง และยั่งยืน สอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระหมื่น ธิรจิตโต (สีทน)** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ บ้านหนองเอะ อำเภอตระการพืชผล จังหวัดอุบลราชธานี” ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบบ้านหนองเอะ อำเภอตระการพืชผล จังหวัดอุบลราชธานี อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.48$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน ตามลำดับค่าเฉลี่ย คือ ด้านเงื่อนไขความรู้ ($\bar{X} = 4.49$) ด้านการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ($\bar{X} = 4.49$) ด้านเงื่อนไขคุณธรรม ($\bar{X} = 4.48$) ด้านความมีเหตุผล ($\bar{X} = 4.47$) ด้านความพอประมาณ ($\bar{X} = 4.45$)^๒

๔. ด้านเงื่อนไขความรู้ พบว่า ระดับการพัฒนาชุมชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเชียงกลาง จังหวัดน่าน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.01$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ แสดงให้เห็นว่าสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเชียงกลาง จังหวัดน่าน ได้มีการส่งเสริมให้มีการพัฒนาผลผลิตจากความรู้และพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น การทำเกษตร การจักสานและแปรรูปผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ โดยมีการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการพัฒนาอย่างเหมาะสม สอดคล้องกับงานวิจัยของ **วรารณ ปันสุรัตน์** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาคุณภาพชีวิตในการทำงานตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของพนักงานเทศบาลตำบลอุโมงค์ อำเภอเมืองจังหวัดลำพูน” ผลวิจัยพบว่า พนักงานเทศบาลผู้ตอบแบบสอบถามมีระดับความคิดเห็นทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตในการทำงานตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ค่าเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับมาก ($\mu = 3.85$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ทุกด้านมีระดับความคิดเห็นในการพัฒนาคุณภาพชีวิตในการทำงานตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง อยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\mu = 3.95$) ในด้านความรู้และด้านคุณธรรม ส่วนค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\mu = 3.62$) ในด้านการมีภูมิคุ้มกันที่ดี^๓

๕. ด้านเงื่อนไขคุณธรรม พบว่า ระดับการพัฒนาชุมชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเชียงกลาง จังหวัดน่าน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.01$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ แสดงให้เห็นว่าสำนักงานพัฒนาชุมชน

^๒ พระหมื่น ธิรจิตโต (สีทน), “การพัฒนาชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบบ้านหนองเอะ อำเภอตระการพืชผล จังหวัดอุบลราชธานี”, **สารนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต** ๓, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๑).

^๓ วรารณ ปันสุรัตน์, “การพัฒนาคุณภาพชีวิตในการทำงานตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของ พนักงานเทศบาลตำบลอุโมงค์ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘).

อำเภอเชียงกลาง จังหวัดน่าน ได้มีการพัฒนาชุมชนโดยนำหลักธรรมภิบาลมาบริหารให้มีความสอดคล้องกับคำสอนของพระพุทธศาสนาในการดำเนินชีวิต ส่งเสริมและสร้างคุณธรรมโดยการปลูกฝัง การลดละเลิกอบายมุข มีการพัฒนาและส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมอันดีงามและควรค่าแก่การรักษาของ ชุมชนเพื่อสร้างอัตลักษณ์ชุมชน สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาชาญชัย ฐิตเมธี (หนูทอง) ได้ ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง : กรณีศึกษาชุมชนวัดไตรรัตนาราม เขตบางเขนกรุงเทพมหานคร” ผลวิจัยพบว่า การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง : กรณีศึกษาชุมชนวัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร ทั้ง ๕ ด้าน โดยภาพรวมอยู่ใน ระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านคุณธรรม มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ๔.๑๖ ด้านความมีเหตุผล ๔.๐๗ ด้านความรู้ ๔.๐๔ ด้านการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ๔.๐๑ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านความ พอประมาณ ๓.๙๘ ตามลำดับ^๔

๕.๒.๓ จากผลการสังเคราะห์เพื่อนำเสนอว่าโครงการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้วย ชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่าน สามารถอภิปราย ได้ดังนี้

๑) การประเมิน (ร่าง) ประกาศแนวทางการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก ด้วยชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่าน จากการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ โดยใช้แบบสอบถามการวิจัย และการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการโดยคำถามปลายเปิด และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ใน กระบวนการประชุมเชิงปฏิบัติการ พบว่า มีข้อเสนอแนะเพิ่มเติม ๒ ประการ ดังนี้ ๑) ส่วนใหญ่เป็น ภาษากฎหมายและเป็นภาษาทางการ เข้าใจยาก และ ๒) เนื้อหาครบถ้วนและมีประโยชน์ ทั้งนี้เมื่อ ลำดับจากการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ โดยใช้แบบสอบถามนั้น ประการที่กลุ่มตัวอย่างประเมินและมี ระดับความคิดเห็นสูงที่สุดในด้านดังกล่าว คือ ความถูกต้องตามหลักภาษาและหลักไวยากรณ์ ส่วน ข้อที่กลุ่มตัวอย่างประเมินและมีระดับความคิดเห็นต่ำที่สุด คือ แบบอักษรที่ใช้เหมาะสม

๒) การประเมิน (ร่าง) ประกาศแนวทางการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก ด้วยชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่าน ความคิดเห็นเกี่ยวกับเนื้อหาจากการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ โดย ใช้แบบสอบถามการวิจัย และการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการโดยคำถามปลายเปิด และการ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ในกระบวนการประชุมเชิงปฏิบัติการ พบว่า มีข้อเสนอแนะเพิ่มเติม ๒ ประการ ดังนี้ ๑) ส่วนใหญ่เป็นภาษากฎหมายและเป็นภาษาทางการ เข้าใจยาก และ ๒) เนื้อหาครบถ้วนและมี ประโยชน์ ทั้งนี้เมื่อลำดับจากการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ โดยใช้แบบสอบถามนั้น ประการที่กลุ่ม ตัวอย่างประเมินและมีระดับความคิดเห็นสูงที่สุดในด้านดังกล่าว คือ ความถูกต้องของเนื้อหา ส่วนข้อที่ กลุ่มตัวอย่างประเมินและมีระดับความคิดเห็นต่ำที่สุด คือ ความทันสมัยของเนื้อหา

๓) การประเมิน (ร่าง) ประกาศแนวทางการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก ด้วยชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่าน ความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบในภาพรวมของเล่ม จากการ เก็บข้อมูลเชิงปริมาณ โดยใช้แบบสอบถามการวิจัย และการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการโดยคำถาม ปลายเปิด และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในกระบวนการประชุมเชิงปฏิบัติการ พบว่า มีข้อเสนอแนะ

^๔ พระมหาชาญชัย ฐิตเมธี (หนูทอง), “การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง : กรณีศึกษา ชุมชนวัดไตรรัตนาราม เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนา สังคม, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๑).

เพิ่มเติม ๒ ประการ ดังนี้ ๑) ออกแบบเล่มได้สวยงาม และ ๒) อาจจะเป็นเล่มขนาดเล็กเพื่อให้ง่ายแก่การพกพา ทั้งนี้เมื่อลำดับจากการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ โดยใช้แบบสอบถามนั้น ประการที่กลุ่มตัวอย่างประเมินและมีระดับความคิดเห็นสูงสุดในด้านดังกล่าว คือ การแบ่งหมวดหมู่ของเนื้อหาที่มีความเหมาะสม ส่วนข้อที่กลุ่มตัวอย่างประเมินและมีระดับความคิดเห็นต่ำที่สุด คือ ภาพประกอบสื่อสารความหมายได้ตรงกับเนื้อหา

๔) การประเมิน (ร่าง) ประกาศแนวทางการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้วยชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่าน ความคิดเห็นเกี่ยวกับการนำไปใช้งานจริง จากการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ โดยใช้แบบสอบถามการวิจัย และการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการโดยคำถามปลายเปิด และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในกระบวนการประชุมเชิงปฏิบัติการ พบว่า มีข้อเสนอแนะเพิ่มเติม ๒ ประการ ดังนี้ ๑) เนื้อหาสอดคล้องและเอื้อต่อกฎหมายที่เกี่ยวข้อง และ ๒) ควรมีการนำเล่มไปแจกให้ชุมชนอื่นๆ ทั้งนี้เมื่อลำดับจากการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ โดยใช้แบบสอบถามนั้น ประการที่กลุ่มตัวอย่างประเมินและมีระดับความคิดเห็นสูงสุดในด้านดังกล่าว คือ เนื้อหา มีประโยชน์ต่อผู้ใช้งาน และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริง ส่วนข้อที่กลุ่มตัวอย่างประเมินและมีระดับความคิดเห็นต่ำที่สุด คือ สามารถเป็นสื่อในการเผยแพร่และใช้เพื่อการประชาสัมพันธ์ได้

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑) ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ภาครัฐต้องกำหนดนโยบายการส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องได้มีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการเศรษฐกิจฐานรากด้วยชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่าน

๒) ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ควรส่งเสริมนโยบายที่เป็นการกระตุ้นหรือมีกระบวนการให้ประชาชนมีส่วนร่วมมากยิ่งขึ้น

๓) ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ ควรมีแนวทางในการประสานผลประโยชน์ร่วมกันเกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้วยชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่านจริงจังและต่อเนื่อง

๔) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล รัฐบาลหรือหน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ควรมีนโยบายการส่งเสริมการให้ความรู้หรือแนวทางการกระตุ้นให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการประเมินผลมากยิ่งขึ้น

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

๑) ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ภาครัฐต้องดำเนินการให้ชัดเจนโดยการเปิดโอกาสให้ภาคส่วนอื่นๆ เช่น ภาคเอกชน ภาคประชาคม และภาคประชาชน ได้เข้ามามีบทบาทในการตัดสินใจ

๒) ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ภาครัฐหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนินการในกิจกรรมต่างๆ อย่างเปิดเผย

๓) **ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์** ทุกภาคส่วนต้องรับทราบข้อมูลเกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้วยชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่าน อีกทั้งต้องมีการเปิดเผยข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อทุกภาคส่วน

๔) **การมีส่วนร่วมในการประเมินผล** หน่วยงานภาครัฐควรเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการประเมินผลการดำเนินงานต่างๆ อันเกี่ยวข้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้วยชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่านอย่างจริงจัง และครอบคลุมทุกช่องทาง

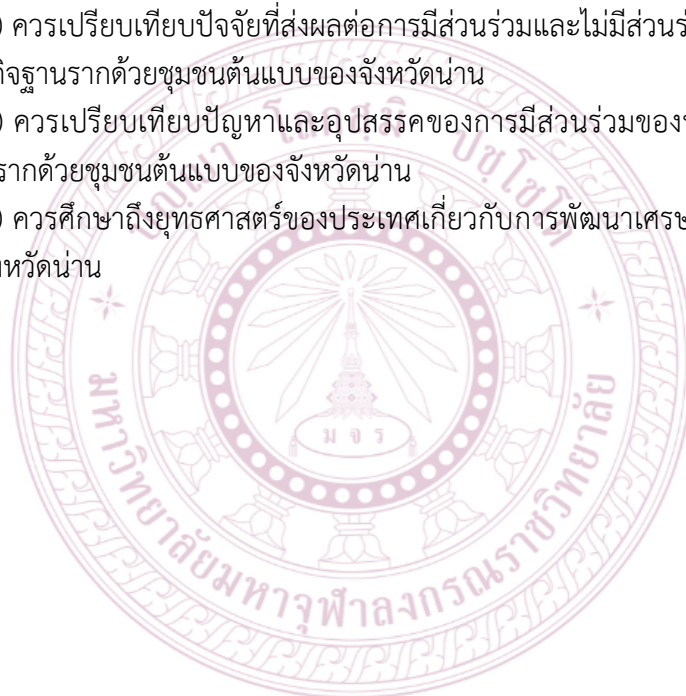
๕.๓.๓ ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

๑) ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วมของประชาชนในการการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้วยชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่าน

๒) ควรเปรียบเทียบปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้วยชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่าน

๓) ควรเปรียบเทียบปัญหาและอุปสรรคของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้วยชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่าน

๔) ควรศึกษาถึงยุทธศาสตร์ของประเทศเกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้วยชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่าน

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ

กรมศิลปากร, เมืองน่าน โบราณคดี ประวัติศาสตร์ และศิลปะ. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ชวนพิมพ์, ๒๕๓๗.

กรมวิชาการ. ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการจัดการเรียนการสอนในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา. กรุงเทพฯ : กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. ๒๕๔๐.

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, การจัดการเครือข่าย : กลยุทธ์สำคัญสู่ความสำเร็จของการปฏิรูปการศึกษา, กรุงเทพมหานคร : ส.เอเชียเพรส. ๒๕๔๓.

กาญจนา แก้วเทพ, เครื่องมือการทำงานแนววัฒนธรรมชุมชน, กรุงเทพมหานคร : มายด์พับปริสซิ่ง. ๒๕๓๘.

โกวิทย์ พวงงาม, การจัดการตนเองของชุมชนและท้องถิ่น, พิมพ์ครั้งที่ ๑, กรุงเทพมหานคร : บริษัท บพิธการพิมพ์ จำกัด, ๒๕๕๓.

ฉันท ชาติทอง, การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น. กรุงเทพฯ : เพชรเกษมการพิมพ์. ๒๕๕๐.

จินตวีร์ เกษมสุข, หลักการมีส่วนร่วมกับการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน, กรุงเทพมหานคร : บริษัท แอคทีฟ พรินท์ จำกัด, ๒๕๕๗.

จารุวรรณ ธรรมวัตร, วิเคราะห์ภูมิปัญญาอีสาน, มหาสารคาม : โรงพิมพ์สิรินธรออฟเซต, ๒๕๓๘.

จินตวีร์ เกษมสุข, หลักการมีส่วนร่วมกับการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน, กรุงเทพมหานคร : บริษัท แอคทีฟ พรินท์ จำกัด, ๒๕๕๗.

ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์, การพัฒนาหลักสูตร : หลักการแผนปฏิบัติ. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์อลีนเพรส. ๒๕๕๕.

ถวิลวดี บุรีกุล, เอกสารประกอบการศึกษาดูงานของคณะกรรมการการพัฒนาการเมืองและการมีส่วนร่วมของประชาชน วุฒิสภา เรื่อง “การมีส่วนร่วม : แนวคิด ทฤษฎีและกระบวนการ”, กรุงเทพมหานคร : สถาบันพระปกเกล้า, ๒๕๕๑.

ถวิลวดี บุรีกุล และคณะ, คู่มือการมีส่วนร่วมของประชาชน : การตัดสินใจที่ดีกว่าโดยให้ชุมชนมีส่วนร่วม, นนทบุรี : สถาบันพระปกเกล้า, ๒๕๕๑.

ทวีวงศ์ ศรีบุรี, สิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ และการศึกษา, กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๗.

ทงศักดิ์ คุ่มไชนะ, หลักการพัฒนาชุมชน, ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๐.

นิคม ชมพูหลง, การสร้างและพัฒนาหลักสูตรโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น กลุ่มการทำงานพื้นฐานอาชีพ (ฉบับปรับปรุง). มหาสารคาม : หน่วยงานศึกษานิเทศก์ สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดมหาสารคาม. ๒๕๔๒.

นรินทร์ชัย พัฒนพงศา, การมีส่วนร่วม หลักการพื้นฐาน เทคนิค และกรณีตัวอย่าง, พิมพ์ครั้งที่ ๒, เชียงใหม่ : สิริลักษณ์การพิมพ์, ๒๕๔๗.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- นฤมล นิราทร, การสร้างเครือข่ายการทำงาน : ข้อควรพิจารณาบางประการ, กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๓.
- นรินทร์ชัย พัฒนพงศา, การมีส่วนร่วม : หลักการพื้นฐาน เทคนิค และกรณีตัวอย่าง, ภาควิชาส่งเสริมและเผยแพร่การเกษตร, คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๖.
- นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์, แนวคิดแนวทางการพัฒนาชุมชน, กรุงเทพมหานคร : บริษัท ร้าไทยเพรส, ๒๕๕๐.
- นรินทร์ชัย พัฒนพงศา, การมีส่วนร่วม หลักการพื้นฐาน เทคนิค และกรณีตัวอย่าง, พิมพ์ครั้งที่ ๒, เชียงใหม่ : สิริลักษณ์การพิมพ์, ๒๕๔๗.
- บวรศักดิ์ อวรรณโณ, รัฐธรรมนูญปัจจุบันกับการปฏิรูปการเมือง, นนทบุรี : สถาบันพระปกเกล้า, ๒๕๔๒.
- บัณฑิต อ่อนคำ, ๖๐ ปีบัณฑิต อ่อนคำ ยิ่งนานยิ่งมั่นคง พิมพ์ครั้งที่ ๕, กรุงเทพมหานคร : สามเสนการพิมพ์, ๒๕๓๘.
- ปรีดี โชติช่วง และคณะ, การพัฒนาชุมชนและการบริหารงานพัฒนาชุมชน, พิมพ์ครั้งที่ ๒, กรุงเทพมหานคร : บริษัท บพิตรการพิมพ์, ๒๕๓๖.
- ประเวศ วะสี, การสร้างภูมิปัญญาไทยเพื่อการพัฒนา, กรุงเทพฯ : อัมรินทร์พรินต์ติ้งกรุ๊ป, ๒๕๓๐.
- ปกรณ์ ปรียากร, การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา, กรุงเทพมหานคร : ศักดิ์โสภารการพิมพ์, มปป.
- พระมหาสุทิตย์ อาภากร (อบอู่), นวัตกรรมการเรียนรู้ คน ชุมชน และการพัฒนา. กรุงเทพมหานคร : โครงการเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข, ๒๕๔๘.
- ระวี ถาวร บรรณธิการ, การติดตามระบบนิเวศอย่างมีส่วนร่วม : บทเรียนปัจจุบันสู่ทิศทางในอนาคต, ปทุมธานี : บริษัท ดุมาเยส จำกัด, ๒๕๔๙.
- เรืองวิทย์ เกษสุวรรณ, หลักรัฐศาสตร์, พิมพ์ครั้งที่ ๔, กรุงเทพมหานคร : บริษัท บพิตรการพิมพ์, ๒๕๕๓.
- วิชัย ประสิทธิ์วุฒิเวชช์, การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น : สานต่อที่ท้องถิ่น. กรุงเทพฯ : บริษัทเซ็นเตอร์ดิสคัฟเวอร์ จำกัด, ๒๕๔๒.
- วิจารณ์ พานิช, การจัดการความรู้. กรุงเทพมหานคร : สถาบันการจัดการความรู้เพื่อสังคม, ๒๕๔๘.
- วีระศักดิ์ เครือเทพ, เครือข่าย : นวัตกรรมการทำงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในแนวระนาบเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการปฏิบัติงานและความรับผิดชอบต่อสาธารณะ, กรุงเทพมหานคร : ซีโน ดีไซน์, ๒๕๕๐.
- สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดน่าน, เอกลักษณ์น่าน, เชียงใหม่ : ดาวคอมพวกราฟิค, ๒๕๔๔.
- สนธยา พลศรี, การพัฒนาความสามารถของบุคคลและกลุ่ม, พิมพ์ครั้งที่ ๒, กรุงเทพมหานคร : โอ.เอส.พรินต์ติ้ง เฮ้าส์, ๒๕๕๖.
- สายันต์ ไพรัชญกิจ, การจัดการทรัพยากรทางโบราณคดีในงานพัฒนาชุมชน, กรุงเทพมหานคร : โครงการหนังสือมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๐.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- สำลี ทองจิ๋ว. การศึกษากับความเข้มแข็งของชุมชน : กรณีศึกษาชุมชนเพื่อการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น. กรุงเทพฯ : ศูนย์วิจัยนโยบายการศึกษา คณะครุศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๔.
- สนธยา พลศรี, **เครือข่ายการเรียนรู้ในการพัฒนาชุมชน**, กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๘.
- สุทิพย์ อาภากร (อบอู่) **เครือข่าย : ธรรมชาติ ความรู้และการจัดการ**, กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๕.
- สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา, **รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐**, กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา, ๒๕๕๑.
- ศ.นพ.วันชัย วัฒนศัพท์, **คู่มือการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจของชุมชน** กรุงเทพมหานคร : สถาบันพระปกเกล้า และ มูลนิธิเอเชีย, ๒๕๕๒.
- ศ.นพ. วันชัย วัฒนศัพท์, **คู่มือ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจของชุมชน**, พิมพ์ครั้งที่ ๔, ขอนแก่น : โรงพิมพ์ศิริภรณ์ ออฟเซ็ท, ๒๕๔๗.
- อุดม เขยกิจวงศ์. **หลักสูตรท้องถิ่น ยุทธศาสตร์การปฏิรูปการเรียนรู้**. กรุงเทพฯ : กรุงเทพมหานคร. ๒๕๔๕.
- อรทัย กิกผล และฉัตรระวี ปรีสุทธิญาณ, **บันทึกเรื่องเด่นรางวัลพระปกเกล้า ๕๒ ด้านความโปร่งใส และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน**, กรุงเทพมหานคร: สถาบันพระปกเกล้า, ๒๕๕๓.
- อรุณี เวียงแสง และคณะ, **การติดตามและประเมินผลแบบมีส่วนร่วม**, กรุงเทพมหานคร : พิษณุไทย ออฟเซต, ๒๕๔๘.
- อัมพร อารังลักษณ์ บรรณาธิการ, **การบริหารปกครองสาธารณะ (Public Governance) การบริหารรัฐกิจในศตวรรษที่ ๒๑**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๖.

(๒) บทความในวารสารและงานวิจัย

- ปัทมา สุปกาปิง, “การมีส่วนร่วมของประชาชนชาวไทยในรอบทศวรรษที่ผ่านมา : สภาพปัญหาและความท้าทายในอนาคต”, **วารสารสำนักวิจัยและพัฒนา**, กรุงเทพมหานคร : สำนักวิจัยและพัฒนา สถาบันพระปกเกล้า, ๒๕๕๑.
- สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, **การพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจในชนบท**. รายงานการวิจัย, กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, ๒๕๓๘.

บรรณานุกรม (ต่อ)

๒. ภาษาอังกฤษ

- Alter, Catherine, and Hage, Jerald, **Organization Working Together**, California : Sage.๑ 1993.
- Davis Keith, **Human Behavior of World-Man Relations and Organization Behavior**, New York : Mc Graw –Hill Book Co, 1972.
- Davis Keith, **Human Behavior of World-Man Relations and Organization Behavior**, New York : Mc Graw – Hill Book Co, 1972.
- Erwin, Williams, **Participation Management : Concept, Theory and Implementation**, Atlanta, Ga : Georgia State University Press, 1976.
- Godgrey K.B. and J. Clarke, **The Tourism Development Handbook : A Practical Approach to Planning and Marketing**, London : Cassell.2000.
- Goldsmith, Stephen and William D. Eggers, **Governing by Networks : The New Shape of the Public Sector**, Washington, D.C. : Brookings Institution Press. 2004.
- Helene Heyd and Andreas Neef, **International Food policy Research Institute** ๒๐๓๓ K Street, N.W.Washington, D.C. 2006. U.S.A. December, 2004.
- Koontz & others, **Essential of management**, New York : Mc Graw-Hill, 1986.
- Putti Joseph M, **Management : A Functional**, Singapore : Mc Graw-Hill, 1987.
- Murphy, **Tourism : A Community Apporach**, New York : Methuen, 1992.
- Smith Joanna and Priscilla Wohlsstatter, **Understanding the Different Faces of Partnering**, California : Sage, 1993.
- White, Alastair T, **The community A Discussion of the Agreement Community Participation**, Current issue and Lesson Learned, USA. : The United Nations Childrens Fund, 1982.
- WHO and UNICEF, **Report of The International Conference on Primary Health Care**, NewYork : N.P.Press, 1981.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลวิจัย/
ขอความอนุเคราะห์การสัมภาษณ์

ที่ อว ๘๐๕๒/

วิทยาลัยสงฆ์นครน่าน
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
เฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ
สยามบรมราชกุมารี
อำเภอภูเพียง จังหวัดน่าน ๕๕๐๐๐

๒๐ ธันวาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขออนุมัติครุภัณฑ์ลงพื้นที่เก็บข้อมูลวิจัย

เจริญพร

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูลวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธีรทัศน์ โรจน์กิจจากุล อาจารย์ประจำหลักสูตร
รัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต วิทยาลัยสงฆ์นครน่าน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
เฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้รับการสนับสนุนทุนวิจัยจาก
สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อทำการศึกษาวิจัยเรื่อง
“การวิเคราะห์องค์ความรู้ชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่าน” ภายใต้แผนงานวิจัย เรื่อง การพัฒนาเศรษฐกิจ
ฐานรากด้วยชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่าน

เพื่อให้การดำเนินการศึกษาวิจัยเรื่องดังกล่าว เป็นไปด้วยความเรียบร้อยตาม
วัตถุประสงค์ วิทยาลัยสงฆ์นครน่าน เฉลิมพระเกียรติฯ จึงขออนุมัติครุภัณฑ์ลงพื้นที่เก็บข้อมูลวิจัย
ในพื้นที่ชุมชนของท่าน รายละเอียดตามสิ่งที่ส่งมาด้วยนี้

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดพิจารณาและขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระชยานันท์มณี, รศ.ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์นครน่าน เฉลิมพระเกียรติฯ

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย
เรื่อง “การวิเคราะห์องค์ความรู้ชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่าน”

คำชี้แจง : ขอความกรุณาตอบแบบสัมภาษณ์ตามความเป็นจริงที่ผู้สัมภาษณ์ได้สอบถาม ซึ่งข้อมูลที่ได้จะแปลผลเฉพาะในภาพรวมเท่านั้น ไม่มีผลกระทบต่อนานเป็นรายบุคคลแต่ประการใด

โดยแบบสัมภาษณ์ชุดนี้แบ่งออกเป็น ๓ ส่วน ประกอบด้วย

ส่วนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปผู้ให้สัมภาษณ์

ส่วนที่ ๒ การบริหารจัดการชุมชนต้นแบบในพื้นที่จังหวัดน่าน

ส่วนที่ ๓ ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

ส่วนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อ/นามสกุล.....

อายุ.....วุฒิการศึกษา.....ภูมิลำเนา.....

ตำแหน่งหน้าที่ปัจจุบัน.....

ระยะเวลาอาศัยในชุมชน (ปี).....

เบอร์โทรติดต่อผู้ให้สัมภาษณ์.....

วันที่ให้สัมภาษณ์.....

ส่วนที่ ๒ ประเด็นการสัมภาษณ์เกี่ยวกับการวิเคราะห์องค์ความรู้ชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่าน

๒.๑ ประวัติความเป็นมาเกี่ยวกับชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่าน เป็นอย่างไร ?

.....

.....

.....

.....

๒.๒ ปัจจัยอะไรบ้างที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการชุมชนต้นแบบในพื้นที่จังหวัดน่าน?

.....

.....

.....

.....

๒.๓ กระบวนการสร้างองค์ความรู้ชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่าน ควรเป็นอย่างไร ?

.....

.....

.....

.....

๒.๔ การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่านเป็นอย่างไร ?

- ๑) ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making)
- ๒) ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน (Implementation)
- ๓) ด้านการมีส่วนร่วมได้รับผลประโยชน์ (Benefit)
- ๔) ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผลการดำเนินงาน (Evaluation)

.....

.....

.....

.....

ส่วนที่ ๓ ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

.....

.....

.....

.....

คณะผู้วิจัยขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ที่ท่านให้ความอนุเคราะห์การสัมภาษณ์
เพื่อประโยชน์ทางวิชาการในครั้งนี้

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย
สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
เรื่อง : นวัตกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้วยชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่าน

คำชี้แจง

๑. งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ของการวิจัย ๓ ประการ คือ
 - ๑.๑ เพื่อศึกษาการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้วยชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่าน
 - ๑.๒ เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้วยชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่าน
 - ๑.๓ เพื่อนำเสนอนวัตกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้วยชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่าน
 ๒. แบบสอบถามนี้ แบ่งออกเป็น ๔ ตอน ได้แก่
 - ๒.๑ ตอนที่ ๑ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม
 - ๒.๒ ตอนที่ ๒ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการประเมิน (ร่าง) แนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้วยชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่าน
 - ๒.๓ ตอนที่ ๓ เป็นแบบสอบถามปลายเปิด (Open Ended Question) เกี่ยวกับ (ร่าง) แนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้วยชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่าน
- ผลจากข้อมูลจากการตอบแบบสอบถามในครั้งนี้ หวังโดยมั่นใจว่าจะได้รับความเมตตาอนุเคราะห์จากท่านในการตอบแบบสอบถามในครั้งนี้เป็นอย่างดี คำตอบของท่านจะเป็นความลับ และจะไม่มีผลกระทบต่อการปฏิบัติงานของท่าน คณะวิจัยขอขอบพระคุณผู้ตอบแบบสอบถามทุกท่านมา ณ โอกาสนี้

ผศ.ดร.ธีรทัศน์ โรจน์กิจจากุล
 อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต
 วิทยาลัยสงฆ์นครน่าน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 เฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี
 หัวหน้าโครงการวิจัย

ตอนที่ ๑ ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ วุฒิ การศึกษา ตำแหน่งงาน ประสบการณ์ทำงาน ซึ่งเป็นแบบสอบถามแบบเลือกตอบ (Check List)

คำชี้แจง : โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง ☐ หน้าข้อความหรือเติมข้อความต่อไปนี้ให้สมบูรณ์ตามความเป็นจริงเกี่ยวกับตัวผู้ตอบแบบสอบถาม

๑. เพศ

☐ ชาย

☐ หญิง

๒. อายุ

☐ ต่ำกว่า ๑๘ ปี

☐ ๑๘ – ๒๗ ปี

☐ ๒๘ – ๓๗ ปี

☐ ๓๘ – ๔๗ ปี

☐ ๔๘ – ๖๐ ปี

☐ ๖๑ ปี ขึ้นไป

๓. วุฒิการศึกษา

☐ ต่ำกว่ามัธยมศึกษาตอนต้น

☐ มัธยมศึกษาตอนต้น

☐ มัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช.

☐ อนุปริญญา/ปวส.

☐ ปริญญาตรี

☐ ปริญญาโท ขึ้นไป

๔. ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในจังหวัดน่าน

☐ ต่ำกว่า ๑ ปี

☐ ๑ – ๕ ปี

☐ ๖ – ๑๕ ปี

☐ ๑๖ – ๒๕ ปี

☐ ๒๖ – ๓๕ ปี

☐ ๓๖ – ๔๕ ปี

☐ ๔๖ – ๕๕ ปี

☐ ๕๖ ปี ขึ้นไป

๔.๑	เนื้อหา มีประโยชน์ต่อผู้ใช้งาน และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริง					
๔.๒	สามารถเป็นสื่อในการเผยแพร่และใช้เพื่อการประชาสัมพันธ์ได้					
๔.๓	เป็นเอกสารที่ตรงต่อความต้องการของชุมชน					
๔.๔	สามารถเป็นแหล่งอ้างอิงเพื่อการดำรงชีพร่วมกันของคนในชุมชน					
๔.๕	เป็นเอกสารที่สามารถนำมาซึ่งการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากฐานจังหวัดน่าน					

ตอนที่ ๓ แบบสอบถามปลายเปิด (Open Ended Question) เกี่ยวกับ (ร่าง) ประกาศแนวทางการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้วยชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่าน

๓.๑ ความคิดเห็นเกี่ยวกับแบบอักษรที่ใช้

.....

.....

.....

.....

๓.๒ ความคิดเห็นเกี่ยวกับเนื้อหา

.....

.....

.....

.....

๓.๓ ความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบในภาพรวมของเล่ม

.....

.....

.....

.....

๓.๔ ความคิดเห็นเกี่ยวกับการนำไปใช้งานจริง

.....

.....

.....

.....

.....

“คณะวิจัย ขอขอบพระคุณผู้ให้ข้อมูลทุกๆ ท่านเป็นอย่างสูง”

ประวัติผู้วิจัย

- ชื่อ-นามสกุล : ผศ.ดร.ธีรทัศน์ โรจน์กิจจากุล
- วัน/เดือน/ปีเกิด : วันที่ ๑๘ กันยายน ๒๕๒๘
- ภูมิลำเนา : บ้านเลขที่ ๕๑/๑ หมู่ที่ ๑ ตำบลชัยชุมพล อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์
- การศึกษา : พ.ศ. ๒๕๔๓ สอบไล่ได้นักธรรมชั้นเอก
 สำนักเรียน คณะจังหวัดอุตรดิตถ์
- : พ.ศ. ๒๕๕๑ สอบไล่ได้บาลีประโยค หนึ่ง – สอง
 สำนักเรียน คณะจังหวัดพิษณุโลก
- : พ.ศ. ๒๕๕๒ สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี (สาขาวิชารัฐศาสตร์ /
 เกียรตินิยมอันดับ ๒) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- : พ.ศ. ๒๕๕๒ สำเร็จการศึกษาตามหลักสูตร ประกาศนียบัตรวิชาชีพครู
 (ป.วศ.) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- : พ.ศ. ๒๕๕๔ สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโท (รป.ม./สาขาวิชา
 นโยบายสาธารณะ) มหาวิทยาลัยนเรศวร
- : พ.ศ. ๒๕๖๐ สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาเอก (พธ.ด. / สาขาวิชา
 รัฐประศาสนศาสตร์) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- ประสบการณ์การทำงาน**
- : พ.ศ. ๒๕๕๕ – ๒๕๕๖ อาจารย์ประจำ หน่วยวิทยบริการวิทยาลัยสงฆ์
 นครสวรรค์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วัดหนองขุนชาติ
 จังหวัดอุทัยธานี
- : ๒๕๕๖ – ๒๕๕๘ อาจารย์ประจำหลักสูตรระดับปริญญาตรี
 สาขาวิชารัฐศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์นครน่านฯ เฉลิมพระเกียรติฯ
- : ปี ๒๕๕๘ - ๒๕๖๓ อาจารย์ประจำหลักสูตรระดับปริญญาตรี
 สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์นครน่านฯ เฉลิมพระเกียรติฯ
- : ปี ๒๕๖๓ - ปัจจุบัน อาจารย์ประจำหลักสูตรระดับปริญญาโท
 หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต วิทยาลัยสงฆ์นครน่านฯ
- ที่อยู่ปัจจุบัน** : บ้านเลขที่ ๖๓๘ หมู่ที่ ๕ ตำบลผาสิงห์ อำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน
- E-mail** : Theeratas18@gmail.com

ประวัติผู้วิจัย

- ชื่อ-นามสกุล : นายสุรเชษฐ์ คำใจ
- วัน/เดือน/ปีเกิด : วันที่ ๑๙ กรกฎาคม ๒๕๓๔
- ภูมิลำเนา : บ้านเลขที่ ๑๕๖ หมู่ที่ ๖ ตำบลสันทะ อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน
- การศึกษา : พ.ศ. ๒๕๕๗ สอบไล่ได้นักธรรมชั้นเอก
 สำนักเรียน คณะจังหวัดอุดรดิตถ์
- : พ.ศ. ๒๕๕๕ สอบไล่ได้บาลีประโยค สาม
 สำนักเรียน คณะจังหวัดน่าน
- : พ.ศ. ๒๕๕๘ สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี (สาขาวิชารัฐศาสตร์ /
 เกียรตินิยมอันดับ ๒) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- : พ.ศ. ๒๕๖๐ สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโท (รณ./สาขาวิชา
 รัฐศาสตร์) มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- ประสบการณ์การทำงาน : ปี ๒๕๕๕ - ๒๕๖๒ เลขานุการเจ้าคณะตำบลในเวียง เขต ๑
 วัดกู่คำ ตำบลในเวียง อำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน
- : ปี ๒๕๖๒ - ปัจจุบัน อาจารย์ประจำหลักสูตรระดับปริญญาตรี
 หลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต วิทยาลัยสงฆ์นครน่านฯ
- ที่อยู่ปัจจุบัน : บ้านเลขที่ ๑๕๖ หมู่ที่ ๖ ตำบลสันทะ อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน
- : โทรศัพท์. ๐๙๔-๘๒๙-๒๐๓๕
- E-mail : surachate.tupclub@gmail.com